

รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการมีคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น
อำเภอราชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

ผศ.ดร.สยามพร พันธไชย

พระครูสุตวรธรรมกิจ, ผศ.ดร.

ผศ.ดร.สุกานดา จันทวารีย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

พ.ศ. ๒๕๖๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

MCU RS

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

๑.๑.๑ ความเป็นมา

ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งการบริหารอำนาจรัฐมาจากเสียงข้างมากของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยประชาชนอาจใช้อำนาจของตนด้วยตนเองหรือผ่านผู้แทนที่เลือกไปใช้อำนาจแทนก็ได้ ประชาธิปไตยยังเป็นอุดมคติที่ว่าประชาชนทุกคนในชาติร่วมกันพิจารณากฎหมายและการปฏิบัติของรัฐ และกำหนดให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสแสดงความยินยอมและเจตนาของตนเท่าเทียมกัน การปกครองระบอบประชาธิปไตยเกิดขึ้นในบางนครรัฐกรีกโบราณ ช่วงศตวรรษที่ ๕ ก่อนคริสตกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนครรัฐเอเธนส์ (Athens) หลังก่อการกำเริบเมื่อ ๕๐๘ ปีก่อนคริสตกาล ประชาธิปไตยแบบนี้เรียกว่า ประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งประชาชนเกี่ยวข้องในกระบวนการทางการเมืองโดยตรง ซึ่งผู้ชายทุกคนในนครรัฐต่างๆ ที่บรรลุนิติภาวะมีสิทธิเข้าร่วมประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็นในการปกครองบ้านเมืองเพื่อกฎหมายและตัดสินข้อปัญหาต่างๆ ในระยะหลังมีจำนวนประชาชนเพิ่มมากขึ้นทำให้การเข้าประชุมพร้อมกันทำได้ยาก จึงเกิดแนวความคิดที่จะส่งตัวแทนที่ประชาชนเลือกมาทำหน้าที่แทนตน เพราะเห็นว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ดี เรียกรูปแบบนี้ว่า “ประชาธิปไตยทางอ้อม” รูปแบบการปกครองดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการผลักดันให้เกิดประชาธิปไตย และในสมัยช่วงต้น ค.ศ. ๑๒๐๐ อังกฤษมีการปฏิบัติประชาธิปไตยสำคัญอีก ๒ ครั้ง ก่อนที่จะนำมาซึ่งการประกาศอิสรภาพของอเมริกาจากอังกฤษ ค.ศ. 1776 และการปฏิบัติประชาธิปไตยของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 ต่อมาประชาธิปไตยถูกเรียกว่า ระบอบการปกครองสุดท้าย^๑

---

^๑ สารานุกรมเสรี, ประชาธิปไตย (๒๕๖๐). เผยแพร่เมื่อ ๘ มกราคม ๒๕๖๑, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ประชาธิปไตย/> [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗]

การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่ทั่วโลกต่างยอมรับว่าเป็นระบอบการปกครองโดยคนส่วนใหญ่ที่ให้สิทธิ เสรีภาพแก่ประชาชนและเป็นการปกครองที่คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนมากที่สุด ดังคำกล่าวของท่านประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาอับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) ได้ให้คำนิยามของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (Democracy) ที่ได้รับการยอมรับและนำไปอ้างอิงกันอย่างกว้างขวางว่า “การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” (government of the people, by the people, and for the people) ความหมายของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดังกล่าว อำนาจอสูงสุดหรืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน โดยประชาชนทำหน้าที่ปกครองตนเองโดยตรง (Direct Democracy) นั้น เป็นอุดมคติ เพราะในทางปฏิบัตินั้นไม่สามารถกระทำได้ จึงเกิดรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Indirect Democracy or Representative government) โดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นทำหน้าที่แทนตน แล้วผู้แทนเหล่านั้นมีหน้าที่ร่วมกันกำหนดทั้งผู้ปกครอง (รัฐบาล) นโยบาย และวิธีการปฏิบัติตามนโยบาย ซึ่งเป็นหลักการและกระบวนการทางการเมืองการปกครองที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยตามคำนิยามของอับราฮัม ลินคอล์น^๒ เป็นการสอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประเทศเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของประเทศ สามารถกำหนดอนาคตของตัวเองได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้มีความสอดคล้องกับหลักการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่อำนาจอธิปไตย เป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศนั้นเป็นของประชาชนโดยประชาชนจะใช้อำนาจในการออกกฎหมายผ่านรัฐสภา ใช้อำนาจบริหารผ่านคณะรัฐบาล และใช้อำนาจตุลาการผ่านระบบศาลต่าง จนทำให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองในอุดมคติของหลาย ๆ ประเทศ^๓ การที่ประชาชนทำหน้าที่ปกครองด้วยตนเองโดยตรง หรือการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนนั้น เป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้กระบวนการทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทุกกระบวนการ ทุกระดับ และทุกมิติ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ประชาชนต้องมีคุณสมบัติที่เอื้อหรือสนับสนุนต่อหลักการ

^๒ ประหยัด หงษ์ทองคำ พัฒนาการทางการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาสา จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓

^๓ ทินพันธ์ นาคะตะ ประชาธิปไตยไทย. (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสหยาบสื่อและการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑-๒.

ประชาธิปไตย เช่น มีความสนใจ กระตือรือร้นที่จะเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง หรือติดตาม ควบคุม และตรวจสอบการทำงานของรัฐอย่างจริงจัง เป็นต้น หรืออาจกล่าวได้ว่า “การเมืองเป็นเรื่องของทุกคน” ที่กล่าวว่าชีวิตมนุษย์ทุกรูปทุกนามไม่ว่ามนุษย์นั้นจะอยู่ในแห่งหนตำบลใดก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงจากอิทธิพล อำนาจ หรือแรงกระทบกระเทือนของการเมืองได้ ไม่ว่านุชย์จะเข้าไปในลักษณะหรือกระบวนการในการเมืองหรือไม่ก็ตาม พฤติกรรมของมนุษย์ย่อมเกี่ยวหรือผูกพันกับการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้^๔ ส่งผลให้เกิดการแสดงออกทางการเมือง (Political Participation) ซึ่งเป็นหัวใจของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่มีได้หมายความว่า ประชาชนทั้งหมดจะต้องประสงค์ที่จะมีการแสดงออกในทางการเมือง เพราะยังมีประชาชนอีกจำนวนหนึ่งที่พอใจเป็นผู้สังเกตการณ์ทางการเมืองมากกว่าจะการแสดงออกในทางการเมืองโดยตรง การแสดงออกในทางการเมืองของประชาชน จึงมิใช่มีเพียงการออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนหรือการมีส่วนร่วมในทางการเมืองรูปแบบอื่นรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น เมื่อประชาชนมีความรู้ มีความเข้าใจในระบอบการเมืองเพิ่มมากขึ้น เกิดการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของทุนนิยมของแต่ละช่วงเวลาทำให้ได้รับอรรถประโยชน์ ตลอดทั้งได้รับการตอบสนองเอาใจใส่จากนักการเมือง องค์กรทางการเมืองที่มาจากการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมากขึ้นทำให้ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เห็นมาสนใจในเรื่องการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้นจากนั้นก็เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนมากขึ้น ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากการเมืองการปกครองโดยเฉพาะในระบอบประชาธิปไตย ได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดจากการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หรือที่เรียกอีกประการหนึ่งว่า “ประชาธิปไตยกินได้”^๕

๑.๑.๒ ความสำคัญของปัญหา

ในสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งภูมิภาค ได้มีการปลูกเร้าระดมทางสังคมที่อาจจะดูเหมือนว่าต่ำกว่าพื้นที่ภาคอื่น ๆ ของประเทศ หมายความว่า ราษฎรที่ได้รับการศึกษามีจำนวนน้อย การ

^๔ จรูญ สุภาพ. **หลักรัฐศาสตร์**. (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๑๔), หน้า ๑.

^๕ สนั่น สิงห์มาตร และ สัญญา เคนมาภูมิ. (๒๕๕๘). **ประชาธิปไตยกินได้: ของจริงหรือแค่วาทกรรม. การเมือง. (วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่๑ ฉบับที่๑ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๒), หน้า ๙๔.**

เข้าถึงสื่อมวลชนก็น้อย การพัฒนาเป็นสังคมเมืองก็ต่ำ สิ่งเหล่านี้ก็คือข้อจำกัดของการแสดงออกทางการเมืองที่สำคัญ เช่น ภาวะทางเศรษฐกิจหรือการครองชีพ บางครั้งฐานะทางเศรษฐกิจดีและมีความมั่งคั่งจะมีโอกาสเป็นประชาธิปไตยได้มากกว่าประเทศที่ยากจน ในขณะที่เดียวกันความยากจนราษฎรเองจะมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย แต่ถ้าความยากจน ความขาดแคลนและเดือดร้อนทางเศรษฐกิจมีมากเกินไปจนอยู่ในภาวะเกินทนแล้ว อาจจะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นก็ได้ แต่นับจากหลังปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นต้นมา เมื่อประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มีความรู้ มีความเข้าใจในระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น มีการเข้ามาส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับขึ้นมากขึ้น หลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเฉพาะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ ได้ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙-๑๑ และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม การจัดทำแผน ขับเคลื่อน และการติดตามประเมินผล เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งจากภาครัฐ เอกชน ประชาชน และภาคการศึกษา ในทุกพื้นที่ของประเทศเป็นกลไกประชารัฐที่รวมพลัง ให้สามารถกำหนดเป้าหมาย แนวทางการพัฒนา รวมทั้งแผนงานโครงการสำคัญที่ตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้อย่างสอดคล้องกับภูมิสังคมและเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจังใน ๕ ปีและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี^๖ แต่ถึงกระนั้นก็ยังพบว่าการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะต่างๆของประชาชนในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้นยังขาดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมแบบจริงจังและขาดความศรัทธาต่อประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ที่จะรักษาและหวงแหนประชาธิปไตยที่จะไม่ให้ใครคนใดคนหนึ่งมาแย่งชิงเอาไปจากประชาชนได้^๗ แต่เมื่อกาลเวลา

^๖ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2553). ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) : ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ออนไลน์. แหล่งที่มา chromeextension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.ubu.ac.th/web/files_up/03f2019013108571396.pdf [๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗]

^๗ กรรณิกา ชมดี. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าซาง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ สค.ม. (การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๓๙.

ผ่านไปก็ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ระบอบประชาธิปไตยแม้จะมีจุดอ่อนมีช่องโหว่มากมายเพียงใด ก็ยังดีกว่าเผด็จการทุกรูปแบบ^๕ หรืออย่างน้อยประชาธิปไตยก็เปิดพื้นที่ทางสังคมให้มีการสร้างความเข้าใจและยอมรับความแตกต่างของผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้สามารถสร้างพื้นที่ทางสังคมเพื่อพัฒนาตนเอง ดังนั้น จึงพอจะมองเห็นถึงอุดมการณ์ทางการเมืองของพลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้อย่างถ่องแท้ ดังจะเห็นได้จากการเลือกตั้งในครั้งต่อมา พรรคการเมืองฝั่งที่คนตะวันออกเฉียงเหนือให้การสนับสนุนมักจะเป็นฝ่ายชนะการเลือกตั้งในแทบทุกครั้งไป สื่อให้เห็นถึงความมีหลักคิด อุดมการณ์ อุดมคติในการเลือกตัวแทนของตนตามระบอบประชาธิปไตยในห้วงระยะเวลาที่ผ่านมาที่เป็นรูปธรรมจริง ๆ^๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือ มจร. เป็นมหาวิทยาลัยที่มีความมุ่งหมายในประเด็นการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนาเพื่อส่งเสริมความสุขให้กับประชาชนและสังคมดังที่มีการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.๒๕๖๔ ได้มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๔ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเพื่อกำหนดมาตรการส่งเสริม สนับสนุน และประเมินคุณภาพ กำกับดูแลและจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาและการผลิตกำลังคนระดับสูงเฉพาะทางตามความต้องการของประเทศรวมทั้งการพัฒนาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างแท้จริง (ราชกิจจานุเบกษา, ออนไลน์) เมื่อเป็นเช่นนี้หน่วยงานต่างๆที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาจึงมุ่งการจัดการศึกษาที่จะตอบโจทย์วัตถุประสงค์หรือนโยบายของพระทรวงอกษัตริย์ วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ได้วางนโยบายไว้ ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรในสังกัดวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด นอกจากจะทำหน้าที่เป็นอาจารย์แล้วอีกบทบาทหนึ่งคือ ดำรงตำแหน่งอยู่ในบทบาทพระสังฆาธิการในพื้นที่ตำบลคูเมือง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แลเห็นการดำเนินการของหน่วยงานองค์กรปกครองท้องถิ่น กล่าวคือ เทศบาลตำบลคูเมือง ได้ดำเนินกิจกรรมวิทยาลัยผู้สูงอายุเทศบาลตำบลคูเมืองขึ้นเพื่อพัฒนาด้านต่างๆสำหรับผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านสุขภาพะ ด้านคุณธรรมจริยธรรมหรือความเป็นอยู่ด้านอื่นๆ แต่เท่าที่มีการดำเนินการมาข้างต้นกลับพบปัญหาด้านการเรียนรู้ที่ไม่เท่าทันต่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้า

^๕ ออมร รักษาสัตย์. รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนพร้อมบทวิจารณ์, (รัฐสภาสาร, ๔๒ (๓), ๒๕๓๗), หน้า. ๒๖-๓๕

^๖ พิกุล มีมานะ และสนุก สิงห์มาตร. พฤติกรรมทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยของพลเมืองในจังหวัดร้อยเอ็ด. (วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน, ๒๕๖๑), หน้า ๑-๑๕.

นักการเมืองท้องถิ่น (local politicians) ถือเป็นบุคลากรในภาครัฐที่มีความสำคัญในการเข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบายการพัฒนาพื้นที่ในชุมชน เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากการกระจายอำนาจในการปกครองตนเองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญได้กำหนดอำนาจหน้าที่เอาไว้ อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นีอำนาจทางกฎหมายหรือสามารถออกกฎหมายใช้ในท้องถิ่นตนเองได้ มีงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาลกลาง ตลอดทั้งมีอำนาจในการกำกับดูแลการทำงานในหน่วยงานตนเอง มีกำลังพลเพียงพอต่อการดำเนินงานด้วยตนเอง แม้เป็นเช่นนี้โอกาสที่จะทำให้การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเสี่ยงที่จะเกิดการทุจริตขึ้นได้ง่าย หากนักการเมืองท้องถิ่นขาดซึ่งคุณธรรมจริยธรรม อาจนำไปสู่ความเสียหายต่อชาติบ้านเมืองได้เสียทีเดียว จากการติดตามข่าวจึงพบว่านักการเมืองท้องถิ่นมีการทุจริตกันออกมามากอย่างต่อเนื่องแม้จะมีกฎหมายที่เข้มงวดเพียงใดก็ตาม สิ่งเหล่านี้จึงเป็นประเด็นปัญหาที่ทุกคนต้องหาทางแก้ไข โดยเฉพาะการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าหากมีนวัตกรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักการเมืองท้องถิ่นทุกระดับได้ย่อมเป็นการดี และจะใช้เป็นแบบอย่างแก่นักการเมืองประเภทอื่นและเป็นแบบอย่างแก่หน่วยงานอื่นที่มีภารกิจในลักษณะเดียวกันนี้ สามารถนำเอาหลักการหรือหลักเกณฑ์นี้ไปใช้จัดในพื้นที่อื่นๆต่อไปอีกด้วย ดังนั้นผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคลากรทั้งในสถาบันการศึกษาที่จะต้องค้นหาองค์ความรู้หรือนวัตกรรมที่มีคุณภาพในประกอบการใช้ในการทำงานให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับประชาชนในพื้นที่ ตลอดทั้งใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประชาชนในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไปได้ด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ต้องดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ในการใช้เป็นต้นแบบการปฏิบัติงานสำหรับนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอธวัชบุรี รวมทั้งพื้นที่อื่น ๆ ตลอดทั้งใช้เป็นต้นแบบแก่นักการเมืองในรุ่นต่อไป ให้มีแนวปฏิบัติที่ดีต่อไปในอนาคต อีกทั้งเพื่อนำผลการวิจัยที่ได้เป็นองค์ความรู้หรือข้อมูลสารสนเทศต่อไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีอะไรบ้าง

๑.๒.๓ เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะอย่างไร

๑.๒.๔ เพื่อประเมินรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ผลเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาระดับการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓.๓ เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓.๔ เพื่อประเมินรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัย โดยอาศัยการศึกษาปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านสภาพภูมิหลังของบุคคล เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงถึงการมีคุณธรรม

จริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด รวมทั้งใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ นักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน ๒๑๘ คน

๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ รูป/คน ได้แก่

- (๑) ตัวแทนนักวิชาการทางรัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์
- (๒) ตัวแทนพระสังฆาธิการ
- (๓) ตัวแทนข้าราชการสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชน
- (๔) ตัวแทนจากประชาชนในพื้นที่

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้ง ๑๒ องค์กร

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาตั้งแต่ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ถึง กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๘ รวมเป็นระยะเวลา ๑ ปี

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยแล้วจึงสรุปนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยฉบับนี้ เพื่อง่ายและสะดวกต่อความเข้าใจ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๕.๑ รูปแบบ หมายถึง สภาพลักษณะที่เป็นโครงสร้าง แบบ หรือแบบจำลอง ที่ครอบคลุมองค์ต่าง ๆ ที่สำคัญ ซึ่งได้รับการจัดการไว้อย่างเป็นระบบระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ ไว้เป็นขั้นตอน กระบวนการ รวมทั้งวิธีการหรือเทคนิคต่าง ๆ ที่ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายและเป็นที่ยอมรับ พร้อมทั้งจะได้รับการพิสูจน์ ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพที่จะใช้เป็นแบบแผนไปสู่วัตถุประสงค์ได้

๑.๕.๒ การปกครองท้องถิ่น หมายถึง รูปแบบของการกระจายอำนาจที่เปิดโอกาสให้ประชาชนกลุ่มย่อยในแต่ละท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำของตนให้เข้ามาทำหน้าที่บริหารจัดการสนองความต้องการ พร้อมทั้งแก้ปัญหาของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ อย่างรวดเร็ว ตรงความต้องการและด้วยความทั่วถึง โดยมีนักการเมืองในท้องถิ่นเข้ามาทำหน้าที่ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ องค์การปกครองท้องถิ่นในปัจจุบันมีอยู่ ๕ รูปแบบ ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

๑.๕.๓ นักการเมืองท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้ตัดสินใจอาสาสมัครเลือกตั้งเข้าเป็นตัวแทนของท้องถิ่นในการทำงานประสานกับหน่วยงานของรัฐบาลกับประชาชนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ประกอบด้วยผู้บริหารท้องถิ่น ละสมาชิกสภาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไรก็ตาม อาทิ นายก อบจ. นายก อบต. นายกเทศมนตรี ผู้ว่าราชการกรม. นายกเมืองพัทยา สมาชิกสภา อบจ. สมาชิกสภาเทศบาล, สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร, สมาชิกสภา อบต. เป็นต้น สำหรับในงานวิจัยฉบับนี้หมายถึง นักการเมืองท้องถิ่นที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ เทศบาล ๕ เทศบาล และ ๘ องค์การบริหารส่วนตำบล ที่ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล, สมาชิกสภา อบต. รวมถึงสมาชิกสภา อบจ (เขตอำเภอธวัชบุรี)

๑.๕.๔ พฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลนั้นมีพฤติกรรมที่แสดงออกมาต่อหน้าผู้อื่นโดยการอาศัยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาคอยควบคุมพฤติกรรมการประพฤติปฏิบัติตน ให้เป็นที่เคารพนับถือซึ่งประกอบด้วยหลักธรรมหลายๆหลักธรรมมาบูรณาการร่วมกันเพื่อใช้ดำเนินชีวิตได้ อาทิเช่น หลักพรหมวิหารธรรม, หลักสังคหวัตถุธรรม, หลักทศพิธราชธรรม, หลักธรรมคัมภีร์ครองโลก หากนำมาประพฤติปฏิบัติแล้วจะนำพาซึ่งความสุขในการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้หมายถึง คุณลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งใช้เป็นพื้นที่ในการวิจัยนั่นเอง มีดังนี้

(๑) **คุณธรรมระดับพื้นฐาน** หมายถึง การที่นักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอธวัชบุรีปฏิบัติตามหลักเบญจศีล ๕ เบญจธรรม ๕ ได้แก่ การเว้นจากการเบียดเบียนทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์ การมีความเมตตา กรุณาต่อสัตว์ การเว้นจากการลักทรัพย์ทั้งปวง การเว้นจากการประพฤติดินในกาม การเว้นจากการพูดเท็จ การพูดแต่สิ่งที่เป็นจริง สร้างสรรค์ และการเว้นจากการดื่มสุรามีสติ สำนวณระวังกาย ใจและวาจา

(๒) **คุณธรรมระดับกลาง** หมายถึง การที่นักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอธวัชบุรีปฏิบัติตามหลัก กุศลกรรมบถ ๑๐ ดังนี้ เว้นจากการฆ่าหรือทำร้ายเบียดเบียนชีวิตทั้งมนุษย์และสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดินในกาม เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดยุยงให้แตกร้าง เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเหลวไหล พูดเพื่อเจ้า ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นเอามาเป็นของตนเอง ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น หรือคิดให้ผู้อื่นถึงความพินาศ ไม่มีความเห็นผิดไปจากทำนองคลองธรรม มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง

(๓) **คุณธรรมระดับสูง** หมายถึง การที่นักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอธวัชบุรีสามารถปฏิบัติตามด้วยอริยมรรค คือ ทางอันประเสริฐมี ๘ ประการ ได้แก่ ความเห็นชอบ หมายถึง มีปัญญาเห็นอริยสัจ ๔ ประการ ความดำริชอบ หมายถึง ดำริในการออกจากกาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การเจรจาชอบ หมายถึง ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้า การกระทำชอบ หมายถึง ไม่ฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดินในกาม การเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การประกอบอาชีพโดยชอบธรรม ถูกกฎหมาย ความเพียรชอบ หมายถึง การเพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น เพียรสร้างความดี เพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่ การตั้งสติชอบ หมายถึง ตั้งสติพิจารณาร่างกาย เวทนา ความรู้สึกสุข-ทุกข์ ให้รู้เท่าทันเห็นความเกิดดับ และการตั้งใจมั่นชอบ หมายถึง การทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิอย่างแน่วแน่

๑.๕.๕ หลักธรรมอิทธิบาท ๔ หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน เป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในชีวิตประจำวันเป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความเอาใจจดจ่อ) และวิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง)

๑.๕.๖ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง เหตุหรือปัจจัยอันจะก่อให้เกิดผลต่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมอันจะส่งผลต่อการที่จะทำให้ผู้คนในสังคม ในงานวิจัยฉบับนี้หมายความว่านักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอธวัชบุรีเป็นผู้ที่ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมมา

ประกอบการทำงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการให้บริการประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วย ปัจจัยด้านภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยสนับสนุนหรือปัจจัยเสริม และปัจจัยด้านการบูรณาการหลักพุทธธรรม

๑.๕.๖.๑ ปัจจัยด้านภูมิหลังของบุคคล หมายถึง ภูมิหลังของบุคคลอันจะนำไปสู่การมีคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักการเมืองนั้น ปัจจัยด้านภูมิหลังก็มีความสำคัญไม่น้อยเช่นเดียวกัน ซึ่งประกอบไปด้วย การอบรมเลี้ยงดูของคนในครอบครัว การได้รับการศึกษาอบรม และภูมิหลังด้านวัฒนธรรมในชุมชนที่ นักการเมืองท้องถิ่นจะได้รับ ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้หมายถึงนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัด ร้อยเอ็ด

(๑) ภูมิหลังด้านการเลี้ยงดูของครอบครัว หมายถึง การที่นักการเมืองท้องถิ่นที่มี พื้นฐานทางด้านครอบครัวที่แตกต่างกัน มีการอบรมเลี้ยงดู กลุ่มเกลาหรือหล่อหลอมสร้างวิถีทางการ ดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพภูมิหลังของแต่ละครอบครัว ซึ่งหากครอบครัวใดมีวิถีดำเนิน ชีวิตแบบใดก็ย่อมส่งผลต่อสมาชิกในครอบครัวให้เป็นไปแบบนั้น รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้ ครอบครัวบุตรหลานก็เช่นเดียวกัน ดังนั้น ครอบครัวจึงมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลใน ครอบครัว เป็นสถาบันแห่งแรกของการที่เราได้เกิดมาเป็นมนุษย์ และก็ต้องปฏิบัติหน้าที่นี้ต่อไป จนกว่า เราทุกคนจะหมดลมหายใจ ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีหน้าที่หล่อหลอมและสร้างเสริม ความเป็นมนุษย์ ถ้าครอบครัวมีพลังก็จะสามารถสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตได้อย่าง เต็มที่แล้วชุมชนและสังคมสังคมก็จะมีคุณธรรมจริยธรรมตามไปด้วย หน้าที่บางประการของครอบครัวอาจ เปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของสังคมและวัฒนธรรม คุณธรรมจริยธรรมในระดับครอบครัว คือบ้านที่ ประกอบด้วยพ่อแม่ลูกทำมาหากินร่วมกัน

(๒) ภูมิหลังด้านได้รับการศึกษาอบรม หมายถึง การที่นักการเมืองท้องถิ่นแต่ละคนมี พื้นฐานการศึกษาที่แตกต่างกันโดยเฉพาะการได้รับการศึกษาในคุณธรรมจริยธรรมย่อมส่งผลต่อการ ประพฤติ การดำเนินชีวิต ตลอดจนการคิดใคร่ครวญ ไตร่ตรองในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำพา ไปสู่การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น ความสามารถทางสติปัญญาเป็นตัวแปร สำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของบุคคล การได้รับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการเพิ่ม ศักยภาพในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่และการทำงาน การ ได้รับการศึกษาอบรมที่แตกต่างย่อมส่งผลให้เกิดการคิด ปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป

(๓) **ภูมิหลังด้านวัฒนธรรมของชุมชน** หมายถึง สภาพการพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดูหรือการทำให้แบบอย่างตลอดทั้งการกล่อมเกลาทงวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนที่ไม่เหมือนกัน โดยวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับมาจากบรรพบุรุษหรือถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลัง จนเป็นวิถีของสังคม วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันคบหาสมาคม ประกอบอาชีพ วัฒนธรรมเป็นเครื่องกล่อมเกลาคิดใจมนุษย์และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสร้างความเจริญให้แก่สังคมของมนุษย์และสิ่งเหล่านี้ก็เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตด้วยหลักคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่ตั้ง

๑.๕.๖.๒ ปัจจัยเสริมหรือปัจจัยสนับสนุน หมายถึง ปัจจัยเสริมจากภาคส่วนต่างๆที่จะทำให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรมของบุคคล ประกอบไปด้วย การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม การส่งเสริมจากภาครัฐหรือราชการ และการส่งเสริมจากองค์กรด้านการศึกษา ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้หมายถึงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

(๑) **ปัจจัยด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากภาคประชาสังคมหรือภาคชุมชน** หมายถึง การที่ภาคส่วนประชาสังคมหรือภาคส่วนชุมชนเป็นฐานรากที่สำคัญในการเอายึดหลักคุณธรรมร่วมชุมชนท้องถิ่นที่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จจนเกิดเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมได้นั้นย่อมจะมีการยึดมั่นในหลักคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ผ่านกิจกรรมกลุ่มและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชุมชน ซึ่งกิจกรรมมีชีวิตนั้น โดยการสร้างการมีส่วนร่วมได้ดีชุมชนท้องถิ่นและช่วยกันผลักดันพฤติกรรมเชิงบวกที่ดีต่อตนเอง ครอบครัวชุมชนเพื่อบ้านตลอดทั้งชุมชนอื่นๆ เพื่อเป็นต้นแบบแห่งความสำเร็จได้

(๒) **การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากภาครัฐหรือราชการ** หมายถึง การที่หน่วยงานภาครัฐหรือภาคราชการได้มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในสังคมไทย อันประกอบไปด้วย การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยและในต่างประเทศ การสร้างแนวทางที่ดีในการปฏิบัติของคนในประเทศ รวมทั้งการจัดการศึกษาอบรมแก่เยาวชนในประเทศเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนในชาตินั่นเอง

(๓) **การสนับสนุนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากองค์กรด้านการศึกษา** หมายถึง คณะทำงานการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนและผู้บริหารสถานศึกษาควรวិเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ

คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อนำมากำหนดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับปรัชญา นโยบาย และเป้าหมายของโรงเรียน สถานศึกษาควรจัดทำประกาศแนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนให้ต่อสาธารณชน สถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ที่ดีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ ทศนคติ และพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนและเป็นการปลูกฝังหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้เรียน

๑.๖.๓ ปัจจัยด้านการบูรณาการหลักพุทธธรรม หมายถึงการนำหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการร่วมเพื่อให้เกิดการส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักการเมืองท้องถิ่น อันประกอบด้วย หลักกสิกรรมคุณธรรม ๔ ประการหรือหลักธรรมอันจะนำไปสู่ความสำเร็จนั่นเอง ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความเอาใจจดจ่อ) และวิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง) เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักการเมืองท้องถิ่นได้นำไปเป็นหลักในการปฏิบัติงาน ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้หมายถึงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

(๑) **ฉันทะ (ความรักใคร่พอใจในสิ่งนั้น)** หมายถึง ความพอใจรักใคร่เต็มใจใส่ใจในการทำงานอยู่เสมอ บุคคลเมื่อมีความพอใจในการทำงานจะเกิดความตั้งใจในการทำงานและเต็มใจที่จะอุทิศเวลาร่างกายและความคิดของตนเพื่อสนองความต้องการของหน่วยงาน นอกจากนี้ยังช่วยลดแรงโน้มถ่วงปรากฏการณ์อันเกิดจากการเป็นปฏิปักษ์ต่องานด้วย ซึ่งถ้าหากปฏิบัติงานสามารถปลูกเราฉันทะให้เกิดขึ้นอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงามสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว บุคคลก็จะทุ่มเทชีวิตจิตใจให้แก่สิ่งนั้นต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด เกิดความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้นไม่หวั่นพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย จิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่มั่นคงในการดำเนินสู่จุดหมาย สม่่าเสมอไม่ชานไม่สายไป ฉันทาสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมนั้นปธานสังขารความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน รวมทั้งการส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมาย

(๒) **วิริยะ (ความเพียร ขยัน อุทิศตน บากบั่น เอาธุระ)** หมายถึง การที่บุคคลมีความเข้มแข็งอดทนมุมานะที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ ไม่ย่อท้อ ไม่เลิกละ มีกำลังใจในการทำงาน ทำงานได้

อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง จนกว่างานนั้นจะประสบความสำเร็จ มีความอาจหาญ แก่กล้า ใจสู้ ไม่หวั่นไหว ไม่ย่อท้อ ต่ออุปสรรคและความยากลำบากต่างๆในการทำงานและพัฒนางานให้ดีขึ้นและเจริญขึ้นมอง ความยากลำบากและอุปสรรคในการทำงาน เป็นสิ่งท้าทายความสามารถของตนเสมอเพื่อเอาชนะ และ เพื่อให้งานสำเร็จให้ได้

(๓) **จิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น)** หมายถึง ความคิดจดจ่อเอาใจใส่ ผูกใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่และการทำงานที่รวมทั้งการศึกษาเล่าเรียน ที่ตนรับผิดชอบ มีความตั้งมั่น มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงาน ทำงานด้วยความไม่ประมาท ไม่ทอดธุระ ไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่รับผิดชอบ อย่างนี้เป็นลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบนี้เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลดีต่อระบบการงาน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักสำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือการทำงานต้องมีความรับผิดชอบเพื่อเอาใจใส่ต่องานที่กำลังทำอยู่ พัฒนางานที่ตนเองรับผิดชอบให้มีความก้าวหน้า พร้อมกันนั้นจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอดเวลา เพื่อไม่ให้ขาดตกบกพร่องในงานที่ตนรับผิดชอบอยู่

(๔) **วิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น)** หมายถึง การสอบสวน ไตร่ตรอง พินิจพิเคราะห์ ใช้ปัญญาในการใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่เสมอ รู้จักค้นคว้าทดลองคิดค้น หาทางพัฒนาแก้ไขปรับปรุงงานและวิธีการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ก้าวหน้ายิ่งขึ้นอยู่เสมอ ทั้งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสมาชิกในองค์กรที่ทำงานนั้น ความจริงอิทธิบาททั้ง ๔ อย่างนี้ เกื้อหนุนกันและมักมาด้วยกัน เช่น เกิดฉันทะมีแต่รักแล้วก็ทำให้พากเพียร เมื่อพากเพียรก็เอาใจจดจ่ออยู่เสมอและเปิดช่องให้ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองแต่ที่ยกพิจารณาแต่ละข้ออย่างนี้ ก็ถือเอาภาวะที่เด่นเป็นใหญ่เป็นตัวนำ เป็นตัวชักจูงข้ออื่น ๆ ในแต่ละกรณี อาทิ เมื่อผู้ปฏิบัติงานในองค์กร มีความรักความชอบและความพึงพอใจในภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบผู้ปฏิบัติงานก็จะปฏิบัติงานที่รับมอบหมายด้วยความรักความพอใจในงานนั้นอยากจะปฏิบัติงานนั้นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๓.๑ ได้ทราบถึงระดับการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓.๒ ได้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓.๓ ได้ทราบถึงผลการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓.๔ ได้ทราบถึงผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๑.๓.๕ ได้ทราบถึงผลข้อมูลสารสนเทศในการการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด และพื้นที่อื่นๆต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด” ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์คุณธรรมจริยธรรม

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม

๒.๑.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนักการเมืองท้องถิ่น

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม

๒.๓ ข้อมูลบริบทพื้นที่การวิจัย

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด” ได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ ประกอบไปด้วยแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ซึ่งครอบคลุมงานวิจัยฉบับนี้ รายละเอียดต่างๆ ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

ในการศึกษารูปแบบคุณลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรมของผู้สูงอายุในครั้งนี้มีลักษณะสำคัญ ๖ ประการที่ต้องศึกษาซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

๑) ความหมายของรูปแบบ

ในการศึกษาความหมายของรูปแบบในครั้งนี้นั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของรูปแบบที่น่าสนใจซึ่งพอสรุป ได้ดังนี้

ทิตินา แชมมณี ได้กล่าวอธิบายความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง เครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสร้างมาจากความคิด ประสบการณ์ การใช้อุปมาอุปไมย หรือ จากทฤษฎี หลักการต่าง ๆ และแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง^๑

มาลี สืบกระแส กล่าวว่า รูปแบบมีสองลักษณะ คือ รูปแบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น ระบบการปฏิบัติงาน และรูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น รูปแบบอาจแสดงความสัมพันธ์ด้วยเส้นโยงแสดงในรูปแผนภาพหรือเขียนในรูปสมการคณิตศาสตร์ หรือ สมการพยากรณ์หรือเขียนเป็นข้อความ จำนวน หรือ ภาพ หรือแผนภูมิหรือรูปสามมิติ^๒

ณัฐศักดิ์ จันทร์ผล รูปแบบหมายถึงโครงสร้างโปรแกรม แบบจำลองหรือตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศะ พิจารณามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้ทดแทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของรูปแบบนั้นๆ^๓

^๑ ทิตินา แชมมณี. ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒๐.

^๒ มาลี สืบกระแส. การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. **วิทยานิพนธ์ปริญญา ปริญญา ปริญญา**. (การบริหารการศึกษา) (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘-๑๐๙.

^๓ ณัฐศักดิ์ จันทร์ผล. การพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๒**, หน้า ๑๒๕

ปัญญา ทองนิล ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างที่เกิดจากทฤษฎี ประสบการณ์ การ คาดการณ์ นำเสนอในรูปของข้อความหรือแผนผัง^๔

Willer. กล่าวว่า รูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) เกี่ยวกับชุดของ ปรัชญาการณโดยอาศัยหลักการ (Rationale) ของระบบรูปนัย (Formal system) และมีจุดมุ่งหมายเพื่อ การทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยาม ความสัมพันธ์ และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง^๕

Procter Paul ให้ความหมายคาคานี้ไว้ใน Longman Dictionary of Contemporary English โดยสรุปแล้วจะมี 3 ลักษณะใหญ่ คือ Model ที่หมายถึงสิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของจริงความหมาย นี้ตรงกับภาษาไทยว่า แบบจำลอง เช่น แบบจำลองของเรือดำน้ำ เป็นต้น Model ที่หมายถึงสิ่งของหรือ คนที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่าง เช่น ครูแบบอย่าง นักเดินแบบหรือแม่แบบในการ วาดภาพศิลป์ เป็นต้น Model ที่หมายถึงแบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์รุ่น 864X เป็นต้น^๖

Tosi and Carroll กล่าวไว้ว่า รูปแบบเป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์ อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่รูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ และมีทั้งรูปแบบทั้งกายภาพ (Physical model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ เช่น แบบจำลองหอสมุดแห่งชาติ แบบจำลองเครื่องบินขับไล่ เอฟ ๑๖ เป็นต้น และรูปแบบเชิงลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบาย ปรัชญาการณด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ เช่น รูปแบบเชิงระบบและตามสถานการณ์ (A System / Contingency Model) ของ บราวน์ และโมเบิร์กส์ (Brown and Moberg) และรูปแบบการควบคุม วิทยานิพนธ์ เป็นต้น และรูปแบบการบริหารซึ่งกำลังศึกษาและพัฒนาในการวิจัยครั้งนี้จะอยู่ในกลุ่มของ รูปแบบประเภทหลัง คือรูปแบบเชิงคุณลักษณะ ซึ่งเป็นรูปแบบในความหมายโดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงคำนี้ ในวงวิชาการ^๗

^๔ ปัญญา ทองนิล. รูปแบบการพัฒนาสมรรถภาพการสอนโดยการบูรณาการแบบสอดแทรกสำหรับ นักศึกษาคูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๓)

^๕ Willer, R.H. *Leader and leadership process*. (Boston : Irwin / McGraw-Hill, 1987)

^๖ Procter, Paul. *Longman Dictionary of Contemporary English*. (London: Longman, 1978), p 174.

^๗ Tosi and Carroll. *Management*. (New York: John Wiley and Sons, 1982), p 74.

Schwirian ; citngBardo & Hartman ได้กล่าวถึงรูปแบบในทางสังคมศาสตร์ไว้ว่า เป็นชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะและ/หรือบรรยายคุณสมบัติ นั้น ๆ Bardo และ Hartman อธิบายต่อไปว่า รูปแบบเป็นอะไรบางอย่างที่เราพัฒนาขึ้นมา เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงมิใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้รูปแบบมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการที่จะทำความเข้าใจ ซึ่งจะทำให้คุณค่าของรูปแบบนั้นด้อยลงไป ส่วนการที่จัดระบบรูปแบบหนึ่ง ๆ จะต้องมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้น ๆ ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดเป็นการตายตัว ทั้งนี้ก็แล้วปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ อย่างไร (อ้างถึงใน สุวรา ประทานวโรปัญญา. ๒๕๕๗)^๘

Stoner and Wankel ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า รูปแบบเป็นแบบจำลองของปรากฏการณ์เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้นได้ง่ายขึ้น ในขณะที่วิลเลอร์ (Willer, 1986) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับรูปแบบไว้ว่า รูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์ โดยอาศัยความมีเหตุผลที่เป็นระบบแบบทางการ และมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดความกระจ่างชัด ทั้งในเรื่องนิยามความสัมพันธ์และข้อความที่เกี่ยวข้อง^๙

Joyce and Weil ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง แผน (Plan) หรือแบบ (Pattern) ซึ่งสามารถใช้เพื่อยืนยันการเรียนการสอนในห้องเรียนหรือการสอนพิเศษเป็นกลุ่มย่อยหรือเพื่อจัดสื่อการสอนรวมถึงหนังสือ ภาพยนตร์และเทปบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์และหลักสูตร แต่ละรูปแบบจะชี้แนวทางในการออกแบบการสอนที่ช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ (อ้างถึงในสิทธิศักดิ์ พัฒนชัย. ๒๕๕๗ : ๑๒)^{๑๐}

^๘ สุวรา ประทานวโรปัญญา. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพนักงาน บริษัททุนธนาชาติจำกัด. (ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๗).

^๙ Stoner, A.F., & Wankel, C. **Management**. 3 rd ed. (New Delhi: Prentice – Hill, 1986), p 12

^{๑๐} สิทธิศักดิ์ พัฒนชัย. รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์. (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒.

Husen and Poslethwaite ได้กล่าวว่า รูปแบบมีความหมายที่แตกต่างจากทฤษฎี เพราะรูปแบบยังไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่พิสูจน์แล้ว รูปแบบยังเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยกำลังวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์เพื่อที่จะนำเสนอรูปแบบมาใช้ให้เป็นประโยชน์^{๑๑}

Corsini and Auerbarch ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง ชุดของความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์ในโลกของความเป็นจริง^{๑๒}

Good ในพจนานุกรมการศึกษาได้รวบรวมความหมายของรูปแบบ เอาไว้ 4 ความหมาย คือ 1) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ 2) เป็นตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น 3) เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด 4) เป็นชุดของปัจจัย ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกันซึ่งรวมตัวกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจจะเขียนออกมา เป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้^{๑๓}

Ardictionary ได้นิยามความหมายของ (Model) ว่า หมายถึง แบบจำลองที่เป็นสัดส่วนหรือเป็นประเภทเดียวกันกับของจริงหรือสัญลักษณ์ของการเป็นตัวแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่คาดว่าจะเกิดในอนาคตหรือแบบแผนของสิ่งที่เตรียมไว้ การให้ความหมายของรูปแบบ (Model) ในหนังสือ Encyclopedia of Psychology and Education ไว้ ๒ ความหมายดังนี้

๑. รูปแบบ คือ รุปย่อของความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งแสดงด้วย ข้อความ จำนวน หรือภาพ โดยการลดทอนเวลา และเทศะ ทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น

---

^{๑๑} Husen, T. & Postlethwaite, N.T. **The international encyclopedia of education**. 2nd ed. (New York : Pergawon press Inc, 1994), p 1-2

^{๑๒} Corsini, R.J., & Auerbach, A.J. **Concise Encyclopedia of Psychology**. (New York: John Wiley and sons, 1996), p 573-574.

^{๑๓} Good, V. Carter. **Dictionary of Education**. (5th ed.). (New York: McGraw-Hill, 2005), p 177.

๒. รูปแบบ คือ ตัวแทนของการใช้แนวความคิดของโปรแกรมที่กำหนดเฉพาะ (อ้างถึงใน สุนก สิงห์มาตฺร, 2559)^{๑๔}

สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง สภาพลักษณะที่เป็นโครงสร้าง แบบ หรือแบบจำลอง ที่ครอบคลุมองค์ต่าง ๆ ที่สำคัญ ซึ่งได้รับการจัดการไว้อย่างเป็นระบบระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ ไว้เป็นขั้นตอน กระบวนการ รวมทั้งวิธีการหรือเทคนิคต่าง ๆ ที่ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายและเป็นที่ยอมรับ พร้อมทั้งจะได้รับการพิสูจน์ ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพที่จะใช้เป็นแบบแผนไปสู่ วัตถุประสงค์ได้

๒) องค์ประกอบของรูปแบบ

ในเรื่องที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบนั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึง องค์ประกอบของรูปแบบไว้มากมายหลายท่าน ดังต่อไปนี้

Husen and Postlethwaite ได้อธิบายไว้ว่าองค์ประกอบของรูปแบบนั้นประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

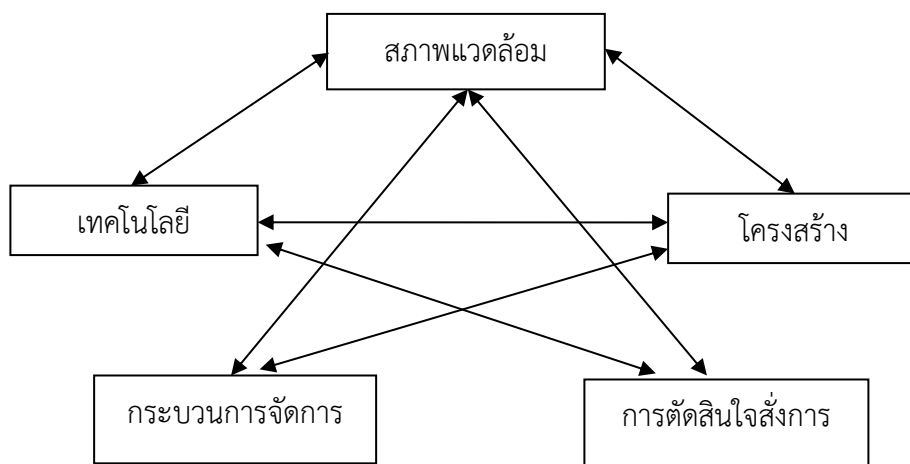
๑. รูปแบบสามารถนำไปสู่การทนายผลที่ตามมา สามารถทดสอบ / สังเกตได้
๒. มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้น / ปรากฏกลไกลเชิงสาเหตุที่ก่า ลังศึกษาและอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา
๓. รูปแบบช่วยจินตนาการสร้างความคิดรวบยอด ความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา / ช่วยสืบเสาะความรู้
๔. รูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง^{๑๕}

Borwn and Moberg ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ กับหลักการบริหาร ตามสถานการณ์ และองค์ประกอบตามรูปแบบของ บราวน์และโมเบิร์ก ประกอบด้วย สภาพแวดล้อม

^{๑๔} สุนก สิงห์มาตฺร. รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พ.ศ. ๒๕๕๙), หน้า ๑๒๔

^{๑๕} ทิศนา แชมมณี. ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๐), หน้า ๒๒๐.

เทคโนโลยี โครงสร้างกระบวนการจัดการ และการตัดสินใจสั่งการ ในส่วนของรูปแบบการศึกษาและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการและการบริหาร ของ บราวน์และโมเบิร์ก มีลักษณะแผนภาพที่ ๒.๑

แผนภาพที่ ๒.๑ รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ของบราวน์และโมเบิร์ก
ที่มา : Systems/Contingency Model ของ Brown and Moberg^{๑๖}

สำหรับองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารการศึกษาเท่าที่พบจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่าส่วนใหญ่จะกล่าวถึง การจัดการการบริหารหรือโครงสร้างระบบบริหารและแนวทางในการดำเนินงานในภาระหน้าที่ (Function) ที่สำคัญ ๆ ในการบริหารงานขององค์กรนั้น ๆ เช่น การบริหารงานบุคลากร การบริหารงานการเงิน การบริหารงานวิชาการ เป็นต้น ซึ่งจะได้กล่าวถึงอีกครั้งหนึ่งในตอนที่ว่าด้วยการกำหนดองค์ประกอบในการกำหนดรูปแบบต่อไปโดยสรุปแล้วในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใดมีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เรากำลังศึกษาหรือจะออกแบบแนวคิดทฤษฎีและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลักโครงสร้าง

^{๑๖} Brown, W. & Moberg, D. *Organization Theory and Management: A macro Approach*. (New York: Wiley & Sons. 1980) p 17.

จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า ในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใดมีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เราากำลังศึกษา หรือจะออกแบบแนวคิดทฤษฎีและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลักโครงสร้าง

๓) ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบมีหลายประเภทด้วยกันซึ่งนักวิชาการด้านต่าง ๆ ก็ได้จัดแบ่งประเภทต่างกันอย่างออกไป สำหรับรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์นั้นแตกต่างกันออกไป ตัวอย่างเช่น

Keeves ได้แบ่งรูปแบบออกเป็น ๔ ประเภท ดังต่อไปนี้

๑. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถังนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบได้กับน้ำที่เปิดออกจากถัง เป็นต้น

๒. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นถึงโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบตลอดถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ

๓. Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อกลางในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์รวมถึงสาขาการบริหารการศึกษาด้วย (อ้างถึงใน สนุก สิงห์มาตร)^{๑๗}

๔. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจ

^{๑๗} สนุก สิงห์มาตร. รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

สังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญา ของเด็ก เป็นต้น (อ้างถึงใน ชีรศักดิ์ ศรีสุรกุล, ๒๕๕๗)^{๑๘}

Bardo & Hardman นักนิเวศวิทยา ได้แบ่งประเภทของรูปแบบด้วยการอธิบายลักษณะจากลักษณะของเมืองออกเป็นรูปแบบที่อธิบายโดยพื้นที่นั้นเป็นจุดมุ่งหมายในการบรรยายลักษณะของเมืองว่ามีลักษณะเช่นไร เช่น Concentric Zone Model และ Social Area Analysis Model เป็นต้น สำหรับรูปแบบที่ใช้อธิบายคุณลักษณะของประชากรเมืองนั้น เป็นรูปแบบที่เสนอแนวคิดในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของประชากรเมืองต่าง ๆ เช่น Residential Segregation Model เป็นต้น^{๑๙}

Joyce and Well ได้ศึกษาและจัดแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดหลักการหรือทฤษฎี ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนี้ ๆ และได้แบ่งกลุ่มรูปแบบการสอนเอาไว้ ๔ รูปแบบ^{๒๐} คือ

๑. Information-Processing Models เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลผลข้อมูลของผู้เรียนและแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒. Personal Models รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหลาย

๓. Social Interaction Models เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม

๔. Behavior Models เป็นกลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้

^{๑๘} ชีรศักดิ์ ศรีสุรกุล. การประเมินโครงการทางการศึกษาปฏิบัติจริง. (นนทบุรี: สหมิตรพรินติ้งแอนด์พับลิช, ๒๕๕๗), หน้า

^{๑๙}Bardo, J. W. & Hardman, J.J. *Urban Sociology : A systematic production*. (Chicago : F.E Peacock, 1982), p 70-72.

^{๒๐} Joyce, Bruce and Weil. *Marcsha. Model of Teachtnng*. 3rd ed. (London : Prentice-Hall. 1986), p 74.

Steiner ได้แบ่งรูปแบบออกได้เป็น ๒ ประเภทคือ

๑) รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or Model-of) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง

๒) รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model-of) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน^{๒๑}

Bardo and Hartman ยังได้ให้ทัศนะที่น่าสนใจไว้เพิ่มเติมอีกแนวหนึ่ง ซึ่งเป็นแนวคิดหรือทฤษฎีพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบ โดยแบ่งประเภทของรูปแบบ ด้วยการอธิบายลักษณะจากลักษณะของเมืองออกเป็นรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะพื้นที่และรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะของประชากร รูปแบบที่ใช้ในการอธิบายโดยพื้นที่นั้นมีจุดมุ่งหมายในการบรรยายลักษณะของเมืองว่าลักษณะอย่างไร เช่น Concentric Zone Model และ Social Area Analysis model เป็นต้น สำหรับรูปแบบที่ใช้อธิบายโดยคุณลักษณะของประชากรนั้น เป็นรูปแบบที่เสนอแนวคิดในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของประชากรของเมืองต่าง ๆ เช่น Residential Segregation Model และ Group Location Model เป็นต้น

Steiner ได้แบ่งรูปแบบแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทคือ

๑. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or Model-of) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง

๒. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model-of) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน

Keeves ได้จำแนกออกได้เป็น ๕ รูปแบบคือ

๑. รูปแบบคล้าย (Analogue Models) คือเป็นรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับระบบกายภาพมักเป็นรูปแบบที่ใช้ในวิทยาศาสตร์กายภาพเป็นรูปแบบที่นำไปใช้อุปมากับสิ่งอื่นได้ เช่น รูปแบบจำลองระบบสุริยะที่เกิดขึ้นจริง ธนาคารจำลองกับระบบธนาคารที่เป็นจริง แบบจำลองการผลิตกับการผลิตจริง เป็นต้น

^{๒๑} Steiner, E. *Educology*. (Sydney : NSW. Tosi, 1988), p 148

๒. รูปแบบที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมาย (Semantic Models) คือ เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาในการบรรยายลักษณะของรูปแบบชนิดนี้จะใช้วิธีการอุปมาในการพิจารณาด้วยภาษามากกว่าที่จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาด้วยโครงสร้างกายภาพ

๓. รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิแบบแผน หรือโครงการ (Schematic Models)

๔. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models) คือเป็นรูปแบบที่กำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปสมการหรือฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์

๕. รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Models) คือเป็นรูปแบบที่มีโครงสร้างเป็นสมการเชิงเส้นที่ประกอบด้วยตัวแปรสัมพันธ์กันเป็นเหตุและผล

มีการทดสอบสมมุติฐานผลของรูปแบบจากลักษณะการแบ่งประเภทของรูปแบบของนักวิชาการต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าการแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดที่หนึ่งนั้นบอกให้ทราบถึงลักษณะการเขียนรูปแบบที่มีลักษณะ ส่วนการแบ่งประเภทของรูปแบบในแบบที่สองและสามนั้นเป็นการแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดพื้นฐานในการเสนอรูปแบบในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ เป็นหลัก

สรุปได้ว่า ประเภทของรูปแบบนั้นมีหลายประเภทด้วยกันเป็นสิ่งที่สร้างและพัฒนาขึ้น ของแต่ละสาขาก็มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น รูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ ได้แบ่งออกเป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม รูปแบบที่ใช้ภาษาสื่อในการขยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ รูปภาพ รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ และรูปแบบที่นำเอา ตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เป็นต้น

๔) คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

ในเรื่องนี้ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาและได้อธิบายเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของรูปแบบไว้ ดังนี้

Keeves กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรจะมีข้อกำหนด (Requirement) ๔ ประการ^{๒๒} คือ

๑. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม ๆ (Associative Relationship)
๒. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้ โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
๓. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
๔. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปร ในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

จากคุณลักษณะของรูปแบบที่ดีแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบ จะต้องมีความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างสามารถตรวจสอบได้ด้วยการสังเกต อีกทั้งเป็นการชี้ให้เห็นถึง กลไกเชิงเหตุผล ทำให้เกิดมโนทัศน์ใหม่ในการศึกษา ซึ่งทั้งองค์ประกอบของรูปแบบและคุณลักษณะ ของรูปแบบที่ดีจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนารูปแบบในลำดับต่อไป

๕) การตรวจสอบรูปแบบ

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบก็เพื่อทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ การตรวจสอบรูปแบบมีหลายวิธี ซึ่งอาจใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ อาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ ส่วนการตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงปริมาณใช้เทคนิคทางสถิติ ซึ่งการตรวจสอบรูปแบบควรตรวจสอบคุณลักษณะ ๒ อย่าง (อ้างอิงใน อุทุมพร จามรมาน)^{๒๓} คือ

^{๒๒} Keeves P.J. Educational research, methodology and measurement : An international handbook. (Oxford : Pergamon Press. 1988), p 560.

^{๒๓} อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน. โมเดลคืออะไร. (วารสารวิชาการ, ๑(๓), ๒๕๔๑) หน้า ๒๓.

๑. การตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์ / ความเกี่ยวข้อง / เหตุผลระหว่าง ตัวแปร

๒. การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งการประมาณค่านี้สามารถประมาณข้ามกาลเวลา กลุ่มตัวอย่าง หรือสถานที่ได้ (Across Time , Samples , Sites)

Eisner (1976 : 192 - 193) ได้เสนอแนวคิดการตรวจสอบโดยการใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในบางเรื่อง ที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยในเชิงปริมาณ โดยเชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันนั้นเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้ และได้เสนอแนวคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิไว้ดังนี้

๑. การประเมินโดยแนวทางนี้ มิได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal – Based Model) การตอบสนองปัญหา และความต้องการของผู้เกี่ยวข้องตามรูปแบบการประเมินแบบสนองตอบ (Responsive model) หรือกระบวนการการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่นำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจจะผสมผสานปัจจัยในการพิจารณาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ตามวิจารณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพ หรือความเหมาะสมของสิ่งที่ทำการประเมิน

๒. เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมิน โดยที่พัฒนามาจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลป์ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดลึกซึ้งและต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใด ๆ ได้ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง ต่อมาได้มีการนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงในวงการอุดมศึกษามากขึ้น ในสาขาเฉพาะที่ต้องอาศัยผู้รู้ ผู้เล่นในเรื่องนั้นจริง ๆ มาเป็นผู้ประเมินผล ทั้งนี้เพราะองค์ความรู้เฉพาะสาขานั้นผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

๓. เป็นรูปแบบที่ใช้บุคคล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรมและมีดุลพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้น จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

๔. เป็นรูปแบบที่ยอมให้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงวุฒิตามอัยาคัย และความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ

ทั้งนี้ การเลือกผู้ทรงวุฒิจะเน้นที่สถานภาพทางวิชาชีพ ประสบการณ์ และการเป็นที่เชื่อถือ (High Credit) ของวิชาชีพนั้นเป็นสำคัญ (อ้างถึงใน สนุก สิงห์มาตร, ๒๕๕๙)^{๒๔}

๖) การสร้างรูปแบบ

ในหัวข้อเรื่องของการสร้างรูปแบบ (Make Model) นั้น ได้มีนักวิชาการที่กล่าวถึงเรื่องนี้ พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

สวานิต ยวาลัย และ ระวีวรรณ ประกอบผล ได้กล่าวให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า หมายถึง “รูปแบบจำลอง” การปฏิบัติงานซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการคาดคะเนสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นโดยเป็นแบบแผน ที่จำลองเหตุการณ์ในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งตัวแปรแต่ละตัวจะบอกถึงองค์ประกอบ เชิงหน้าที่ของความสัมพันธ์ตัวแปรต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน โดยการพรรณนาถึงความจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยเจตนาที่เข้าใจง่าย อยู่ในรูปของแผนภูมิ^{๒๕}

อุทุมพร จามรมาน ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึงโครงสร้างของความเกี่ยวข้อง ระหว่างหน่วยต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ดังนั้น โมเดลจึงน่าจะมีมากกว่า 1 มิติหลายตัวแปรและตัวแปร ดังกล่าวต่างมีความเกี่ยวข้อง (เชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผล) ซึ่งกันและกัน^{๒๖}

เกษม จันท์แก้ว ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง “รูปแบบจำลองสิ่งแวดล้อม” เป็น เครื่องมือที่ใช้พยากรณ์สถานการณ์สิ่งแวดล้อมในอนาคต เพื่อนำมา จัดการระบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้านสิ่งแวดล้อม โดยที่แบบจำลองสิ่งแวดล้อมที่ศึกษาเป็นแบบจำลองที่สร้างองค์ความรู้ไปถ่ายทอดให้

^{๒๔} สนุก สิงห์มาตร. รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พ.ศ. ๒๕๕๙), หน้า ๒๙

^{๒๕} สวานิต ยวาลัย และ ระวีวรรณ ประกอบผล(แปล). แบบจำลองการสื่อสาร สำหรับศึกษาการสื่อสารมวลชน. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๗), หน้า ๓.

^{๒๖} อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน. (๒๕๔๑). โมเดลคืออะไร. (วารสารวิชาการ. ๑(๓), ๒๕๔๑), หน้า ๑-๖.

ผู้เรียนโดยผ่านสื่อในการถ่ายทอดองค์ความรู้ซึ่งต้องมียึดองค์ความรู้และวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้แตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น^{๒๗}

ทิตินา แชมมณี ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง สภาพลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอนรวมทั้งวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่ช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์^{๒๘}

สิทธิศักดิ์ พัฒนชัย กล่าวว่า การสร้างรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ แล้วพบว่า ไม่ปรากฏมีหลักเกณฑ์ที่เป็นกฎเกณฑ์ตายตัวว่าในการสร้างรูปแบบนั้นต้องมียึดองค์ประกอบอะไรบ้าง สร้างอย่างไร ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา ส่วนการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบในการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการบริหาร ส่วนใหญ่จะใช้แนวคิดของ บราวน์และโมเบอร์ก ที่รูปแบบประกอบด้วย สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี โครงสร้างกระบวนการจัดการ และการตัดสินใจสั่งการ ซึ่งโดยสรุปแล้ววิธีการดำเนินการเป็นสองตอนใหญ่คือ การสร้างรูปแบบและการหาคุณภาพของรูปแบบ^{๒๙}

Joyce and Weil (1986: 359-364) ได้แบ่งวิธีการสร้างรูปแบบออกเป็นส่วนต่าง ๆ ได้เป็น ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่มาของรูปแบบ ประกอบด้วยเป้าหมายของรูปแบบ ทฤษฎีและข้อสมมติที่รองรับรูปแบบ หลักการและมโนทัศน์สำคัญที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบ

ส่วนที่ ๒ ลักษณะของรูปแบบ เป็นการอธิบายด้วยรูปแบบซึ่งนำมาเป็นเรื่อง ๆ อย่างละเอียดและเน้นการปฏิบัติได้ แบ่งเป็น ๔ ประเด็น คือ

^{๒๗} เกษม จันทร์แก้ว. **หลักการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม**. (กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๔๕), หน้า ๒๓๓.

^{๒๘} ทิตินา แชมมณี. **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

^{๒๙} สิทธิศักดิ์ พัฒนชัย. **รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์**. (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๗), หน้า ๑๖.

๑. ขั้นตอนของรูปแบบ เป็นรายละเอียดของรูปแบบนั้น ว่ามีกี่ขั้นตอน โดยจัดเรียงลำดับกิจกรรมที่จะสอนเป็นขั้น ๆ แต่ละรูปแบบมีจำนวนขั้นตอนไม่เท่ากัน

๒. รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ เป็นการอธิบายบทบาทของผู้นำ ผู้เรียนรู้และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในแต่ละรูปแบบ บทบาทของผู้นำจะแตกต่างกัน เช่น เป็นผู้นำกิจกรรม ผู้อำนวยการความสะดวก ผู้ให้การแนะนำเป็นแหล่งข้อมูล

๓. หลักการแสดงการโต้ตอบ เป็นการบอกถึงวิธีการแสดงออกของผู้นำต่อผู้เรียนรู้ การตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้เรียนรู้กระทำ เช่น การปรับปรุงพฤติกรรมโดยการให้รางวัลหรือการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วยการสร้างบรรยากาศที่เป็นอิสระ เป็นต้น

๔. สิ่งสนับสนุน เป็นการบอกถึงเงื่อนไขหรือสิ่งจำเป็นต่อการใช้รูปแบบการสอนนั้น ๆ ให้เกิดผล เช่นรูปแบบการทดลองในห้องปฏิบัติการต้องใช้ผู้นำที่มีการฝึกฝนมาอย่างดีแล้ว เป็นต้น

นอกจากนั้น ดุษฎี อายุวัฒน์ ยังอธิบายไว้อีกว่า การพัฒนารูปแบบด้วยการถอดบทเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากต่อการกำหนดทิศทางและการพัฒนารูปแบบต่าง ๆ โดยองค์ประกอบการถอดบทเรียนนั้น และได้เสนอแนวคิดว่ามี ๔ ประการใหญ่ ๆ ดังนี้

๑. เนื้อหาของกิจกรรมว่าเกี่ยวข้องกับชุมชนในเรื่องใด มีจุดประสงค์และผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีอะไรบ้าง และผลจากการดำเนินกิจกรรมนั้นบรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์นั้น ๆ หรือไม่ มีปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดใด ๆ ในการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ

๒. บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมนั้น คือใครบ้าง มีผู้สนับสนุนการดำเนินการคือใครบ้าง และความหลากหลายของกลุ่มบุคคลในมิติเรื่อง เพศ อายุ สถานภาพของกลุ่มคนมีหรือไม่ เพื่อนำผลการดำเนินการในกิจกรรมนั้น ๆ ว่าที่ผ่านมาผู้เข้าร่วมยังขาดกลุ่มใดและทำไมถึงเป็นเช่นนั้น

๓. ความสัมพันธ์ของกลุ่มที่เข้าร่วม หลังดำเนินกิจกรรมเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร

๔. กิจกรรมที่ดำเนินไปนั้นได้รับผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร (อ้างถึงใน สิทธิศักดิ์ พัฒนชัย)^{๓๐}

Keeves ได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้าง ๆ เพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ ๔ ประการ ได้แก่

^{๓๐} สิทธิศักดิ์ พัฒนชัย. รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษา เทศบาลตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์. (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๗), หน้า ๑๔-๑๖.

๑) รูปแบบควรประกอบกันขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (ของตัวแปร) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปนั้นก็มิประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้น ๆ ของการพัฒนาารูปแบบ

๒) รูปแบบควรเป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ สามารถตรวจสอบได้โดยการใช้การสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

๓) รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงผลในเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น รูปแบบนอกจากจะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการพยากรณ์ได้ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย และนอกจากคุณสมบัติต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว

๔) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ซึ่งเป็นการขยายความรู้ในเรื่องที่เรากำลังศึกษาด้วย (อ้างถึงใน สุนุก สิงห์มาต, ๒๕๕๙)^{๓๑}

จากที่อธิบายมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า การสร้างรูปแบบนั้น ยังไม่มีปรากฏเกี่ยวกับหลักการสร้างรูปแบบที่ชัดเจนตายตัวว่าการสร้างรูปแบบมีลักษณะอย่างไร แต่ที่พบคือการสร้างรูปแบบของบราวน์และโมเบอร์ก ที่เห็นว่า รูปแบบควรมีองค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี โครงสร้าง กระบวนการจัดการ และการตัดสินใจสั่งการ

๒.๑.๒. แนวคิดเรื่องพฤติกรรมการณ์มีคุณธรรมจริยธรรม

สำหรับพฤติกรรมการณ์มีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุคคลที่แสดงออกมาให้ผู้อื่นเห็นในรูปแบบพฤติกรรมการณ์ปฏิบัติต่อบุคคลอื่นโดยเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลักต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

^{๓๑} สุนุก สิงห์มาต. รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

(วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พ.ศ. ๒๕๕๙), หน้า ๔๔

เพียเจท์ (Jean Piaget) (1997 : 133) ได้กล่าวว่าในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ เกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคลที่มีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมได้พัฒนาขึ้นตามลำดับ พัฒนาการคุณธรรมและจริยธรรมของมนุษย์สามารถแบ่งเป็น ๓ ชั้น และสามารถนำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งชั้นพัฒนาการทางจริยธรรม^{๓๒} ได้ดังนี้

๑. ชั้นก่อนจริยธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๒ ขวบ) เป็นชั้นที่ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อม และระบบกฎเกณฑ์ได้ แต่ยังมีความต้องการทางกาย ซึ่งต้องการการตอบสนอง ดังนั้นการกระทำจะพึงกระทำเพื่อสนองความต้องการของตนเองโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น

๒. ชั้นเชื่อฟังคำสั่ง (ระหว่างอายุ ๒ – ๘ ขวบ) เด็กจะสามารถรับสภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น ๆ รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ โดยเห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามโดยไม่สนใจถึงผลที่จะตามมา

๓. ชั้นยึดหลักแห่งตน (ระหว่างอายุ ๘ – ๑๐ ขวบ) เด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาสูงขึ้น คลายความเกรงกลัวอำนาจจากภายนอก สามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลและประสบการณ์ประกอบการตัดสินใจ สามารถประเมินความถูกผิดโดยดูจากเจตนาของผู้กระทำและตั้งเกณฑ์ของตนเองได้”

กล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณธรรม จริยธรรมของมนุษย์ มีด้วยกัน ๓ ชั้น ชั้นก่อนจริยธรรมเป็นขั้นตอนที่ต้องการทางกายไม่สามารถรับรู้ระบบกฎเกณฑ์ได้ ชั้นเชื่อฟังคำสั่ง เป็นชั้นรับฟังคำสั่งจากผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ ชั้นยึดหลักแห่งตน สามารถตั้งกฎเกณฑ์ตนเองได้ ไม่เกรงกลัวอำนาจจากภายนอก

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว^{๓๓} ได้อธิบายถึงทฤษฎีเซลล์กระจก ไว้ว่าทฤษฎีเซลล์กระจกเงา เป็นการค้นพบของ Vittorio Gallese, Leonardo Fogassi and Giacomo Rizzolatti ซึ่งเป็นนักวิทยาศาสตร์ในประเทศอิตาลี ได้อธิบายว่า เซลล์กระจกเงาเป็นเซลล์ชนิดหนึ่งของมนุษย์ ที่คอยทำหน้าที่ในการเลียนแบบพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของผู้อื่น ๆ มาเป็นพฤติกรรมของตนเอง หมายความว่า

^{๓๒} Piaget, J. *Science of Education and the Psychology of the Child*. (New York : Orion Press. 1970), p 133.

^{๓๓} สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. รายงานขั้นสุดท้ายงาน ซี โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด ครอบครัวอยู่ดีมีสุข. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๕), หน้า ๓๕.

พฤติกรรมของเด็ก เยาวชน มีผลมาจากเซลล์กระจกเงาที่เด็กได้เลียนแบบมาจากพฤติกรรมของบุคคล ใกล้ชิด หรือแม้กระทั่งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กได้พบเห็น ถึงแม้ว่าเด็กจะไม่ได้เลียนแบบในทันทีที่เห็น แต่สมองของเด็กจะเก็บภาพการกระทำเหล่านั้นไว้และพร้อมที่จะเลียนแบบเมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกัน ข้อค้นพบจากทฤษฎีเซลล์กระจกเงาชี้ชัดว่าการสอนที่ดีที่สุด คือ การประพฤติเป็นแบบอย่างให้เห็นของผู้สอน หรือผู้ที่เลี้ยงดู ดังนั้นการเลียนแบบจากพฤติกรรมที่ถูกต้องของต้นแบบ รวมกับการพัฒนาทางด้าน จิตใจในการเข้าใจผู้อื่น ทำให้เด็กค่อย ๆ มีความเข้าใจและพัฒนาเหตุผลในเชิงจริยธรรม ท้ายที่สุดเด็กก็จะมีบุคคลิกภาพที่ถูกต้องความหมายของคำว่า “คนดี” ในสังคม กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีเซลล์กระจกเงา การสอนที่ดีที่สุด คือ การปฏิบัติตนที่เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก เพื่อเด็กจะได้นำไปเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตในอนาคตต่อไป

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้นำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมไว้คือทฤษฎีต้นไม้ ได้ อธิบายไว้ว่า ลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจ ซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา เพื่อ ส่งเสริมให้บุคคลเป็นทั้งคนดีและคนเก่ง ได้ทำการศึกษาถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งรวมถึง สาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ 6-60 ปี ว่าพฤติกรรมเหล่านั้น มี สาเหตุทางจิตใจอะไรและนำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทย โดยแบ่งต้นไม้จริยธรรม ออกเป็น 3 ส่วน^{๓๔} ดังนี้

๑. ส่วนดอกผล แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานที่ดี ละเว้นความชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่าง ขยันขันแข็ง ซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อเพื่อต่อการพัฒนาประเทศ

๒. ส่วนลำต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ด้าน คือ

๒.๑. เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ การซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ

๒.๒. มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเองคือ การรู้จักควบคุมตนเองให้อึดทน มีความภูมิใจ ในการทำความดี

๒.๓. ความเชื่ออำนาจในตนคือ เชื่อว่าผลที่เกิดมาจากการกระทำของตนเอง

^{๓๔} ดวงเดือน พันธุมนาวิน. พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม ๒ จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. (กรุงเทพฯ : ไทย วัฒนาพานิช, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘๗.

๒.๔. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ การมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จตามจุดหมายกล้าฝ่าอุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ

๒.๕. ทักษะคติ คุณธรรมและค่านิยมคือ การมองเห็นและเข้าใจในคุณค่า ประโยชน์และความดีของการปฏิบัติหน้าที่

๓. ส่วนของราก แสดงถึงพฤติกรรมการทำงาน ประกอบอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ประกอบด้วยจิตลักษณะ ๓ ด้าน คือ

๓.๑. สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาด มีความรู้ ความคิดที่เหมาะสมกับอายุ

๓.๒. ประสบการณ์ทางสังคม คือ การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ได้รับประสบการณ์ทางสังคมอย่างเหมาะสมกับอายุ

๓.๓. สุขภาพจิต คือ การมีความสุขในการทำงาน มีอารมณ์ที่มั่นคง

กล่าวด้วยสรุปได้ว่า ส่วนดอกผล แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานดี ส่วนลำต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ส่วนของราก แสดงถึงพฤติกรรมการทำงาน

ทฤษฎีทางพุทธศาสตร์

หลักคุณธรรม จริยธรรม ที่ใช้ในพระพุทธศาสนา ก็คือ ให้ละเว้นจากความชั่วทั้งปวง ให้ทำความดีให้ชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์

สุชีพ ปุญญานุภาพ^{๓๔} ได้นำเสนอหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธ ไว้ว่าหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธ มี ๓ ชั้น คือ

๑. จริยศาสตร์ขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยศีล ๕ ธรรม ๕ ดังนี้

๑.๑. เว้นจากการเบียดเบียน ทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์ การมีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ จัดเป็นศีล ในส่วนของการมีความเมตตาต่อมนุษย์ด้วยกัน จัดเป็นธรรม

๑.๒. เว้นจากการลักทรัพย์ จัดเป็นศีล ในส่วนของการมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ประกอบอาชีพที่สุจริต จัดเป็นธรรม

๑.๓. เว้นจากการประพฤติดินในกาม จัดเป็นศีล ส่วนการสำรวมในกาม จัดเป็นธรรม

^{๓๔} สุชีพ ปุญญานุภาพ. ศาสนาเปรียบเทียบ. (พิมพ์ครั้งที่ ๔). (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘๐.

๑.๔. เว้นจากการพูดเท็จ จัดเป็นศีล การพูดแต่สิ่งที่เป็นจริง สร้างสรรค์ จัดเป็นธรรม

๑.๕. เว้นจากการดื่มสุรา จัดเป็นศีล การมีสติ สำรวมระวังกาย ใจ และวาจา จัดเป็น

ธรรม

๒. จริยศาสตร์ชั้นกลาง ประกอบด้วยกุศลกรรมบถ ๑๐ ดังนี้

๒.๑. เว้นจากการฆ่า หรือทำร้ายเบียดเบียนชีวิตทั้งมนุษย์และสัตว์

๒.๒. เว้นจากการลักทรัพย์

๒.๓. เว้นจากการประพฤตินิโคตติในกาม

๒.๔. เว้นจากการพูดเท็จ

๒.๕. เว้นจากการพูดยุยงให้แตกร้าง

๒.๖. เว้นจากการพูดคำหยาบ

๒.๗. เว้นจากการพูดเหลวไหล พูดเพื่อเจ้า

๒.๘. ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นเอามาเป็นของตนเอง

๒.๙. ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น หรือคิดให้ผู้อื่นถึงความพินาศ

๒.๑๐. ไม่มีความเห็นผิดไปจากทำนองคลองธรรม มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง

๓. จริยศาสตร์ชั้นสูง ประกอบด้วยอริยมรรค คือ ทางอันประเสริฐมี ๘ ประการ ดังนี้

๓.๑. ความเห็นชอบ หมายถึง มีปัญญาเห็นอริยสัจ ๔ ประการ

๓.๒. ความดำริชอบ หมายถึง ดำริในการออกจากกาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

๓.๓. การเจรจาชอบ หมายถึง ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้า

๓.๔. การกระทำชอบ หมายถึง ไม่ฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤตินิโคตติในกาม

๓.๕. การเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การประกอบอาชีพโดยชอบธรรม ถูกกฎหมาย

๓.๖. ความเพียรชอบ หมายถึง การเพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น เพียรสร้างความดี เพียร

รักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่

๓.๗. การตั้งสติชอบ หมายถึง ตั้งสติพิจารณาร่างกาย เวทนา ความรู้สึกสุข-ทุกข์ ให้รู้เท่า

ทันเห็นความเกิดดับ

๓.๘. การตั้งใจมั่นชอบ หมายถึง การทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิอย่างแน่วแน่

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักคำสอนของศาสนาพุทธเป็นหลักในการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขด้วยหลักธรรมที่จำปสหรือส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับตนเอง นอกจากนี้หลักธรรมที่กล่าวถึงข้างต้นแล้ว ผู้เขียนจะขอ นำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอันถือเป็นผู้มีความประสงค์จะเข้ามาอาสาทำหน้าที่รับใช้ประชาชน เช่น การเป็นผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นเพิ่มเติม ดังนี้

๑) พรหมวิหาร ๔ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์^{๓๖} ประกอบด้วย

(๑) เมตตา คือ ความรักใคร่ ปราบปรามนาตี อยากระทำให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่เมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า

(๒) กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนทั้งปวง

(๓) มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ พลอยยินดีเมื่อเขาได้ดีมีความสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป

(๔) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง รู้จักวางเฉยสงบใจมองดู

๒) สังคหัตถ์ ๔ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์ ทำนุบำรุงผู้ใต้ปกครองของตน ให้ผู้ใต้ปกครองดำรงอยู่ในเอกภาพและสามัคคี ประกอบด้วย

(๑) ทาน การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

^{๓๖} พิกุล มีมานะ. ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด, สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตรการปกครอง, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๒๑-๒๔

(๒) ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก คือ วาจาพูดดีมีน้ำใจ กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและรักใคร่นับถือ ตลอดถึงแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจงใจให้นิยมยอมตาม

(๓) อัถถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

(๔) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข วางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล ถูกต้องตามธรรม

๓) ทศพิธราชธรรม หมายความว่ารวมถึงผู้อาวุโสหรือผู้สูงอายุที่เป็นที่เคารพของบุตรหลานหรือผู้ที่มีอายุน้อยกว่านั่นเอง ประกอบไปด้วย

(๑) ทาน คือ การให้ การสงเคราะห์ประชาชน

(๒) ศีล คือ ความประพฤติดี ที่เป็นข้อบัญญัติที่กำหนดการปฏิบัติทางกาย และวาจา ในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีที่ทำให้ประชาชนเคารพนับถือ

(๓) บริจาค คือ การเสียสละ การแจก การให้ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

(๔) อาชวะ คือ ความซื่อตรง ความตรงไปตรงมา ความมีสัตย์

(๕) มัทวะ คือ ความอ่อนโยนโดยไม่เย่อหยิ่ง

(๖) ตบะ คือ ความเพียร การบำเพ็ญตนเพื่อให้กิเลสเบาบาง

(๗) อักโกธะ คือ ความไม่โกรธ การไม่ใช้อารมณ์

(๘) อวิหังสา คือ ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่กดขี่ข่มเหงประชาชน

(๙) ชันติ คือ ความอดทน ความอดกลั้นต่อสิ่งที่ไม่พอใจ

(๑๐) อวิโรธนะ คือ ความเที่ยงธรรม ความไม่ประพฤติผิดธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ ดังกล่าว พุทธทาสภิกขุ ได้ชี้ให้เห็นชัดว่า “ประชาธิปไตยเกี่ยวเนื่องกันกับธรรมะ จะขาดเสียไม่ได้ เพราะถ้าขาดธรรมะแล้ว โลกก็จะไปไม่รอด โลกจะเต็มไปด้วยปัญหา”

๔) ละเว้นอคติ ๔ ผู้นำหรือผู้อาวุโส เมื่อปฏิบัติหน้าที่พึงเว้นความลำเอียงหรือประพฤติกเลียดเคลื่อนจากธรรม ๔ ประการ คือ

- (๑) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ
- (๒) โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง
- (๓) โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลงหรือเขลา
- (๔) ภยาคติ ลำเอียงเพราะขลาดกลัว

๕) จักรวรรดิวัตร (การปฏิบัติหน้าที่ของนักปกครอง ๕ ประการ)

(๑) ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ยึดถือความจริงความถูกต้องความดีงาม เหตุผล หลักการ กฎกติกาที่ชอบธรรม เป็นบรรทัดฐาน เคารพธรรม เชิดชูธรรม ตั้งตนในธรรม ประพฤติธรรมด้วยตนเอง

(๒) ธรรมิการักษา ให้ความคุ้มครองโดยธรรม คือ จัดอำนาจการรักษาคุ้มครองป้องกัน อันชอบธรรม แก่ผู้ใต้ปกครอง

(๓) มาอธรรมการ ห้ามกั้นการอาธรรม คือ จัดการป้องกันแก้ไข มิให้การกระทำที่ไม่เป็นธรรม การเบียดเบียนข่มเหง และความผิดความชั่วร้ายเดือนร้อน เกิดขึ้นในหน่วยงาน ชักนำผู้ใต้ปกครอง ให้ตั้งมั่นในสุจริตและนิยมธรรมรวมทั้งจัดวางระบบที่กั้นคนร้าย ให้โอกาสคนดี

(๔) ธนานุประธาน ปันทรัพย์แก่ผู้ยากไร้ในหน่วยงาน เช่น จัดให้ผู้ใต้ปกครองทั้งปวงมีทางหาเลี้ยงชีพ ทำมาหากินโดยสุจริต

(๕) ปริปุจฉา ไม่ขาดการสอบถามปรึกษา แสวงปัญญาและความดีงามยิ่งขึ้นไปโดยมีที่ปรึกษาทรงวิชา ทรงคุณธรรม ผู้ประพฤติดี ประพฤติชอบ ผู้ไม่ประมาทหมัวเมา ที่จะเจริญปัญญาและกุศลธรรม หมั่นพบปะพระสงฆ์และนักปราชญ์ ใถ่ถามหาความรู้ หาความดีงาม หาความจริง และถกข้อปัญหาต่าง ๆ อยู่โดยสม่ำเสมอตามกาลอันควร เพื่อซักซ้อมตรวจสอบตนให้เจริญก้าวหน้า และดำเนินกิจการในทางที่ถูกที่ชอบธรรม ดีงาม และเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริง

๖) ธรรมคุ้มครองโลก ๒ ธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย ในฐานะผู้นำหรือผู้ปกครองจะต้องมี คือ

- (๑) หิริ (ความละอาย, ละอายใจต่อการทำความชั่ว)

(๒) โอดตตปะ (ความกลัวบาป, เกรงกลัวต่อความชั่ว)

สถาพร วิชัยรัมย์ กล่าวว่า คุณธรรม เป็นลักษณะของความรู้สึกนึกคิดที่ดีทางจิตใจ ส่วนจริยธรรม เป็นลักษณะการแสดงออกที่ดี ซึ่งเป็นพฤติกรรมทางกายวาจา โดยที่จริยธรรมเป็นกฎระเบียบของสังคมที่สร้างขึ้นมา และเป็นที่ยอมรับของกลุ่มบุคคลในสังคมนั้นทั้งตัวเราเองด้วย เป็นลักษณะพฤติกรรมที่ดั่งงามที่แสดงออกทางกายวาจา ส่วนคุณธรรมนั้นจะเป็นกระบวนการต่อเนื่องในการทำความดีตามที่จิตใจของเราเห็นดีเห็นงามหรือยินยอมพร้อมใจ เมื่อคนเราปฏิบัติตามเกณฑ์ของสังคมย่อมได้รับการยอมรับหรือยกย่องว่าเป็นความดีงาม ซึ่งคนเราจะอยู่และเป็นคนดีในสังคมได้นั้น จะต้องมีความดีและจริยธรรมเป็นหลักพื้นฐานทางด้านจิตใจ สองประการนี้มักแยกกันไม่ออก แต่บางกรณีเราอาจกระทำลงไปโดยที่เราไม่รู้ว่าเป็นจริยธรรมอย่างหนึ่ง แต่เมื่อได้กระทำลงไปด้วยความเคยชินจนเป็นปกติวิสัย เป็นสิ่งที่ตนเองเห็นว่าดีแล้ว เหมาะสมแล้ว แล้วยังเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับอีกก็ถือว่าเป็นคุณธรรมที่ดั่งงาม และยังเป็นจริยธรรมอันถูกต้องอีกด้วย การอยู่ร่วมกันในสังคมหมู่ของมนุษย์นั้น จำเป็นจะต้องมีเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคลเหล่านั้นให้อยู่ร่วมกัน ทำงานด้วยกัน แบ่งปันความสุขซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะผู้บังคับบัญชาในองค์การจะต้องกำกับดูแลให้องค์การปฏิบัติงานไปด้วยความเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์ โดยผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนร่วมมือกันทำงาน มีความพึงพอใจและความสุขกับการทำงาน ดังนั้น ทุกคนในสังคมจึงต้องมี “คุณธรรมจริยธรรม” ประจําใจและเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ^{๓๗}

จากที่อธิบายมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า พฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลนั้นมีหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาคอยควบคุมพฤติกรรมการประพฤติปฏิบัติตน ให้เป็นที่เคารพนับถือซึ่งประกอบด้วยหลักธรรมหลายๆหลักธรรมมาบูรณาการร่วมกันเพื่อใช้ดำเนินชีวิตได้ อาทิเช่น หลักพรหมวิหารธรรม, หลักสังคหวัตถุธรรม, หลักทศพิธราชธรรม, หลักธรรมคัมภีร์ครองโลก หากนำมาประพฤติปฏิบัติแล้วจะนำพาซึ่งความสุขในการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้หมายถึง คุณลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งใช้เป็นพื้นที่ในการวิจัยที่แสดงออกมาในแต่ละประเด็น ผู้วิจัยแบ่งพฤติกรรมการมีคุณธรรม

^{๓๗} สถาพร วิชัยรัมย์. (๒๕๕๙). จริยธรรมสำหรับนักบริหาร. (บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๕๙)

จริยธรรมตามแนวคิดของ สุชีพ ปัญญาภาพ ได้นำเสนอหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธ ไว้ว่าหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธ มี ๓ ชั้น ดังนี้

(๑) **คุณธรรมระดับพื้นฐาน** หมายถึง การที่นักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอรวัชบุรีปฏิบัติตามหลักเบญจศีล ๕ เบญจธรรม ๕ ได้แก่ การเว้นจากการเบียดเบียน ทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์ การมีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ การเว้นจากการลักทรัพย์ทั้งปวง การเว้นจากการประพฤติดินในกาม การเว้นจากการพูดเท็จ การพูดแต่สิ่งที่เป็นจริง สร้างสรรค์ และการเว้นจากการดื่มสุรามีสติ สำรวมระวังกาย ใจและวาจา

(๒) **คุณธรรมระดับกลาง** หมายถึง การที่นักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอรวัชบุรีปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ดังนี้ เว้นจากการฆ่าหรือทำร้ายเบียดเบียนชีวิตทั้งมนุษย์และสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดินในกาม เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดยุยงให้แตกร้าง เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเหลวไหล พูดเพื่อเจ้าอ ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นเอามาเป็นของตนเอง ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น หรือคิดให้ผู้อื่นถึงความพินาศ ไม่มีความเห็นผิดไปจากทำนองคลองธรรม มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง

(๓) **คุณธรรมระดับกลาง** หมายถึง การที่นักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอรวัชบุรีสามารถปฏิบัติตามด้วยอริยมรรค คือ ทางอันประเสริฐมี ๘ ประการ ได้แก่ ความเห็นชอบ หมายถึง มีปัญญาเห็นอริยสัจ ๔ ประการ ความดำริชอบ หมายถึง ดำริในการออกจากกาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การเจรจาชอบ หมายถึง ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้าอ การกระทำชอบ หมายถึง ไม่ฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดินในกาม การเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การประกอบอาชีพโดยชอบธรรม ถูกกฎหมาย ความเพียรชอบ หมายถึง การเพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น เพียรสร้างความดี เพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่ การตั้งสติชอบ หมายถึง ตั้งสติพิจารณาร่างกาย เวทนา ความรู้สึกสุข-ทุกข์ ให้รู้เท่าทันเห็นความเกิดดับ และการตั้งใจมั่นชอบ หมายถึง การทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิอย่างแน่วแน่

ตารางที่ ๒.๑ ตารางสรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	ความหมายหรือแนวคิดหลัก
เปียเจท์ (Jean Piaget) (1997)	การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ เกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคลที่มีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมได้พัฒนาขึ้นตามลำดับ พัฒนาการ

	คุณธรรมและจริยธรรมของมนุษย์สามารถแบ่งเป็น ๓ ชั้น และสามารถนำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งชั้นพัฒนาการทางจริยธรรมดังนี้ ๑. ชั้นก่อนจริยธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๒ ขวบ) เป็นชั้นที่ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อม และระบบกฎเกณฑ์ได้ แต่ยังมีความต้องการทางกาย ซึ่งต้องการการตอบสนอง ดังนั้นการกระทำจะพึงกระทำเพื่อสนองความต้องการของตนเองโดยที่ไม่คำนึงถึงผู้อื่น ๒. ชั้นเชื่อฟังคำสั่ง (ระหว่างอายุ ๒ – ๘ ขวบ) เด็กจะสามารถรับสภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น ๑ รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ โดยเห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามโดยไม่สนใจถึงผลที่จะตามมา ๓. ชั้นยึดหลักแห่งตน (ระหว่างอายุ ๘ – ๑๐ ขวบ) เด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาสูงขึ้น คลายความเกรงกลัวอำนาจจากภายนอก สามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลและประสบการณ์ประกอบการตัดสินใจ สามารถประเมินความถูกต้องโดยดูจากเจตนาของผู้กระทำและตั้งเกณฑ์ของตนเองได้
สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, (๒๕๕๕)	อธิบายถึงทฤษฎีเซลล์กระจกเงา ไว้ว่าทฤษฎีเซลล์กระจกเงาเป็นการค้นพบของ Vittorio Gallese, Leonardo Fogassi and Giacomo Rizzolatti ซึ่งเป็นนักวิทยาศาสตร์ในประเทศอิตาลี ได้อธิบายว่า เซลล์กระจกเงาเป็นเซลล์ชนิดหนึ่งของมนุษย์ ที่คอยทำหน้าที่ในการเลียนแบบพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของผู้อื่น ๆ มาเป็นพฤติกรรมของตนเอง หมายความว่า พฤติกรรมของเด็ก เยาวชน มีผลมาจากเซลล์กระจกเงาที่เด็กได้เลียนแบบมาจากพฤติกรรมของบุคคลใกล้ชิด หรือแม้กระทั่งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กได้พบเห็นถึงแม้ว่าเด็กจะไม่ได้เลียนแบบในทันทีที่เห็น แต่สมองของเด็กจะเก็บภาพการกระทำเหล่านั้นไว้และพร้อมที่จะเลียนแบบเมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกัน ข้อค้นพบจากทฤษฎีเซลล์กระจกเงาชี้ชัดว่าการสอนที่ดีที่สุด คือ การ

	ประพจน์เป็นแบบอย่างให้เห็นของผู้สอน หรือผู้ที่เลี้ยงดู ตั้งนั้นการเลียนแบบจากพฤติกรรมที่ถูกต้องของต้นแบบ รวมกับการพัฒนาทางด้านจิตใจในการเข้าใจผู้อื่น ทำให้ เด็กค่อย ๆ มีความเข้าใจและพัฒนาเหตุผลในเชิงจริยธรรม ท้ายที่สุดเด็กก็จะมีบุคลิกภาพที่ถูกต้องความหมายของคำ ว่า “คนดี” ในสังคม กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีเซลล์ กระจกเงา การสอนที่ดีที่สุด คือ การปฏิบัติตนที่เป็น แบบอย่างที่ดีของเด็ก เพื่อเด็กจะได้นำไปเป็นแบบอย่างที่ดี ในการดำรงชีวิตในอนาคตต่อไป
ดวงเดือน พันธุมนาวิน, ๒๕๔๔	คุณธรรม และจริยธรรมไว้คือทฤษฎีต้นไม้อธิบายไว้ว่า ลักษณะพื้นฐานและ องค์ประกอบทางจิตใจ ซึ่งจะไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเป็นทั้ง คนดีและคนเก่ง ได้ทำการศึกษาถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งรวมถึงสาเหตุของ พฤติกรรมต่าง ๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ ๖-๖๐ ปี ว่าพฤติกรรมเหล่านั้น มีสาเหตุทางจิตใจอะไรและนำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมสำหรับคนไทย โดย แบ่งต้นไม้อจริยธรรม ออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้ ๑. ส่วนดอกผล แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานดี ละเว้นความชั่วและพฤติกรรมการทำงาน อย่างขยันขันแข็ง ซึ่งส่วนนี้เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนา ประเทศ ๒. ส่วนลำต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิต ลักษณะ ๕ ด้าน คือ ๒.๑. เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ การซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ ๒.๒. มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเองคือ การรู้จักควบคุมตนเองให้อดทน มีความภูมิใจในการทำความดี ๒.๓. ความเชื่ออำนาจในตนคือ เชื่อว่าผลที่เกิดมาจากการกระทำของตนเอง ๒.๔. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ การมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จตามจุดหมาย กล้าฝ่าอุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ ๒.๕. ทักษะคิด คุณธรรมและค่านิยมคือ การมองเห็นและเข้าใจในคุณค่า ประโยชน์และความดีของการปฏิบัติหน้าที่ ๓. ส่วนของราก แสดงถึงพฤติกรรมการทำงาน ประกอบอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ประกอบด้วยจิตลักษณะ ๓ ด้าน คือ ๓.๑. สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาด มีความรู้ ความคิดที่เหมาะสมกับอายุ ๓.๒. ประสบการณ์ทางสังคม คือ การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ได้รับ ประสบการณ์ทางสังคมอย่างเหมาะสมกับอายุ ๓.๓. สุขภาพจิต คือ การมีความสุขในการทำงาน มีอารมณ์ที่มั่นคง

	กล่าวด้วยสรุปได้ว่า ส่วนดอกผล แสดงถึงพฤติกรรมการทำงาน ความดี ส่วนลำต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพ อย่างขยันขันแข็ง ส่วนของราก แสดงถึงพฤติกรรมการทำงาน
สุชีพ ปัญญาภาพ (๒๕๔๐)	นำเสนอหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธ ไว้ว่าหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธ มี ๓ ชั้น คือ ๑. จริยศาสตร์ขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยศีล ๕ ธรรม ๕ ดังนี้ ๑.๑. เว้นจากการเบียดเบียน ทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์ การมีความเมตตา กรุณาต่อสัตว์ จัดเป็นศีล ในส่วนของการมีความเมตตาต่อมนุษย์ด้วยกัน จัดเป็นธรรม ๑.๒. เว้นจากการลักทรัพย์ จัดเป็นศีล ในส่วนของการมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประกอบอาชีพที่สุจริต จัดเป็นธรรม ๑.๓. เว้นจากการประพฤติดีกในกาม จัดเป็นศีล ส่วนการสำรวมในกาม จัดเป็นธรรม ๑.๔. เว้นจากการพูดเท็จ จัดเป็นศีล การพูดแต่สิ่งที่เป็นจริง สร้างสรรค์ จัดเป็นธรรม ๑.๕. เว้นจากการดื่มสุรา จัดเป็นศีล การมีสติ สำรวมระวังกาย ใจ และวาจา จัดเป็นธรรม ๒. จริยศาสตร์ขั้นกลาง ประกอบด้วยกุศลกรรมบถ ๑๐ ดังนี้ ๒.๑. เว้นจากการฆ่า หรือทำร้ายเบียดเบียนชีวิตทั้งมนุษย์และสัตว์ ๒.๒. เว้นจากการลักทรัพย์ ๒.๓. เว้นจากการประพฤติดีกในกาม ๒.๔. เว้นจากการพูดเท็จ ๒.๕. เว้นจากการพูดขย่งให้แตกร้าง ๒.๖. เว้นจากการพูดคำหยาบ ๒.๗. เว้นจากการพูดเหลวไหล พูดเพื่อเจ้อ ๒.๘. ไม่โลกอยากได้ของผู้อื่นเอามาเป็นของตนเอง ๒.๙. ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น หรือคิดให้ผู้อื่นถึงความพินาศ ๒.๑๐. ไม่มีความเห็นคิดไปจากทำนองคลองธรรม มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง ๓. จริยศาสตร์ขั้นสูง ประกอบด้วยอริยมรรค คือ ทางอันประเสริฐมี ๘ ประการ ดังนี้ ๓.๑. ความเห็นชอบ หมายถึง มีปัญญาเห็นอริยสัจ ๔ ประการ ๓.๒. ความดำริชอบ หมายถึง ดำริในการออกจากกาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ๓.๓. การเจรจาชอบ หมายถึง ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้อ ๓.๔. การกระทำชอบ หมายถึง ไม่ฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ ประพฤติดีกในกาม ๓.๕. การเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การประกอบอาชีพโดยชอบธรรม ถูก กฎหมาย ๓.๖. ความเพียรชอบ หมายถึง การเพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น เพียรสร้าง

	ความดี เพื่อรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่ ๓.๗. การตั้งสติชอบ หมายถึง ตั้งสติพิจารณาร่างกาย เวทนา ความรู้สึกสุข-ทุกข์ ให้รู้เท่าทันเห็นความเกิดดับ ๓.๘. การตั้งใจมั่นชอบ หมายถึง การทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิอย่างแน่วแน่

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม

สำหรับงานวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ในครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมอันจะส่งผลต่อการที่จะทำให้ผู้คนในสังคม ในงานวิจัยฉบับนี้หมายความถึงนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอธวัชบุรีเป็นผู้ที่ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมมาประกอบการทำงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการให้บริการประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วย ปัจจัยด้านภูมิหลังของบุคคล ปัจจัยสนับสนุนหรือปัจจัยเสริม และปัจจัยด้านการบูรณาการหลักพุทธธรรม ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑.๓.๑ ปัจจัยด้านภูมิหลังของบุคคล

ในเรื่องนี้อธิบายถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับภูมิหลังของบุคคลอันจะนำไปสู่การมีคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักการเมืองนั้นปัจจัยด้านภูมิหลังก็มีความสำคัญไม่น้อยเช่นเดียวกัน ซึ่งประกอบไปด้วย การอบรมเลี้ยงดูของคนในครอบครัว การได้รับการศึกษาอบรม และภูมิหลังด้านวัฒนธรรมในชุมชนที่นักการเมืองท้องถิ่นจะได้รับ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ภูมิหลังด้านการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว

การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวนั้นมีความสำคัญไม่น้อยเลยที่จะทำให้บุคคลคนหนึ่งนั้นมีหลักในการดำเนินชีวิต เนื่องจากแบบอย่างที่ดีในครอบครัวย่อมส่งผลที่ดีต่อการปฏิบัติของคนในครอบครัว ในเรื่องนี้ได้มีนักวิชาการได้อธิบายไว้มากมาย ดังที่จะนำเสนอต่อไปนี้

บุษยามาศ แสงเงิน กล่าวว่า ครอบครัว มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลในครอบครัว ที่เป็นสถาบันแห่งแรกของการที่เราได้เกิดมาเป็นมนุษย์ และก็จะต้องปฏิบัติหน้าที่นี้ต่อไป

จนกว่าเราทุกคนจะหมดลมหายใจ อาจกล่าวได้ว่า "ถ้าสถาบันครอบครัวแข็งแกร่งมีภูมิคุ้มกันที่ดีย่อมทำให้สถาบันสังคมแข็งแกร่งและมีภูมิคุ้มกันที่ดีตามไปด้วย"^{๓๘}

สุพัตรา สุภาพ อธิบายว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันด้วยการสมรส โดยทางสายโลหิตหรือการรับเลี้ยงดู(คือเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้) มีการตั้งเป็นครอบครัวขึ้น มีความสัมพันธ์ต่อกันในฐานะเป็นสามีและภรรยา เป็นพ่อและแม่ เป็นลูกชาย ลูกสาว เป็นพี่ เป็นน้อง โดยมีการรักษาวัฒนธรรมเดิม และอาจมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่เพิ่มเติมก็ได้^{๓๙}

สายสุรี จุติกุล กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีหน้าที่หล่อหลอมและสร้างเสริมความเป็นมนุษย์ ถ้าครอบครัวมีพลังก็จะสามารถสร้างเสริมคุณภาพของคนและคุณภาพของชีวิตได้อย่างเต็มที่แล้วชุมชนและสังคมสังคมก็จะมีคุณภาพดีตามไปด้วย^{๔๐}

สนธิ สมัครการ กล่าวว่า ครอบครัวเป็นกลุ่มของญาติสนิทกลุ่มหนึ่งซึ่งอยู่ร่วมหลังคาบ้านเดียวกันหรืออยู่ในบริเวณรั้วบ้านเดียวกัน (ในกรณีที่มีบ้านมากกว่าหนึ่งหลัง) ทั้งนี้ ตามปกติแล้วครอบครัวย่อมทำหน้าที่เบื้องต้นที่จำเป็นเพื่อสนองความต้องการพื้นฐาน (basic need) ของมนุษย์อย่างไรก็ตาม หน้าที่บางประการของครอบครัวอาจเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาวะความเป็นญาติของสมาชิกแต่ละครอบครัว ทั้งแบบชีวภาพและแบบสังคมกำหนดก็ได้^{๔๑}

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ภูมิหลังด้านการเลี้ยงดูของครอบครัว หมายถึง การที่นักการเมืองท้องถิ่นที่มีพื้นฐานทางด้านครอบครัวที่แตกต่างกัน มีการอบรมเลี้ยงดู กล่อมเกลาหรือหล่อหลอมสร้างวิถีทางการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพภูมิหลังของแต่ละครอบครัว ซึ่งหากครอบครัวใดมีวิถีดำเนินชีวิตแบบใดก็ย่อมส่งผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัวให้เป็นไปแบบนั้น รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้ครอบครัวบุตรหลานก็เช่นเดียวกัน ดังนั้น ครอบครัวจึงมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลในครอบครัว เป็นสถาบันแห่งแรกของการที่เราได้เกิดมาเป็นมนุษย์ และก็ต้องปฏิบัติหน้าที่นี้ต่อไป จนกว่าเราทุกคนจะหมดลมหายใจ ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีหน้าที่หล่อหลอมและสร้างเสริม

^{๓๘} บุญยมาศ แสงเงิน. การคิดเชิงอนาคต (Future Thinking). (๒๕๕๓). แหล่งที่มา

<http://www.gotoknow.org>. {๑๔ มีนาคม ๒๕๖๗}

^{๓๙} สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย : ค่านิยม ศาสนา ประเพณี. (พิมพ์ครั้งที่๑๑). (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๓๗.

^{๔๐} สายสุรี จุติกุล. การพัฒนาครอบครัว. (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๐), หน้า ๓

^{๔๑} สนธิ สมัครการ. ชุมชนชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ ๓). (กรุงเทพฯ: สภาวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๑๙), หน้า ๔.

ความเป็นมนุษย์ ถ้าครอบครัวมีพลังก็จะสามารถสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตได้อย่างเต็มที่แล้วชุมชนและสังคมสังคมก็จะมีคุณธรรมจริยธรรมตามไปด้วย หน้าที่บางประการของครอบครัวอาจเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของสังคมและวัฒนธรรม คุณธรรมจริยธรรมในระดับครอบครัว คือบ้านที่ประกอบด้วยพ่อแม่ลูกทำมาหากินร่วมกัน

ตารางที่ ๒.๒ ตารางสรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยภูมิหลังด้านการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	ความหมายหรือแนวคิดหลัก
บุษยมาศ แสงเงิน, ๒๕๖๗	ครอบครัว มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลในครอบครัว ที่เป็นสถาบันแห่งแรกของการที่เราได้เกิดมาเป็นมนุษย์ และก็ต้องปฏิบัติหน้าที่นี้ต่อไป จนกว่าเราทุกคนจะหมดลมหายใจ อาจกล่าวได้ว่า "ถ้าสถาบันครอบครัวแข็งแรงมีภูมิคุ้มกันที่ดียอมทำให้สถาบันสังคมแข็งแรงและมีภูมิคุ้มกันที่ดีตามไปด้วย
สุพัทธรา สุภาพ, ๒๕๔๓	ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มาอยู่ร่วมกันด้วยการสมรส โดยทางสายโลหิตหรือการรับเลี้ยงดู(คือเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้) มีการตั้งเป็นครอบครัวขึ้น มีความสัมพันธ์ต่อกันในฐานะเป็นสามีและภรรยา เป็นพ่อและแม่ เป็นลูกชาย ลูกสาว เป็นพี่ เป็นน้อง โดยมีการรักษาวัฒนธรรมเดิม และอาจมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่เพิ่มเติมก็ได้
สายสุรี จุติกุล, ๒๕๔๐	ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีหน้าที่หล่อหลอมและสร้างเสริมความเป็นมนุษย์ ถ้าครอบครัวมีพลังก็จะสามารถสร้างเสริมคุณภาพของคนและคุณภาพของชีวิตได้อย่างเต็มที่แล้วชุมชนและสังคมสังคมก็จะมีคุณภาพดีตามไปด้วย
สนิท สมัครงการ, ๒๕๑๙	ครอบครัวเป็นกลุ่มของญาติสนิทกลุ่มหนึ่งซึ่งอยู่ร่วมหลังคาบ้านเดียวกันหรืออยู่ในบริเวณรั้วบ้านเดียวกัน (ในกรณีที่มีบ้านมากกว่าหนึ่งหลัง) ทั้งนี้ ตามปกติแล้วครอบครัวยอมทำหน้าที่เบื้องต้นที่จำเป็นเพื่อสนองความต้องการพื้นฐาน (basic need)

	ของมนุษย์อย่างไรก็ตาม หน้าที่บางประการของครอบครัวอาจเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาวะความเป็นญาติของสมาชิกแต่ละครอบครัว ทั้งแบบชีวภาพและแบบสังคมกำหนดก็ได้

๒) ภูมิหลังด้านได้รับการศึกษาอบรม

ในเรื่องเกี่ยวกับสภาพภูมิหลังด้านการศึกษาที่จะทำให้นักการเมืองท้องถิ่นนั้นสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้นั้น สภาพภูมิหลังทางการศึกษาที่แตกต่างกันย่อมส่งผลกระทบต่อความคิด แนวทางปฏิบัติแตกต่างกันไปตามปกติ ในเรื่องนี้ได้มีนักวิชาการได้ให้คำอธิบายไว้มากมาย ซึ่งอาจพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

ปัทมา อมรสิริสมบุรณ์ และอุมาภรณ์ ภัทรวาณิชย์ กล่าวว่า โอกาสทางการศึกษาเป็นนโยบายที่สำคัญของหลายประเทศ เนื่องจากทำให้ความไม่เท่าเทียมด้านเศรษฐกิจและสังคมลดลง มีหลักฐานที่สำคัญที่ทำให้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทางการศึกษากับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม (Hill and King 1993; Baker and Holsinger 1996) ในระดับมหภาค การเข้าถึงการศึกษามีความสัมพันธ์กับการเพิ่มประสิทธิภาพของกำลังแรงงาน เพิ่มอายุขัยเฉลี่ยของประชากร และปรับปรุงด้านสุขภาพของประชากร รวมถึงลดภาวะเจริญพันธุ์ด้วย^{๔๒}

งานวิจัยของ Knodel and Jones ยืนยันว่าช่องว่างระหว่างเพศกำลังจะลดน้อยลง ไม่ว่าจะเป็นในภูมิภาคใด และความแตกต่างของการศึกษาเกิดขึ้นในประเทศที่มีกลุ่มสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันอย่างมาก トラบเท่าที่เด็กยากจน หรือเด็กจากครอบครัวชนบททั้งเด็กหญิงและชาย ยังคงไม่ได้รับความเป็นธรรมด้านการได้รับการศึกษา เขาเหล่านั้นก็ยังคงต้องเผชิญกับความไม่เท่าเทียมกันในด้านตลาดแรงงาน และชีวิตความเป็นอยู่^{๔๓}

มาลินี จุฑะรพ กล่าวว่า โดยทั่วไปบุคคลจะมีความแตกต่างกันในด้านต่อไปนี้ คือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านความถนัด ด้านความสนใจ ด้านเจตคติ ด้านแรงจูงใจทางสังคม ด้านค่านิยม ด้านรสนิยม ด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านการศึกษอบรม ด้านการกระทำละด้านอายุ^{๔๔}

^{๔๒} ปัทมา อมรสิริสมบุรณ์ และอุมาภรณ์ ภัทรวาณิชย์. ความไม่เท่าเทียมด้านการศึกษา : เมืองและชนบท. (สถาบันวิจัยประชากร และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐)

^{๔๓} อ่างใน เรื่องเดียวกัน

^{๔๔} มาลินี จุฑะรพ. จิตวิทยาการเรียนการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). (กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๓๙), หน้า ๓๓๔

เดชา กลิ่นจันทร์ (2549) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการรับรู้กับระดับการนำไปปฏิบัติตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ระดับการศึกษา กับระดับการรับรู้ และการนำไปปฏิบัติตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวม พบว่าไม่แตกต่างกัน และพบว่าระดับการรับรู้กับระดับการนำไปปฏิบัติมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ การดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เกษตรกรได้พัฒนาองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาสร้างกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในระดับครัวเรือน และระดับกลุ่มในชุมชนของตนเอง โดยกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบของการลดรายจ่าย ด้วยรูปแบบการจัดตั้งกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพ และในรูปแบบของการเพิ่มรายได้ โดยการรวมกลุ่มทอเสื่อกก ทอผ้า ผลิตน้ำตาลจากต้นตาลโตนด การทำดอกไม้จันทน์และช่อประทาน การดำเนินกิจกรรมโฮมสเตย์ การเจียรในพลอย รวมทั้งกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบของการออมทรัพย์ และกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากป่า ในจังหวัดอำนาจเจริญ (เกริกไกร แก้วล้วน และกิติรัตน์ สีหพันธ์, 2550)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ภูมิหลังด้านได้รับการศึกษาอบรม หมายถึง การที่นักเรียนเมืองทองถิ่นแต่ละคนมีพื้นฐานการศึกษาที่แตกต่างกันโดยเฉพาะการได้รับการศึกษาในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงย่อมส่งผลกระทบต่อการประพฤติ การดำเนินชีวิต ตลอดจนการคิดใคร่ครวญ ไตร่ตรองในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำไปสู่การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น ความสามารถทางสติปัญญาเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของบุคคล การได้รับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่และการทำงาน การได้รับการศึกษาอบรมที่แตกต่างย่อมส่งผลให้เกิดการคิด ปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป

ตารางที่ ๒.๓ ตารางสรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยภูมิหลังด้านการได้รับการศึกษาอบรม

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	ความหมายหรือแนวคิดหลัก
ปีทมา อมรสิริสมบุรณ์ และอุมาภรณ์ ภัทรวานิชย์, ๒๕๕๐	โอกาสทางการศึกษาเป็นนโยบายที่สำคัญของหลายประเทศ เนื่องจากทำให้ความไม่เท่าเทียมด้านเศรษฐกิจและสังคมลดลง มีหลักฐานที่สำคัญที่ทำให้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทางการศึกษากับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม (Hill and King 1993; Baker and Holsinger 1996) ในระดับมหภาค การเข้าถึงการศึกษามีความสัมพันธ์กับการเพิ่มประสิทธิภาพของกำลังแรงงาน เพิ่มอายุขัยเฉลี่ยของประชากร

	และปรับปรุงด้านสุขภาพของประชากร รวมถึงลดภาวะเจริญพันธุ์ด้วย
งานวิจัยของ Knodel and Jones (ปีทมา อมรสิริสมบูรณ์ และอุมาภรณ์ ภัทรวานิชย์, ๒๕๕๐)	ช่องว่างระหว่างเพศกำลังจะลดน้อยลง ไม่ว่าจะในภูมิภาคใด และความแตกต่างของการศึกษาเกิดขึ้นในประเทศที่มีกลุ่มสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันอย่างมากราบเท่าที่เด็กยากจน หรือเด็กจากครอบครัวชนบททั้งเด็กหญิงและชาย ยังคงไม่ได้รับความเป็นธรรมด้านการได้รับการศึกษา เขาเหล่านั้นก็ต้องเผชิญกับความไม่เท่าเทียมกันในด้านตลาดแรงงาน และชีวิตความเป็นอยู่
มาลินี จุฑารพ, ๒๕๓๔	โดยทั่วไปบุคคลจะมีความแตกต่างกันในด้านต่อไปนี้ คือ ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านความถนัด ด้านความสนใจ ด้านเจตคติ ด้านแรงจูงใจทางสังคม ด้านค่านิยม ด้านรสนิยม ด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านการศึกษาอบรม ด้านการกระทำ ละด้านอายุ
เดชา กลิ่นจันทร์ (อ้างใน เกริกไกร แก้วล้วน และกิติรัตน์ สีหพันธ์, ๒๕๕๐)	ระดับการศึกษา กับระดับการรับรู้ และการนำไปปฏิบัติตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกัน และพบว่าระดับการรับรู้กับระดับการนำไปปฏิบัติมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ การดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เกษตรกรได้พัฒนาองค์ความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาสร้างกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในระดับครัวเรือน และระดับกลุ่มในชุมชนของตนเอง โดยกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบของการลดรายจ่าย ด้วยรูปแบบการจัดตั้งกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพ และในรูปแบบของการเพิ่มรายได้ โดยการรวมกลุ่มทอเสื่อกก ทอผ้า ผลิตน้ำตาลจากต้นตาลโตนด การทำดอกไม้จันทน์และช่อประทาน การดำเนินกิจกรรมโฮมสเตย์ การเจียรระในพลอย รวมทั้งกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบของการออมทรัพย์ และกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากป่า ในจังหวัดอำนาจเจริญ

๓) ภูมิหลังด้านวัฒนธรรมของชุมชน

ในเรื่องนี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในชุมชน นั่นคือ วัฒนธรรมชุมชนนั่นเอง ในเรื่องนี้ได้มีนักวิชาการได้อธิบายไว้มากมายหลายท่าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สนุก สิงห์มาตร์^{๔๔} อธิบายไว้ว่า ในเรื่องเกี่ยวกับสภาพภูมิหลังด้านวัฒนธรรมของชุมชนที่จะทำให้นักในชุมชนสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของตนเองได้ดีนั้น สภาพภูมิหลังวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค แต่ละชุมชนที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อแนวคิด ทักษะ หรือการปฏิบัติแตกต่างกันไปตามปกติ ในเรื่องนี้วัฒนธรรมนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่าเป็นเรื่องของความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมประเทศต่างๆในโลกมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมความเชื่อและค่านิยม เนื่องจากแต่ละประเทศ มีลักษณะทางวัฒนธรรมสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และการพัฒนาเศรษฐกิจ วิทยาการและเทคโนโลยีที่แตกต่างกัน จึงเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งกันอันนำไปสู่ชนวนการทำสงครามได้ การแก้ไขและป้องกันความขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรมคือการหันหน้ามาปรึกษาหารือกัน และยอมรับในความแตกต่างของแต่ละประเทศเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ สาเหตุความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม

๑. ความแตกต่างทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และศาสนา ย่อมมีวิถีการดำเนินชีวิตในแต่ละสังคมที่แตกต่างกัน เช่น การแต่งกาย การกินอยู่ พิธีกรรม จึงมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

๒. ลักษณะสภาพทางภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ และภูมิอากาศ ย่อมทำให้มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป เช่น คนที่อาศัยอยู่ในที่ราบลุ่มจะมีลักษณะการกินอยู่ ประเพณี ความเชื่อ และค่านิยมที่แตกต่างไปจากคนที่อาศัยอยู่ในเขตที่ราบสูงหรือเขตทะเลทราย

๓. รูปแบบทางเศรษฐกิจ สภาพทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ลักษณะงาน และการทำงาน จะทำให้มีความเชื่อและค่านิยมที่แตกต่างกันออกไปดังเช่นคนที่มีความคิดแบบตะวันตก นิยมใช้เทคโนโลยีจะแตกต่างกันกับการดำรงชีวิตแบบเกษตรกรรมหรือพึ่งพาธรรมชาติ และในเรื่องนี้ก็มีนักวิชาการได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมไว้มากมาย

มณีนรัตน์ ปิ่นวิเศษ กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันคบหาสมาคม ประกอบอาชีพพร้อมกัน ล้วนเป็นผลมาจากวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นเครื่อง

^{๔๔} สนุก สิงห์มาตร์. กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่จังหวัดยโสธร, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๑), หน้า ๑๑๓-๑๒๓.

กลุ่มเกลาจิตใจมนุษย์ ก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สังคมและวัฒนธรรมจึงจำเป็นของคู่กัน โดยมนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสร้างความเจริญให้แก่สังคมของมนุษย์^{๔๖}

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒ คำว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ ดังนั้น สิ่งใดก็ตามหากมีการเจริญขึ้นด้วยการศึกษาอบรมจะอยู่ในขอบข่ายความหมายของคำว่าวัฒนธรรมได้ทั้งสิ้น^{๔๗}

เดชา กลิ่นจันทร์ อธิบายว่า วัฒนธรรม หมายถึง สภาพที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม หรือความมีระเบียบวินัย วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมในการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ความก้าวหน้าคนส่วนใหญ่ยอมรับว่าเป็นสิ่งดีงาม โดยสร้างเป็นกฎเกณฑ์แบบแผน เพื่อนำไปปฏิบัติให้เป็นไปตามรูปแบบเดียวกัน ถือเป็น "มรดกแห่งสังคม" เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับมาจากบรรพบุรุษหรือถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลัง จนเป็นวิถีของสังคม^{๔๘}

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ภูมิหลังด้านวัฒนธรรมของชุมชน หมายถึง สภาพการพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดูหรือการทำให้แบบอย่างตลอดทั้งการกลุ่มเกลาทางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนที่ไม่เหมือนกัน โดยวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับมาจากบรรพบุรุษหรือถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลัง จนเป็นวิถีของสังคม วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันคบหาสมาคม ประกอบอาชีพ วัฒนธรรมเป็นเครื่องกลุ่มเกลาจิตใจมนุษย์และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสร้างความเจริญให้แก่สังคมของมนุษย์และสิ่งเหล่านี้ก็เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตด้วยหลักคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่ตั้ง

ตารางที่ ๒.๔ ตารางสรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยภูมิหลังภูมิหลังด้านวัฒนธรรมของชุมชน

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	ความหมายหรือแนวคิดหลัก
สนุก สิงห์มาตริ, ๒๕๖๑	วัฒนธรรมของชุมชนจะทำให้ให้นักการเมืองท้องถิ่นสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของตนเองได้ ดังนั้น สภาพภูมิหลังวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค แต่ละชุมชนที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อแนวคิด ทศคติ หรือการปฏิบัติแตกต่างกันไปตามปกติ ในเรื่องนี้วัฒนธรรมนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่าเป็นเรื่องของความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมประเทศต่างๆ ในโลกมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม ความเชื่อและค่านิยม เนื่องจากแต่ละประเทศ มีลักษณะทางวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และการพัฒนาเศรษฐกิจ วิทยาการและเทคโนโลยีที่แตกต่างกัน จึงเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งกัน

^{๔๖} มณีรัตน ปันวิเศษ. **ชาติและวัฒนธรรมไทย**. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เอมพันธ์จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๔๔

^{๔๗} พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔. (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๖)

^{๔๘} เดชา กลิ่นจันทร์, การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้กับการนำไปปฏิบัติตามแนวคิดปรัชญา. เศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในจังหวัดนครราชสีมา, (วิทยานิพนธ์, ศศ.ม, มหาวิทยาลัยนครราชสีมา, ๒๕๕๒)

	อันนำไปสู่ชนวนการทำสงครามได้ การแก้ไขและป้องกันความขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรมคือการหันหน้ามาปรึกษาหารือกัน และยอมรับในความแตกต่างของแต่ละประเทศเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ สาเหตุความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม ๑. ความแตกต่างทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และศาสนา ย่อมมีวิถีการดำเนินชีวิตในแต่ละสังคมที่แตกต่างกัน เช่น การแต่งกาย การกินอยู่ พิธีกรรม จึงมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ๒. ลักษณะสภาพทางภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ และภูมิอากาศ ย่อมทำให้มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป เช่น คนที่อาศัยอยู่ในที่ราบลุ่มจะมีลักษณะการกินอยู่ ประเพณี ความเชื่อ และค่านิยมที่แตกต่างไปจากคนที่อาศัยอยู่ในเขตที่ราบสูงหรือเขตทะเลทราย ๓. รูปแบบทางเศรษฐกิจ สภาพทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ลักษณะงาน และการทำงาน จะทำให้มีความเชื่อและค่านิยมที่แตกต่างกันออกไปดังเช่นคนที่มีความคิดแบบตะวันตก นิยมใช้เทคโนโลยีจะแตกต่างกันกับการดำรงชีวิตแบบเกษตรกรรมหรือพึ่งพาธรรมชาติและในเรื่องนี้ก็มีนักวิชาการได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมไว้มากมาย
มณีรัตน์ ปิ่นวิเศษ, ๒๕๕๐	วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันคบหาสมาคม ประกอบอาชีพร่วมกัน ล้วนเป็นผลมาจากวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจมนุษย์ ก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สังคมและวัฒนธรรมจึงจำเป็นของคู่กัน โดยมนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสร้างความเจริญให้แก่สังคมของมนุษย์
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒	วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ ดังนั้น สิ่งใดก็ตามหากมีการเจริญขึ้นด้วยการศึกษาอบรมจะอยู่ในขอบข่ายความหมายของคำว่าวัฒนธรรมได้ทั้งสิ้น
เดชา กลิ่นจันทร์ (อ้างใน เกริกไกร แก้วล้วน และกิติรัตน์ สีหพันธ์, ๒๕๕๐)	วัฒนธรรม หมายถึง สภาพที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม หรือความมีระเบียบวินัย วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมในการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ความก้าวหน้าคนส่วนใหญ่ยอมรับว่าเป็นสิ่งดีงาม โดยสร้างเป็นกฎเกณฑ์แบบแผน เพื่อนำไปปฏิบัติให้เป็นไปตามรูปแบบเดียวกัน ถือเป็น "มรดกแห่งสังคม" เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับมาจากบรรพบุรุษ

หรือถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลัง จนเป็นวิถีของสังคม

๒.๑.๓.๒ ปัจจัยด้านการสนับสนุนหรือปัจจัยเสริม

สำหรับเรื่องนี้ผู้วิจัยขอเสนอในส่วนที่เป็นปัจจัยเสริมหรือปัจจัยสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆที่จะทำให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรมของบุคคล ประกอบไปด้วย การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม การส่งเสริมจากภาครัฐหรือราชการ และการส่งเสริมจากองค์กรด้านการศึกษา ซึ่งขอเสนอไว้ดังต่อไปนี้

๑) การส่งเสริมจากภาคประชาสังคมหรือภาคชุมชน

ในเรื่องที่กล่าวถึงการส่งเสริมจากภาคประชาสังคมหรือคนในชุมชนนั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวและอธิบายในเรื่องนี้ ซึ่งอาจพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ^{๔๙} อธิบายไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติตนโดยการเดินตามรอยพระยุคลบาทและนำคุณธรรม ๔ ประการตามแนวพระบรมราโชวาทตรงกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เรื่องฆราวาสธรรม เป็นหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ มี ๔ ประการ ดังนี้

๑. สัจจะ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง ความจริง คือ จริ่งใจ พุดจริง ทำจริง
๒. ทมะ การข่มใจ รู้จักควบคุมจิตใจของตนเอง ปรับปรุงตนเองให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา
๓. ขันติ ความอดทน อดกลั้น ทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว ไม่ท้อถอย
๔. จาคะ ความเสียสละ เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม สละความสุขสบายของตนในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

ความซื่อสัตย์ สุจริตของทุกคนในชาติ จำเป็นต้องให้ร่วมมือและให้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในสังคม สามารถแบ่งได้เป็น ๓ ส่วน คือ

๑. ภาครัฐ ต้องบริหารทรัพยากรสังคมที่โปร่งใส ซื่อตรงเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและสมรรถนะสูงในการนำบริการของรัฐที่มีคุณภาพสู่ประชาชน โดยเน้นการเปลี่ยนทัศนคติ

^{๔๙} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. *คู่มือหัวใจไม่ตรี ซื่อสัตย์สุจริตเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพ่อหลวงของเรา*.

(กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๐), หน้า ๓๗-๓๘.

ค่านิยมและวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยถือเอาประโยชน์ของประชาชนเป็นจุดมุ่งหมายในการทำงานและสามารถร่วมทำงานกับประชาชนและภาคเอกชนได้อย่างราบรื่น

๒. ภาคธุรกิจเอกชน ต้องสนับสนุนให้หน่วยงานของเอกชนและองค์กรเอกชนต่างๆ มีกติกากการทำงานที่โปร่งใส มีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น และซื้อตรงต่อลูกค้า มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีระบบตรวจสอบที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานการให้บริการร่วมทำงานกับภาครัฐและประชาชนอย่างราบรื่น และไว้วางใจซึ่งกันและกัน

๓. ภาคประชาชน ต้องสร้างความตระหนักตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ถึงระดับกลุ่มประชาสังคมเรื่องสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เพื่อเป็นพลังของประเทศที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการของการสร้างกลไกการบริหารบ้านเมืองและสังคมที่ดี

สมพร เทพสิทธา^{๕๐} ได้อธิบายคำว่า “ค่านิยม” (Social Value) หมายถึง สิ่งที่สังคมเห็นว่ามีความคุณค่าซึ่งอาจเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่คนปรารถนาจะได้ ค่านิยมเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่พึงปรารถนา โดยสังคมถือว่ามีความคุณค่าแบบอย่างพฤติกรรมนี้จะเกี่ยวข้องกับวัตถุหรือมิใช่วัตถุก็ได้

สมิต สัจฉกร^{๕๑} กล่าวว่า ผลที่ได้จากการนำยุทธศาสตร์การส่งเสริมธรรมาภิบาลมาปรับใช้นอกจากจะเกิดประโยชน์ ทางตรงให้มีการบริหารจัดการบ้านเมือง สังคม องค์กรหรือธุรกิจที่ดี สามารถสร้างความเป็นธรรมในสังคม และประเทศชาติแล้ว ยังจะส่งผลสำคัญในการยกมาตรฐานคุณธรรมจริยธรรมของสังคมไทยด้วย ในโครงการต่างๆ ตามยุทธศาสตร์ที่ นำเสนอให้พิจารณาปรับใช้ จะช่วยให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การประชุมปรึกษาปัญหา การปฏิบัติราชการหรือปัญหาบริหารจัดการธุรกิจ การวิเคราะห์ข้อกฎหมายที่มีอุปสรรคในการปฏิบัติ ให้เกิดความเสมอภาคตามสิทธิมนุษยชน การจัดลำดับความสำคัญๆ และความเร่งด่วนของปัญหา ที่มีการร้องเรียน ร้องทุกข์จากประชาชน การพิจารณาระบบการให้ความดูแลและเอาใจใส่ ในเรื่องต่างๆ เพื่อประเมินสถานการณ์ การพิจารณากระบวนการและขั้นตอนเป็นการ ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ต่อฝ่ายต่างๆ อย่าง เสมอภาค รวมทั้งกระตุ้นให้สาธารณชนมีมุมมองที่ดี สร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม อันจะเป็นคุณประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

^{๕๐} สมพร เทพสิทธา. การเดินตามรอยพระยุคลบาทเศรษฐกิจพอเพียงช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีเมืองการพิมพ์ ๒๕๕๖), หน้า ๑๓๙

^{๕๑} สมิต สัจฉกร. (๒๕๕๔). การส่งเสริมธรรมาภิบาลในสังคมไทย. สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน.ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๔

ยงจิรายุ อุปเสน^{๕๒} อธิบายว่า ปัจจุบันนี้ชุมชนท้องถิ่น นับว่ามีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ เพราะเป็นฐานรากที่สำคัญ ที่มีระบบการจัดการตนเองรองรับ ในระดับสูง ซึ่งเมื่อชุมชนท้องถิ่นหลายแห่ง เข้าใจในบทบาทหน้าที่ตนเองได้ดีแล้ว ก็จะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในพื้นที่นั้น

สามงล้อสำคัญของการพัฒนานั้น ประกอบด้วย ความดีงาม ความสามารถ และความสุจริต (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม) สามสิ่งนี้ ต้องมีการพัฒนาไปด้วยกันอย่างสมดุล โดยมีสภาผู้นำชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา ซึ่งฐานสำคัญที่จะทำให้เกิดความสามารถและความสันติสุขที่ยั่งยืนได้นั้น ต้องอาศัยการพัฒนาคน ให้คนในชุมชนท้องถิ่นมีพฤติกรรมที่สะท้อนการมีคุณธรรม ความดี ยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนา หรือหลักการอยู่ร่วมกันทางสังคม ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และสืบสาน รักษา ต่อยอดวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมนั้นๆ เมื่อมีคนส่วนใหญ่ใส่ใจส่วนรวมมากขึ้น ก็ย่อมจะเป็นโอกาสในการพัฒนามากขึ้น จนหลายๆแห่งที่มีปัจจัยเหล่านี้ สามารถพัฒนาตนเอง จนกลายเป็นต้นแบบด้านต่างๆ รวมถึงด้านความดีงามหรือคุณธรรม ความดี ความ เป็นชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบด้านคุณธรรมนั้น สามารถพิจารณาจากหลักเกณฑ์สำคัญๆ ได้ดังนี้

๑. ยึดหลักคุณธรรมร่วมชุมชนท้องถิ่นที่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จจนเกิดเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมได้นั้น ย่อมจะมีการยึดมั่นในหลักคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ผ่านกิจกรรมกลุ่มและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชุมชน ซึ่งกิจกรรมมีชีวิตรุนแรง ส่วนใหญ่สะท้อนถึงการมีและการส่งเสริมคุณธรรม ๕ ประการหลัก ภายใต้นโยบายปฏิรูปด้านคุณธรรม ประกอบด้วย

๑.๑ พอเพียง หมายถึง คนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง มีเหตุผล ใช้ความรู้ในการตัดสินใจอย่างรอบคอบ มีความพอประมาณ พอดี ไม่เบียดเบียนตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมให้เดือดร้อนเสียหาย ไม่ประมาท สร้างภูมิคุ้มกันที่ดี รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

๑.๒ วินัย หมายถึง คนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ยึดมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่ของตน ทั้งวินัยต่อตนเองในการผลักดันชีวิตให้ก้าวหน้า วินัยต่อองค์กร สังคม ปฏิบัติตามจริยธรรม จรรยาบรรณ และเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง

^{๕๒} ยงจิรายุ อุปเสน. ชุมชนท้องถิ่นต้นแบบด้านคุณธรรม. ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (ออนไลน์).

๑.๓ สุจริต หมายถึง คนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ มีความซื่อตรง ซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่น ยืนหลักในการรักษาความจริง ความถูกต้อง ความเป็นธรรมทั้งปวง นอกจากตนเองจะเป็นคนซื่อตรงแล้ว ต้องกล้าปฏิเสธการกระทำที่ไม่ซื่อตรง ไม่ซื่อสัตย์ของบุคคลอื่นที่จะทำให้ส่วนรวมเกิดความเสียหาย

๑.๔ จิตอาสา หมายถึง คนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ เป็นผู้ที่ไม่ใส่ใจต่อสังคมสาธารณะ และอาสาลงมือทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันมิใช่หน้าที่ของตนเอง ด้วยความรัก ความสามัคคี เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ของสังคม ของประเทศชาติ โดยมีได้หวังผลตอบแทน ทำความดีเพื่อ ความดี เอื้ออาทรต่อคนร่วมสังคม ทำอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

๑.๕ กตัญญูรู้คุณ หมายถึง คนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ แสดงออกถึงการรู้คุณค่าของบรรพชน บุพการี ประเทศชาติบ้านเมือง และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ลงมือปฏิบัติต่อบุคคลและสิ่งเหล่านั้นในเชิงบวก สร้างให้เกิดเป็นต่อการดำเนินชีวิตร่วมกันในทุกเพศ วัย ศาสนา อาชีพ และสภาพแวดล้อมที่ดีงาม

๑.๖ หลักคุณธรรม ความดีอื่นๆ ที่ยึดถือร่วมกันของชุมชน เช่นหลักศีลห้า หลักดีกวาหลักศรัทธาอันบริสุทธิ์ หรือข้อตกลงคุณธรรมอื่นๆ ตามที่ชุมชนกำหนด

๒. สร้างการมีส่วนร่วมได้ดีชุมชนท้องถิ่นที่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จจนสามารถเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์การดำเนินงานที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ในกระบวนการทำงานแต่ละขั้นตอน โดยประกอบไปด้วย

๒.๑ การมีส่วนร่วมในการค้นหาข้อมูลจริง ข้อเท็จจริง ต้นทุนความดีและปัญหาที่ยากแก่ร่วมกัน

๒.๒ การมีส่วนร่วมในการประกาศเจตนารมณ์ที่จะดำเนินการให้เรื่องนั้นๆ สำเร็จ ตามเป้าหมายของชุมชนท้องถิ่น

๒.๓ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมแผนงาน หรือโครงการนั้นๆ และได้ดำเนินการตามแผนงานนั้นร่วมกัน จนเป็นวิถี

๒.๔ การมีส่วนร่วมในการสร้างและปฏิบัติตามกติกา ข้อตกลง ธรรมนูญของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ

๒.๕ การมีส่วนร่วมในการชื่นชม ยกย่องบุคคลหรือหน่วยงานที่ควรค่าแก่การยกย่อง

๒.๖ การมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียน เพื่อปรับปรุงแก้ไข หรือจัดให้มีระบบการดำเนินงาน การจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้เอื้อต่อการดำเนินงานที่มีสภาพที่ดีขึ้น

๓. มีผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ

ชุมชนท้องถิ่น ที่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จจนสามารถเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมได้นั้น จะต้องมีการดำเนินที่สำคัญหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ พฤติกรรมของคนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ จะต้องเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงบวก หรือพฤติกรรมที่ดี ที่สามารถสัมผัสได้ จับต้องได้ ดำรงอยู่ในวิถี โดยพิจารณาได้จากพฤติกรรมเชิงบวก หรือการแสดงออกที่ดีของคนส่วนใหญ่ ดังนี้

- ๓.๑ การมีพฤติกรรมเชิงบวก ที่ส่งผลดีต่อตัวเอง
- ๓.๒ การมีพฤติกรรมเชิงบวก ที่ดีต่อครอบครัว
- ๓.๓ การมีพฤติกรรมเชิงบวก ที่ดีต่อเพื่อนบ้าน
- ๓.๔ การมีพฤติกรรมเชิงบวก ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานในกลุ่ม องค์กร หรือหน่วยงานที่ทำงาน
- ๓.๕ การมีพฤติกรรมเชิงบวก ที่ดีต่อชุมชน ท้องถิ่นของตนเอง
- ๓.๖ การมีพฤติกรรมเชิงบวก ที่ดีต่อผู้มาเยือน หรือ ประชาชน ชุมชนอื่นๆภายนอก

๔. สร้างผลกระทบที่เกิดกับสังคม

ชุมชนท้องถิ่น ที่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จจนสามารถเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมได้นั้น จะต้องสามารถสร้างสิ่งที่เป็นผลกระทบต่อชุมชนและสังคมภายนอก ซึ่งสะท้อนถึงความยั่งยืนและการพัฒนาที่ต่อเนื่อง โดยพิจารณาได้จาก

๔.๑ ผลกระทบต่อชุมชน ได้แก่ “ความสันติสุขที่เกิดกับชุมชน” ซึ่งพิจารณาได้จากการหลุดพ้นอาชญากรรม การลดละเลิกอบายมุข สิ่งเสพติด การพนัน การหลุดพ้นปัญหาหนี้สินที่สร้างทุกข์ให้กับคนในชุมชน การมีแหล่งทุนทำกินของตนเองที่มั่นคง การมีระบบสวัสดิการในชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นสังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน การมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคงขึ้น การมีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยที่มั่นคง การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การสืบทอดรักษาประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามจากรุ่นต่อรุ่น เกิดชื่อเสียง ภาพลักษณ์ที่ดีงามต่อชุมชน และหน่วยงานภายนอกให้การยอมรับ

๔.๒ ผลกระทบต่อสังคมภายนอก ได้แก่ การมีหน่วยงานหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้นำเรื่องราวความสำเร็จนั้นจากชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ไปปรับใช้ ขยายผลต่อ หรือยกระดับเป็นวาระทางสังคม มีการนำไปประกาศใช้ร่วมกันในพื้นที่นั้นๆ หรือมากกว่านั้น

๕. มีเป้าหมายความยั่งยืนที่จะเดินต่อ ในอนาคต ชุมชนท้องถิ่น ที่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จจนสามารถเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมได้นั้น จะต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำ หรือสิ่งที่บ่งบอกเป็นหลักประกันได้ว่าชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ จะเกิดความยั่งยืน ได้แก่ ความมุ่งมั่นพยายาม ที่จะขยายผลภูมิปัญญา องค์กรความรู้ของตนเอง ต่อสังคมภายนอก ให้สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากชุมชนท้องถิ่นตนเอง

ไปขยายผลต่อในที่อื่นๆ การพัฒนาคนรุ่นใหม่ ที่จะสามารถถ่ายทอดเรื่องราวความสำเร็จ มีการพัฒนาทีมงาน มีสื่อ หรือฐานการเรียนรู้สำหรับการศึกษาดูงานขององค์กรภายนอก หรือมีมิวต กรรรมการพัฒนาที่เกิดขึ้น จากการดำเนินงานของชุมชนท้องถิ่นนั้น อย่างใดอย่างหนึ่ง

ความเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมนั้น อย่างน้อยสามข้อแรก ต้องปรากฏชัดหรืออธิบายได้ จับต้องได้ แต่ถ้าจะยกระดับให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม จะต้องเพิ่มความเข้มข้นสองประการหลัง คือ สร้างผลงานตัวเองให้ส่งผลกระทบต่อสังคมภายนอกได้ และออกแบบชุมชนท้องถิ่นตนเอง ที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนในระยะยาว แนวทางเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ศูนย์คุณธรรม ใช้เป็นหลักการในการค้นหา คัดเลือกชุมชนท้องถิ่นต้นแบบด้านคุณธรรม และส่งเสริมสนับสนุนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงคุณธรรม ให้มีพลังต่อไป

จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากภาคประชาสังคมหรือภาคชุมชน หมายถึง การที่ภาคส่วนประชาสังคมหรือภาคส่วนชุมชนเป็นฐานรากที่สำคัญในการเอายึดหลักคุณธรรมร่วมชุมชนท้องถิ่นที่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จจนเกิดเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมได้นั้นย่อมจะมีการยึดมั่นในหลักคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ผ่านกิจกรรมกลุ่มและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชุมชน ซึ่งกิจกรรมมีชีวิตนั้น โดยการสร้างการมีส่วนร่วมได้ดีชุมชนท้องถิ่นและช่วยกันผลักดันพฤติกรรมเชิงบวกที่ดีต่อตนเอง ครอบครัวชุมชนเพื่อบ้านตลอดทั้งชุมชนอื่นๆ เพื่อเป็นต้นแบบแห่งความสำเร็จได้

ตารางที่ ๒.๕ ตารางสรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยการส่งเสริมจากภาคประชาสังคมหรือภาคชุมชน

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	ความหมายหรือแนวคิดหลัก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๕๐	การประพฤติปฏิบัติตนโดยการเดินทางตามรอยพระยุคลบาทและนำคุณธรรม ๔ ประการตามแนวพระบรมราโชวาทตรงกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เรื่องฆราวาสธรรม เป็นหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ มี ๔ ประการ ดังนี้ ๑. สัจจะ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง ความจริง คือ จริงใจ พุดจริง ทำจริง ๒. ทมะ การข่มใจ รู้จักควบคุมจิตใจของตนเอง ปรับปรุงตนเองให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา ๓. ขันติ ความอดทน อดกลั้น ทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว ไม่ทอดข ๔. จาคะ ความเสียสละ เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม สละความสุขสบายของตนในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๕๐	ความซื่อสัตย์ สุจริตของทุกคนในชาติ จำเป็นต้องให้ร่วมมือและให้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในสังคม สามารถแบ่งได้เป็น ๓ ส่วน คือ ๑. ภาครัฐ ต้องบริหารทรัพยากรสังคมที่โปร่งใส ซื่อตรงเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และสมรรถนะสูงในการนำบริการของรัฐที่มีคุณภาพสู่ประชาชน โดยเน้นการเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมและวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยถือเอาประโยชน์ของประชาชนเป็นจุดมุ่งหมายในการทำงานและสามารถร่วมทำงานกับประชาชนและภาคเอกชนได้อย่างราบรื่น

	๒.ภาคธุรกิจเอกชน ต้องสนับสนุนให้หน่วยงานของเอกชนและองค์กรเอกชนต่างๆ มีกติกการทำงานที่โปร่งใส มีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น และซื้อตรงต่อลูกค้า มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีระบบตรวจสอบที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานการให้บริการร่วมทำงานกับภาครัฐและประชาชนอย่างราบรื่นและไว้วางใจซึ่งกันและกัน ๓. ภาคประชาชน ต้องสร้างความตระหนักตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ถึงระดับกลุ่มประชาสังคมเรื่องสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เพื่อเป็นพลังของประเทศที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการของการสร้างกลไกการบริหารบ้านเมืองและสังคมที่ดี
สมพร เทพสิทธา, ๒๕๔๖	“ค่านิยม” (Social Value) หมายถึง สิ่งที่สังคมเห็นว่ามีความสำคัญซึ่งอาจเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่คุณปรารถนาจะได้ ค่านิยมเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่พึงปรารถนา โดยสังคมถือว่ามีความสำคัญแบบอย่างพฤติกรรมนี้จะเกี่ยวข้องกับวัตถุหรือมิใช่วัตถุก็ได้
สมิต สัจฉกร, ๒๕๕๔	ผลที่ได้จากการนำยุทธศาสตร์การส่งเสริมธรรมาภิบาลมาปรับใช้นอกจากจะเกิดประโยชน์ ทางตรงให้มีการบริหารจัดการบ้านเมือง สังคม องค์กรหรือธุรกิจที่ดี สามารถสร้างความเป็นธรรมในสังคม และประเทศชาติแล้ว ยังจะส่งผลสำคัญในการยกมาตรฐานคุณธรรมจริยธรรมของสังคมไทยด้วย ในโครงการต่างๆ ตามยุทธศาสตร์ที่ นำเสนอให้พิจารณาปรับใช้ จะช่วยให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การประชุมปรึกษาปัญหา การปฏิบัติราชการหรือปัญหาบริหารจัดการธุรกิจ การวิเคราะห์ข้อกฎหมายที่มีอุปสรรคในการปฏิบัติ ให้เกิดความเสมอภาคตามสิทธิมนุษยชน การจัดลำดับความสำคัญๆ และความเร่งด่วนของปัญหา ที่มีการร้องเรียนร้องทุกข์จากประชาชน การพิจารณากระบวนการให้ความดูแลและเอาใจใส่ ในเรื่องต่างๆ เพื่อประเมินสถานการณ์ การพิจารณากระบวนการและขั้นตอนเป็นการ ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ต่อฝ่ายต่างๆ อย่าง เสมอภาค รวมทั้งกระตุ้นให้สาธารณชนมีมุมมองที่ดี สร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม

	อันจะเป็นคุณประโยชน์ต่อทุกฝ่าย
ยงจิรายุ อุปเสน, ๒๕๖๔	ปัจจุบันนี้ชุมชนท้องถิ่น นับว่ามีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ เพราะเป็นฐานรากที่สำคัญ ที่มีระบบการจัดการตนเองรองรับ ในระดับสูง ซึ่งเมื่อชุมชนท้องถิ่นหลายแห่ง เข้าใจในบทบาทหน้าที่ตนเองได้ดีแล้ว ก็จะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในพื้นที่นั้น สามง่ามสำคัญของการพัฒนานั้น ประกอบด้วย ความดีงาม ความสามารถ และความสุข (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม) สามสิ่งนี้ ต้องมีการพัฒนาไปด้วยกันอย่างสมดุล โดยมีสภาผู้นำชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา ซึ่งฐานสำคัญที่จะทำให้เกิดความสามารถและความสันติสุขที่ยั่งยืนได้นั้น ต้องอาศัยการพัฒนาคน ให้คนในชุมชนท้องถิ่นมีพฤติกรรมที่สะท้อนการมีคุณธรรม ความดี ยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนา หรือหลักการอยู่ร่วมกันทางสังคม ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และสืบสาน รักษา ต่อยอดวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมนั้นๆ เมื่อมีคนส่วนใหญ่ใส่ใจส่วนรวมมากขึ้น ก็ย่อมจะเป็นโอกาสในการพัฒนามากขึ้น จนหลายๆแห่งที่มีปัจจัยเหล่านี้ สามารถพัฒนาตนเอง จนกลายเป็นต้นแบบด้านต่างๆ รวมถึงด้านความดีงามหรือคุณธรรม ความดี ความเป็นชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบด้านคุณธรรมนั้น สามารถพิจารณาจากหลักเกณฑ์สำคัญ ได้ดังนี้ ๑. ยึดหลักคุณธรรมร่วมชุมชนท้องถิ่นที่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จจนเกิดเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมได้นั้น ย่อมจะมีการยึดมั่นในหลักคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ผ่านกิจกรรมกลุ่มและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชุมชน ซึ่งกิจกรรมมีชีวิตนั้น ส่วนใหญ่สะท้อนถึงการมีและการส่งเสริมคุณธรรม ๕ ประการหลัก ภายใต้นโยบายปฏิรูปด้านคุณธรรม ประกอบด้วย ๑.๑ พอเพียง ๑.๒ วินัย ๑.๓ สุจริต ๑.๔ จิตอาสา ๑.๕ กตัญญูรู้คุณ ๑.๖ หลักคุณธรรม ๒. สร้างการมีส่วนร่วมได้คือชุมชนท้องถิ่นที่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จจนสามารถเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมได้นั้น จะต้องมีหลักการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ในกระบวนการทำงานแต่ละขั้นตอน โดยประกอบไปด้วย ๒.๑ การมีส่วนร่วมในการค้นหาข้อมูลจริง ข้อเท็จจริง ต้นทุนความดีและปัญหาที่อยากแก้ร่วมกัน ๒.๒ การมีส่วนร่วมในการประกาศเจตนารมณ์ที่จะดำเนินการให้เรื่องนั้นๆ สำเร็จตามเป้าหมายของชุมชนท้องถิ่น ๒.๓ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมแผนงาน หรือโครงการนั้นๆ และได้ดำเนินการตามแผนงานนั้นร่วมกัน จนเป็นวิถี ๒.๔ การมีส่วนร่วมในการสร้างและปฏิบัติตามกติกา ข้อตกลง ธรรมนูญของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ๒.๕ การมีส่วนร่วมในการชื่นชม ยกย่องบุคคลหรือหน่วยงานที่ควรค่าแก่การยกย่อง ๒.๖ การมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียน เพื่อปรับปรุงแก้ไข หรือจัดให้มีระบบการดำเนินงาน การจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้เอื้อต่อการดำเนินงานที่มีสภาพที่ดีขึ้น ๓. มีผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ชุมชนท้องถิ่น ที่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จจนสามารถเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมได้นั้น จะต้องมีการดำเนินที่สำคัญหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ พฤติกรรมของคนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ จะต้องเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงบวก หรือพฤติกรรมที่ดี ที่สามารถสัมผัสได้ จับต้องได้ ดำรงอยู่ในวิถี โดยพิจารณาได้จากพฤติกรรมเชิงบวก

	๔. สร้างผลกระทบที่เกิดกับสังคม ชุมชนท้องถิ่น ที่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จจนสามารถเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมได้นั้น จะต้องสามารถสร้างสิ่งที่เป็นผลกระทบต่อชุมชนและสังคมภายนอก ซึ่งสะท้อนถึงความยั่งยืนและการพัฒนาที่ต่อเนื่อง โดยพิจารณาได้จาก ๔.๑ ผลกระทบต่อชุมชน ๔.๒ ผลกระทบต่อสังคมภายนอก ๕. มีเป้าหมายความยั่งยืนที่จะเดินต่อไปในอนาคต ชุมชนท้องถิ่นที่ดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จจนสามารถเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมได้นั้น จะต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำ หรือสิ่งที่บ่งบอกเป็นหลักประกันได้ว่าชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ จะเกิดความยั่งยืน ได้แก่ ความมุ่งมั่นพยายาม ที่จะขยายผลภูมิปัญญา องค์ความรู้ของตนเอง ต่อสังคมภายนอก ให้สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากชุมชนท้องถิ่นตนเอง ไปขยายผลต่อในที่อื่นๆ การพัฒนาคนรุ่นใหม่ ที่จะสามารถถ่ายทอดเรื่องราวความสำเร็จ มีการพัฒนาทีมงาน มีสื่อ หรือฐานการเรียนรู้สำหรับการศึกษาดูงานขององค์กรภายนอก หรือมีมีนวัต กรรมการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง

๒) การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากภาครัฐหรือราชการ

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้มีนักวิชาการหรือองค์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากราชการสู่การปฏิบัติพออธิบายได้ ดังนี้

พรพิทักษ์ เหมบาสัตย์^{๕๓} อธิบายว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในสังคมไทย ประกอบไปด้วย 1) การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยและในต่างประเทศ มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่จำแนกได้เป็น 2 ประเด็น คือ การปลูกฝังในหลักสูตรการศึกษาและการปลูกฝังโดยสถาบันครอบครัว 2) แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับสังคมไทยมีแนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้ 3 แนวทาง คือ การปลูกฝังในหลักสูตรสถาบันการศึกษา การปลูกฝังในสถาบันทางสังคม และการใช้หลักศาสนาในการช่วยขัดเกลาคุณธรรมจริยธรรม 3) รูปแบบสำหรับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย ได้แก่ การปฏิรูปหลักสูตรการศึกษา การร่วมมือกันโดยการปลูกฝังในสถาบันครอบครัว การ

^{๕๓} พรพิทักษ์ เหมบาสัตย์. (๒๕๖๓). แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย. (วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (๒๐๒๐): May-August ๒๐๒๐), หน้า ๖๓-๘๐

ส่งเสริมด้านการปฏิบัติและการเป็นแบบอย่างที่ดี และการมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐและเอกชนในการกำหนดแนวในการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ^{๕๔} อธิบายไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติตนโดยการเดินตามรอยพระยุคลบาทและนำคุณธรรม ๔ ประการตามแนวพระบรมราโชวาทตรงกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เรื่องฆราวาสธรรม เป็นหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ มี ๔ ประการ ดังนี้

๑. สัจจะ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง ความจริง คือ จริ่งใจ พุดจริง ทำจริง
๒. ทมะ การข่มใจ รู้จักควบคุมจิตใจของตนเอง ปรับปรุงตนเองให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา
๓. ขันติ ความอดทน อดกลั้น ทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว ไม่ท้อถอย
๔. จาคะ ความเสียสละ เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม สละความสุขสบายของตนในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

ความซื่อสัตย์ สุจริตของทุกคนในชาติ จำเป็นต้องให้ร่วมมือและให้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในสังคม สามารถแบ่งได้เป็น ๓ ส่วน คือ

๑. ภาครัฐ ต้องบริหารทรัพยากรสังคมที่โปร่งใส ซื่อตรงเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและสมรรถนะสูงในการนำบริการของรัฐที่มีคุณภาพสู่ประชาชน โดยเน้นการเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมและวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยถือเอาประโยชน์ของประชาชนเป็นจุดมุ่งหมายในการทำงานและสามารถร่วมทำงานกับประชาชนและภาคเอกชนได้อย่างราบรื่น

๒. ภาคธุรกิจเอกชน ต้องสนับสนุนให้หน่วยงานของเอกชนและองค์กรเอกชนต่างๆ มีกติกากการทำงานที่โปร่งใส มีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น และซื่อตรงต่อลูกค้า มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีระบบตรวจสอบที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานการให้บริการร่วมทำงานกับภาครัฐและประชาชนอย่างราบรื่น และไว้วางใจซึ่งกันและกัน

๓. ภาคประชาชน ต้องสร้างความตระหนักตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ถึงระดับกลุ่มประชาสังคมเรื่องสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เพื่อเป็นพลังของประเทศที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการของการสร้างกลไกการบริหารบ้านเมืองและสังคมที่ดี

^{๕๔} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **คู่มือหัวใจโมเดิร์น ซื่อสัตย์สุจริตเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพ่อหลวงของเรา.** (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๐), หน้า ๓๗-๓๘.

สมพร เทพสิทธา^{๕๕} ได้อธิบายคำว่า “ค่านิยม” (Social Value) หมายถึง สิ่งที่สังคมเห็นว่ามีความสำคัญซึ่งอาจเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่คุณปรารถนาจะได้ ค่านิยมเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่พึงปรารถนา โดยสังคมถือว่ามีความสำคัญแบบอย่างพฤติกรรมนี้จะเกี่ยวข้องกับวัตถุหรือมิใช่วัตถุก็ได้

พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒^{๕๖} ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาและมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๒ เป็นกฎหมายที่วางหลักการเกี่ยวกับมาตรฐานทางจริยธรรมเพื่อเป็นแนวทางการจัดทำประมวลจริยธรรมและองค์กรกลางบริหารงานบุคคลประเภทต่าง ๆ และหน่วยงานของรัฐให้เป็นไปในมาตรฐานเดียวกันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มตรา ๗๖ วรรค ๓ บัญญัติให้รัฐพึงจัดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรมเพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมที่ได้กำหนดไว้ รวมถึงกำหนดให้มีกระบวนการรักษาจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ มาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมให้มีการปฏิบัติงานปฏิบัติตนตามประมวลจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม โดยสาระสำคัญของพระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒ พอสังเขป ดังนี้ หมวด ๑ มาตรฐานทางจริยธรรมและประมวลจริยธรรม แบ่งออกเป็น ๗ ประการ ดังนี้ ประการที่ ๑ ยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศอันได้แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประการที่ ๒ ซื่อสัตย์สุจริตมีจิตสำนึกที่ดีและรับผิดชอบต่อหน้าที่ ประการที่ ๓ กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ประการที่ ๔ คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวและมีจิตสาธารณะ ประการที่ ๕ มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ประการที่ ๖ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ ประการที่ ๗ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ หมวด ๒ คณะกรรมการมาตรฐานทางจริยธรรม กำหนดให้มีคณะกรรมการมาตรฐานทางจริยธรรม (ก.ม.จ.) ประกอบด้วยกรรมการทั้งสิ้น ๑๑ คน ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน และมีเลขาธิการ ก.พ. เป็นเลขานุการและกรรมการ เป็นต้น ซึ่งคณะกรรมการฯ เป็นกลไกระดับชาติ มีหน้าที่เสนอแนะนโยบายการขับเคลื่อนและส่งเสริมจริยธรรมภาครัฐ การดำเนินกระบวนการรักษาจริยธรรมรวมถึงมาตรการที่ใช้บังคับ กรณีเจ้าหน้าที่รัฐมีพฤติกรรม

^{๕๕} สมพร เทพสิทธา. การเดินตามรอยพระยุคลบาทเศรษฐกิจพอเพียงช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีเมืองการพิมพ์ ๒๕๕๖), หน้า ๑๗๙

^{๕๖} อังถึงใน สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน. การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณกับการบริหารงานบุคคล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖. สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์) หน้า ๓๕

ไม่เหมาะสม ตลอดจนกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงานการดำเนินการต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อให้การขับเคลื่อนมาตรฐานทางจริยธรรมเกิดผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล หมวด ๓ การรักษาจริยธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบการรักษาจริยธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐทั้งในระดับองค์กรกลางบริหารงานบุคคลหรือองค์กรที่มีหน้าที่จัดทำประมวลจริยธรรมและระดับหน่วยงาน ซึ่งมีหน้าที่ขับเคลื่อนการรักษาจริยธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

คณะกรรมการจริยธรรม^{๕๗} ได้กำหนดให้มียุทธศาสตร์ด้านมาตรฐานทางจริยธรรมและการส่งเสริมจริยธรรมภาครัฐเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการขับเคลื่อนมาตรฐานด้านจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยในการประชุม ก.ม.จ. ครั้งที่ ๑/๒๕๖๔ เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๔ ได้พิจารณาและมีมติเห็นชอบร่างยุทธศาสตร์ด้านมาตรฐานทางจริยธรรมและการส่งเสริมจริยธรรมภาครัฐ และให้เสนอร่างยุทธศาสตร์ ด้านมาตรฐานทางจริยธรรมและการส่งเสริมจริยธรรมภาครัฐไปยังสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

สาระสำคัญของยุทธศาสตร์ด้านมาตรฐานทางจริยธรรมและการส่งเสริมจริยธรรมภาครัฐ พ.ศ. ๒๕๖๕ - ๒๕๗๐ ซึ่งได้มีการศึกษาวิจัยจากข้อมูลทั้งในประเทศและต่างประเทศ วิเคราะห์ปัจจัยทางยุทธศาสตร์ วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) และการสังเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์ (Strategy Alignment) เพื่อนำข้อมูลมากำหนดยุทธศาสตร์โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

วิสัยทัศน์ เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นที่เชื่อถือและไว้วางใจได้ (Trusted Public Officers)

พันธกิจ สร้างสังคม-วัฒนธรรมทางจริยธรรมของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐและเน้นย้ำภาพลักษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นคนดี มีความสามารถ และมีคุณธรรม เพื่อให้ได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนและความไว้วางใจในระดับนานาชาติ

เป้าหมาย ยกกระดับตัวชี้วัดนานาชาติและตัวชี้วัดระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมเจ้าหน้าที่ของรัฐและตัวชี้วัดด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของการดำเนินงานภาครัฐของประเทศไทย โดยใช้กลไกขับเคลื่อนด้านมาตรฐานทางจริยธรรมเพื่อยกระดับการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ประเด็นยุทธศาสตร์ ๕ ยุทธศาสตร์ ครอบคลุมการสร้างมาตรฐาน การพัฒนาหลักต้นนโยบาย การส่งเสริมและบูรณาการรวมพลังกับทุกภาคส่วน ภายใต้ประเด็นท้าทายเชิงกลยุทธ์ที่ว่า “ไม่มีข้อยกเว้น ไม่มีข้อกั๊ก และไม่สูญเสียเปล่า” ทั้งนี้ อาศัยการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการสื่อสารที่เข้าถึงและร่วมรณรงค์ สร้างสังคม-วัฒนธรรมจริยธรรม

^{๕๗} คณะกรรมการจริยธรรม. ยุทธศาสตร์ด้านมาตรฐานทางจริยธรรมและการส่งเสริมจริยธรรมภาครัฐ (พ.ศ. ๒๕๖๕ - ๒๕๗๐). (ออนไลน์). แหล่งที่มา <https://www.ocsc.go.th/blog/2022/02/gsc.tab=0>

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมภายในหน่วยงานของรัฐ
 ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาหลักค่านิยมและระบบบริหารการส่งเสริมมาตรฐานทาง
 จริยธรรมภาครัฐให้ครอบคลุมทุกหน่วยงานและทุกระดับ
 ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การส่งเสริมการนำมาตรฐานทางจริยธรรมไปใช้ในการบริหารงานบุคคล
 ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การรวมพลังทุกภาคส่วนในการสร้างสังคม-วัฒนธรรมทางจริยธรรม
 ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การสื่อสารเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและเสริมสร้างทัศนคติเรื่อง
 มาตรฐานทางจริยธรรมและการกระทำผิด

นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ยังได้กำหนดรูปแบบกลยุทธ์แนวทางการขับเคลื่อนงานด้านการ
 ส่งเสริมจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่สามารถดำเนินการได้ทันทีและสร้างผลกระทบสูง (Quick
 Win) และแนวทางการขับเคลื่อนงานด้านการส่งเสริมจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในส่วนกลาง ส่วน
 ภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดบทบาทความรับผิดชอบที่มีความชัดเจนและเป็นองค์ประกอบของการ
 ขับเคลื่อนงานด้านมาตรฐานทางจริยธรรมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างยั่งยืนต่อไป

จากที่อธิบายมาจึงสรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากภาครัฐหรือราชการ หมายถึง
 การที่หน่วยงานภาครัฐหรือราชการได้มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในสังคมไทย อัน
 ประกอบไปด้วย การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยและในต่างประเทศ การสร้างแนวทางที่ดีใน
 การปฏิบัติของคนในประเทศ แนวทางการขับเคลื่อนงานด้านการส่งเสริมจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของ
 รัฐในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดบทบาทความรับผิดชอบที่มีความชัดเจนและเป็น
 องค์ประกอบของการขับเคลื่อนงานด้านมาตรฐานทางจริยธรรมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างยั่งยืนต่อไป

ตารางที่ ๒.๖ ตารางสรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยด้านการเสริมจากภาครัฐหรือราชการ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	ความหมายหรือแนวคิดหลัก
พรพิทักษ์ เท็มบาสิทธิ์, ๒๕๖๓	การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในสังคมไทยประกอบ ไปด้วย 1) การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยและใน ต่างประเทศ มีวิธีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่จำแนกได้เป็น 2 ประเด็น คือ การปลูกฝังในหลักสูตรการศึกษาและการ ปลูกฝังโดยสถาบันครอบครัว 2) แนวทางในการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมสำหรับสังคมไทยมีแนวทางที่สามารถนำมา ปรับใช้ 3 แนวทาง คือ การปลูกฝังในหลักสูตรสถาบันการศึกษา การปลูกฝังในสถาบันทางสังคม และการใช้หลักศาสนาในการ

	ช่วยขัดเกลาคุณธรรมจริยธรรม 3) รูปแบบสำหรับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย ได้แก่ การปฏิรูปลักษณ์สูตรการศึกษา การร่วมมือกันโดยการปลูกฝังในสถาบันครอบครัว การส่งเสริมด้านการปฏิบัติและการเป็นแบบอย่างที่ดี และการมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐและเอกชนในการกำหนดแนวในการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๕๐	การประพฤติปฏิบัติตนโดยการเดินตามรอยพระยุคลบาทและนำคุณธรรม ๔ ประการตามแนวพระบรมราโชวาททรงกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เรื่องขจรวาสาธรรม เป็นหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ มี ๔ ประการ ดังนี้ ๑. สัจจะ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง ความจริง คือ จริงใจ พุดจริง ทำจริง ๒. ทมะ การข่มใจ รู้จักควบคุมจิตใจของตนเอง ปรับปรุงตนเองให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา ๓. ขันติ ความอดทน อดกลั้น ทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว ไม่ห่อถอย ๔. จาคะ ความเสียสละ เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม สละความสุขสบายของคนในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ความซื่อสัตย์ สุจริตของทุกคนในชาติ จำเป็นต้องให้ร่วมมือและให้กระบวนกรมีส่วนร่วมของคนในสังคม สามารถแบ่งได้เป็น ๓ ส่วน คือ ๑. ภาครัฐ ต้องบริหารทรัพยากรสังคมที่โปร่งใส ซื่อตรงเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และสมรรถนะสูงในการนำบริการของรัฐที่มีคุณภาพสู่ประชาชน โดยเน้นการเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมและวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยถือเอาประโยชน์ของประชาชนเป็นจุดมุ่งหมายในการทำงานและสามารถร่วมทำงานกับประชาชนและภาคเอกชนได้อย่างราบรื่น ๒. ภาคธุรกิจเอกชน ต้องสนับสนุนให้หน่วยงานของเอกชนและองค์กรเอกชนต่างๆ มีกติกากการทำงานที่โปร่งใส มีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น และซื่อตรงต่อลูกค้า มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีระบบตรวจสอบที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานการให้บริการร่วมทำงานกับภาครัฐและประชาชนอย่างราบรื่นและไว้วางใจซึ่งกันและกัน ๓. ภาคประชาชน ต้องสร้างความตระหนักตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ถึงระดับกลุ่มประชาสังคมเรื่องสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เพื่อเป็นพลังของประเทศที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการของการสร้างกลไกการบริหารบ้านเมืองและสังคมที่ดี
พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒	ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาและมีผลบังคับ ใช้เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๒ เป็นกฎหมายที่วางหลักการเกี่ยวกับมาตรฐานทางจริยธรรมเพื่อเป็นแนวทางการจัดทำประมวลจริยธรรมและองค์กรกลางบริหารงานบุคคลประเภทต่าง ๆ และหน่วยงานของรัฐ ให้เป็นไปในมาตรฐานเดียวกันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มตรา ๗๖ วรรค ๓ บัญญัติให้รัฐพึงจัดให้มี

มาตรฐานทางจริยธรรมเพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนด ประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมที่ได้กำหนดไว้ รวมถึงกำหนดให้มีกระบวนการรักษาจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ มาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมให้มีการปฏิบัติงานปฏิบัติตนตามประมวลจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม โดยสาระสำคัญของพระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒ พอสั่งเขป ดังนี้ หมวด ๑ มาตรฐานทางจริยธรรมและประมวลจริยธรรม แบ่งออกเป็น ๗ ประการ ดังนี้ ประการที่ ๑ ยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศอันได้แก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประการที่ ๒ ซื่อสัตย์สุจริตมีจิตสำนึกที่ดีและรับผิดชอบต่อหน้าที่ ประการที่ ๓ กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ประการที่ ๔ คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวและมีจิตสาธารณะ ประการที่ ๕ มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ประการที่ ๖ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ ประการที่ ๗ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ หมวด ๒ คณะกรรมการมาตรฐานทางจริยธรรม กำหนดให้มีคณะกรรมการมาตรฐานทางจริยธรรม (ก.ม.จ.) ประกอบด้วยกรรมการทั้งสิ้น ๑๑ คน ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน และมีเลขาธิการ ก.พ. เป็นเลขานุการและกรรมการ เป็นต้น ซึ่งคณะกรรมการฯ เป็นกลไกระดับชาติ มีหน้าที่เสนอแนะนโยบายการขับเคลื่อนและส่งเสริมจริยธรรมภาครัฐ การดำเนินกระบวนการรักษาจริยธรรมรวมถึงมาตรการที่ใช้บังคับ กรณีเจ้าหน้าที่รัฐมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ตลอดจนกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงานการดำเนินการต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อให้การขับเคลื่อนมาตรฐานทางจริยธรรมเกิด

	ผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ หมวด ๓ การรักษา จริยธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบการรักษา จริยธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐทั้งในระดับองค์กรกลางบริหารงาน บุคคลหรือองค์กรที่มีหน้าที่จัดทำประมวลจริยธรรมและระดับ หน่วยงาน ซึ่งมีหน้าที่ขับเคลื่อนการรักษาจริยธรรมของ เจ้าหน้าที่รัฐ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง
คณะกรรมการจริยธรรม, (ออนไลน์)	ได้กำหนดให้มียุทธศาสตร์ด้านมาตรฐานทางจริยธรรมและการ ส่งเสริมจริยธรรมภาครัฐเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการ ขับเคลื่อนมาตรฐานด้านจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นไป ในทิศทางเดียวกัน โดยในการประชุม ก.ม.จ. ครั้งที่ ๑/๒๕๖๔ เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๔ ได้พิจารณาและมีมติเห็นชอบ ร่างยุทธศาสตร์ด้านมาตรฐานทางจริยธรรมและการส่งเสริม จริยธรรมภาครัฐ และให้เสนอร่างยุทธศาสตร์ ด้านมาตรฐาน ทางจริยธรรมและการส่งเสริมจริยธรรมภาครัฐไปยังสำนักงาน สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรี พิจารณาต่อไป

๓) การสนับสนุนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากองค์กรด้านการศึกษา

ในประเด็นนี้นั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาเกี่ยวกับการการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมจากองค์กรด้านการศึกษาหรือสถาบันทางการศึกษา ดังรายละเอียดที่นำเสนอต่อไปนี้

พระณัชพงษ์ โนนายะ^{๕๘} อธิบายว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน หมายถึง ผู้บริหาร และครูในโรงเรียนได้ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่แก่นักเรียน โดยใช้หลักคุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ ประกอบด้วย ชยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ

^{๕๘} พระณัชพงษ์ โนนายะ. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมพหุฐานของนักเรียนโรงเรียนมัธยมวัดไทรราชบูร อุปลัมภ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (การศึกษาค้นคว้าอิสระหลักสูตรศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเอริก ปีการศึกษา ๒๕๖๑), หน้า ๗.

ศิริวรรณ กันศิริ, ยุภาติ ปณะราชและไพรินทร์ เหมบุตร^{๕๙} อธิบายว่า แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียดดังนี้ ๑) การประเมินผล สถานศึกษาควรตั้งวัตถุประสงค์การประเมินคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน โดย อิงคุณลักษณะอันพึงประสงค์และค่านิยม ๑๒ ประการ กำหนดให้ในทุกรายวิชาได้กำหนดตัวชี้วัดและวิธีการ การประเมินคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนที่ชัดเจน นำผลการประเมินคุณธรรมจริยธรรมไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติ ที่กำหนดไว้ตามตัวชี้วัดการประเมินคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน และครูผู้สอนหรือครูผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนควรตรวจสอบความสอดคล้องของวิธีการประเมินกับตัวชี้วัดการประเมินคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน ๒) การกำหนดปรัชญา นโยบายและเป้าหมาย สถานศึกษาควรจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน และจัดตั้งคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ข้อมูลการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน รวมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ศึกษาปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนและจัดตั้งคณะกรรมการสำรวจสภาพการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน โดยคณะกรรมการชุดต่างๆ จะประกอบไปด้วยภาคีร่วมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียน โดยเฉพาะภาคีร่วมที่มาจากสังคมนอกสถานศึกษา ๓) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้บริหารควรให้ความสำคัญเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมและการจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนและผู้บริหารสถานศึกษาควรวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อนำมากำหนดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับปรัชญา นโยบาย และเป้าหมายของโรงเรียน สถานศึกษาควรจัดทำประกาศแนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนให้ต่อสาธารณชน สถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ที่ดีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน

อัจฉราพร ฉากครบุรี^{๖๐} อธิบายว่า การจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน” ครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจจนท าให้เกิดจิตสำนึก และเกิดแรงจูงใจให้นักเรียนสนใจ ใฝ่รู้ ใฝ่เห็น จนเกิดทักษะทางคุณธรรมจริยธรรมที่มั่นคงในจิตใจ รวมทั้งการวัดและประเมินผลของครูผู้สอนควรมีเทคนิควิธีการวัดและประเมินผลนักเรียนที่หลากหลายสอดคล้องเหมาะสมกับการเรียนรู้และการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน

^{๕๙} ศิริวรรณ กันศิริ, ยุภาติ ปณะราชและไพรินทร์ เหมบุตร. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๑ จังหวัดกำแพงเพชร. (การประมุขวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ ๓ (ฉบับที่ ๒), ๒๕๕๙) หน้า ๓๒-๔๐.

^{๖๐} อัจฉราพร ฉากครบุรี. การจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน. วารสาร มจร บาลีศึกษายุทธศาสตร์, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๕), หน้า ๒๕๑-๑๗๑.

ชีวิตประจำวันให้แก่ผู้เรียนได้ ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้สอนหรือครูผู้สอนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนตามหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาสู่นักเรียนให้มีความรู้ ทักษะ ทศนคติ และพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนและเป็นการปลูกฝังหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตและมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ที่มีความกลมกลืนภายใต้สภาพแวดล้อมของสังคมและวัฒนธรรมแบบวิถีพุทธในการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๔ ด้านด้วยกัน คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยี ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยครูผู้สอนต้องสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมลงไปในกิจกรรมการเรียนการสอนเด็กและเยาวชน จึงถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญสำหรับครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในรายวิชาที่มีสาระทางด้านศาสนาและคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในหลักสูตรอยู่แล้วนั่นเอง

พระสมุห์ประสิทธิ์ ปสิทธิโก (แสนดวง)^{๖๑} อธิบายว่า แนวทางในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ในแต่ละด้านปรากฏผลดังนี้ ๑) ด้านอุดมการณ์คุณธรรม สถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้นิติธรรม ประพฤติตนอยู่ในกรอบกฎหมาย จารีต ประเพณีและพระธรรมวินัย รวมทั้งนำกฎหมายว่าด้วยพนักงานข้าราชการ หรือ ศาสนการมาปรับใช้ในสถานศึกษา ๒) ด้านความกตัญญู สถานศึกษาควรรายงานการประเมินตนเองและรายงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องเป็นความจริงและทุกขั้นตอนต้องยึดหลักความโปร่งใสตรวจสอบได้ ควรมีการปรับปรุงกลไกการทำงานร่วมกันและมีความซื่อสัตย์สุจริต ๓) ด้านความพอเพียง สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องของทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมและเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจ ให้โอกาสคนทุกคนในองค์กรมีสิทธิ์และเสียงในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ๔) ด้านความรับผิดชอบต่อ สถานศึกษาควรมีความตระหนักในสิทธิหน้าที่การทำงานอยู่ตลอดเวลา

จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า การสนับสนุนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากองค์กรด้านการศึกษา หมายถึง คณะทำงานการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนและผู้บริหารสถานศึกษาควรวิเคราะห์

^{๖๑} พระสมุห์ประสิทธิ์ ปสิทธิโก (แสนดวง). การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒. *วิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๖๐), บทคัดย่อ.*

ข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อนำมากำหนดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับปรัชญา นโยบาย และเป้าหมายของโรงเรียน สถานศึกษาควรจัดทำประกาศแนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนให้ต่อสาธารณชน สถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ที่ดีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน โดยมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ ทศนคติ และพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนและเป็นการปลูกฝังหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้เรียน

ตารางที่ ๒.๗ ตารางสรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยด้านการเสริมจากภาคองค์กรด้านการศึกษา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	ความหมายหรือแนวคิดหลัก
พระณัฏขพงศ์ โนนทายะ, ๒๕๖๑	การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน หมายถึง ผู้บริหารและครูในโรงเรียนได้ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน โดยใช้หลักคุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ ประกอบด้วย ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ
ศิริวรรณ กันศิริ, ยุภาติ ปณระราช และไพรินทร์ เหมบุตร, ๒๕๕๙	แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียดดังนี้ ๑) การประเมินผลสถานศึกษาควรตั้งวัตถุประสงค์การประเมินคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน โดย อิงคุณลักษณะอันพึงประสงค์และค่านิยม ๑๒ ประการ กำหนดให้ในทุกรายวิชาได้กำหนดตัวชี้วัดและวิธีการประเมินคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนที่ชัดเจน นำผลการประเมินคุณธรรมจริยธรรมไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติ ที่กำหนดไว้ตามตัวชี้วัดการประเมินคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน และครูผู้สอนหรือครูผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนควรตรวจสอบความสอดคล้องของวิธีการประเมินกับตัวชี้วัดการประเมินคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน ๒) การกำหนดปรัชญา นโยบายและเป้าหมาย สถานศึกษาควรจัดตั้งคณะทำงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน และจัดตั้งคณะทำงานที่ทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ข้อมูลการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน รวมทั้งจัดตั้งคณะทำงานที่ทำหน้าที่ศึกษาปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนและจัดตั้ง

	คณะกรรมการ สํารวจสภาพการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน โดยคณะกรรมการชุดต่างๆ จะประกอบไปด้วยภาคีร่วมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียน โดยเฉพาะภาคีร่วมที่มาจากสังคมนอกสถานศึกษา ๓) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรผู้บริหารควรให้ความสำคัญเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมและการจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน คณะทำงานการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนและผู้บริหารสถานศึกษาควรวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อนำมากำหนดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับปรัชญา นโยบาย และเป้าหมายของโรงเรียน สถานศึกษาควรจัดทำประกาศแนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนให้ต่อสาธารณชน สถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ที่ดีต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน
อัจฉราพร ฉากครบุรี, ๒๕๖๕	การจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน” ครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจจนท ำให้เกิดจิตส านึก และเกิดแรงจูงใจให้นักเรียนสนใจ ใฝ่รู้ ใฝ่เห็น จนเกิดทักษะทางคุณธรรมจริยธรรมที่มั่นคงในจิตใจ รวมทั้งการวัดและประเมินผลของครูผู้สอนควรมีเทคนิควิธีการวัดและประเมินผลนักเรียนที่หลากหลาย สอดคล้องเหมาะสมกับการเรียนรู้และการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนจนสามารถน ำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจ าววันให้แก่ผู้เรียนได้ ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้สอนหรือครูผู้สอนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนตามหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมจริยธรรมในการจัดการเรียนการสอนที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาสู่นักเรียนให้มีความรู้ ทักษะ ทศนคติ และพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรมใน

	การจัดการเรียนการสอนและเป็นการปลูกฝังหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตและมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ที่มีความกลมกลืนภายใต้สภาพแวดล้อมของสังคมและวัฒนธรรมแบบวิถีพุทธในการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๔ ด้านด้วยกัน คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยี ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยครูผู้สอนต้องสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมลงไปในการจัดการเรียนการสอนเด็กและเยาวชน จึงถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญสำหรับครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวกับในรายวิชาที่มีสาระทางด้านศาสนาและคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในหลักสูตรอยู่แล้วนั่นเอง
พระสมุห์ประสิทธิ์ ปสิทธิโก (แสนตัวง), ๒๕๖๐	แนวทางในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ในแต่ละด้านปรากฏผลดังนี้ ๑) ด้านอุดมการณ์คุณธรรม สถานศึกษาควรส่งเสริมการเรียนรู้นิติธรรม ประพฤติตนอยู่ในกรอบกฎหมาย จารีต ประเพณีและพระธรรมวินัย รวมทั้งนำกฎหมายว่าด้วยพนักงานข้าราชการ หรือ ศาสนการมาปรับใช้ในสถานศึกษา ๒) ด้านความกตัญญู สถานศึกษาควรรายงานการประเมินตนเองและรายงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องเป็นความจริงและทุกขั้นตอนต้องยึดหลักความโปร่งใสตรวจสอบได้ ควรมีการปรับปรุงกลไกการทำงานร่วมกันและมีความซื่อสัตย์สุจริต ๓) ด้านความพอเพียง สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องของทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมและเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจ ให้โอกาสคนทุกคนในองค์กรมีสิทธิ์และเสียงในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ๔) ด้านความรับผิดชอบ สถานศึกษาควรมีความตระหนักในสิทธิหน้าที่

	การทำงานอยู่ตลอดเวลา

๒.๑.๓.๓ ปัจจัยด้านการบูรณาการหลักพุทธธรรม

ปัจจัยด้านการบูรณาการหลักพุทธธรรม คือ การนำหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการร่วมเพื่อให้เกิดการส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักการเมืองท้องถิ่น อันประกอบด้วย หลักอิทธิบาทธรรม ๔ ประการหรือหลักธรรมอันจะนำไปสู่ความสำเร็จนั่นเอง ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความเอาใจจดจ่อ) และวิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง) เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักการเมืองท้องถิ่นได้นำไปเป็นหลักในการปฏิบัติงาน ดังมีรายละเอียดอธิบายไว้ดังต่อไปนี้

(๑) ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น)

สำหรับหลักธรรมเรื่อง ฉันทะ หรือความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ได้มีนักวิชาการด้านพุทธศาสนาอธิบายไว้ พอสรุปได้ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)^{๒๒} ได้อธิบายเกี่ยวกับ ฉันทะว่า ฉันทะ มีใจรัก คือพอใจจะหาสิ่งนั้น และทำด้วยใจรักต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจการงานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอ ให้เสร็จๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้อธิบายเกี่ยวกับ ฉันทะไว้ดังนี้ฉันทะ ได้แก่^{๒๓} ความพอใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจฝึกฝนในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นบรรลุถึงจุดหมาย พุด่ง่ายๆ ว่ารักงานและจุดหมายของงานพุดให้ลึกลงไปในทางธรรมว่าความรัก ความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะที่ดงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำ หรือซึ่งจะเข้าถึงด้วยการ

^{๒๒} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต) **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์รวม เล่ม๓ ภาคครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทน์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๕.

^{๒๓} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๕๔.

กระทำนั้น อยากให้สิ่ง ๆ นั้นเข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่งดงาม ที่ประณีต ที่สมบูรณ์ที่สุดของมัน หรืออยากให้อะไรที่งดงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้นๆ เกิดมีจริงขึ้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดมุ่งหมายที่งดงามนั้น ความอยากที่เป็นฉันทะนี้เป็นคนละอย่างกันกับความอยากได้ในสิ่งนั้น ๆ มาเสพเสวยหรือเอามาเพื่อตัวตนในรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าตัณหา ความอยากของฉันทะนั้นให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งนั้นๆ งานนั้นๆ บรรลุความสำเร็จเข้าถึงความสมบูรณ์อยู่ในภาวะอันดีงามของมันหรือพูดแยกออกไปว่า ขณะเมื่อสิ่งนั้นกำลังเดินทางไปสู่จุดหมายที่เกิดปิติเป็นความอัมเอิบใจครั้ง สิ่งหรืองานที่ทำบรรลุจุดหมายก็ได้รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจ ที่พร้อมไปด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต ส่วนความอยากของตัณหาให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อได้สิ่งนั้น มาเสพเสวยรสอร่อย หรือปรนเปรอความยิ่งใหญ่พองขยายของตัวตน เป็นความฉ่ำชื่นใจที่เศร้าหมองหมกหมักตัวกิดกันกักตนไว้ในความคับแคบ และมักติดตามมาด้วยความหวงแหนห่วงกังวลเศร้าเสียดาย และหวั่นกลัวหวาดระแวงฉันทะ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นบรรลุถึงจุดหมาย พุดง่าย ๆ ว่ารักงานและจุดมุ่งหมายของงาน พุดให้ลึกลงไป ในทางธรรมว่า ความรัก ความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเปี่ยมสมบูรณ์ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำ หรือซึ่งจะเข้าถึงด้วยการกระทำนั้น อยากให้สิ่งนั้น ๆ เข้าถึงหรือดำรงในภาวะที่งดงาม ที่ประณีตที่สมบูรณ์ที่สุดของมัน หรืออยากให้อะไรที่งดงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้นเกิดมีเป็นจริงขึ้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่งดงามนั้น ความอยากที่เป็นฉันทะนี้เป็นคนละอย่างกันกับความอยากได้ในสิ่งนั้นๆ ให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งนั้นๆ งานนั้นๆ บรรลุความสำเร็จเข้าถึงความสมบูรณ์ อยู่ในภาวะอันดีงามของมัน หรือพูดแยกออกไปว่า ขณะเมื่อทำสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินทางไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติความอัมเอิบใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำบรรลุเป้าหมาย ก็ได้รับความสุขนั้นเป็นความฉ่ำชื่นใจ ที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานใจออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขตส่วนความอยากของตัณหาให้เกิดความสุขความชื่นชม เมื่อได้สิ่งนั้นมาให้ตนเสพเสวยรสอร่อย หรือพลเรือความยิ่งใหญ่พองขยายของตัวตน เป็นความฉ่ำชื่นใจที่เศร้าหมองมาก มักตัวกิดกันกักตนไว้ในความคับแคบ และมักติดตามมาด้วยความหวงแหน ห่วง กังวล เศร้า เสียดายและหวั่นกลัวหวาดระแวง ถ้าสามารถปลุกเร้าฉันทะให้เกิดขึ้นอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงาม ความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว บุคคลก็จะทุ่มเทชีวิตจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้น เมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ ซึ่งเจ้า ขุน

นาง เศรษฐี พรหมณ์ คนหนุ่มสาวมากมายในสมัยพุทธกาลยอมนสะวัง ทรัพย์สมบัติ และโลกามิสมากมายออกบวชได้ ก็เพราะเกิดฉันทะในธรรม เมื่อได้สดับซาบซึ้งในคำสอนของพระพุทธเจ้า แม้คนทั้งหลายที่ทำงานด้วยใจรักก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีฉันทะนำแล้วก็ต้องทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด ให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้น ไม่หวังพะวงสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย จิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่นคงในการดำเนินจดหมาย เดินเรียบสม่ำเสมอไม่ซ่านไม่สายฉันทะสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมนั้นปธานสังขารคือความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย^{๖๔}

พระสมุห์พงศธร ปภังโกโร (ทุมชะ)^{๖๕} อธิบายว่า ฉันทะ คือ ความพอใจ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้น หรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ซึ่งจะแสดงออกมาด้วยการกระทำด้วยความพอใจ เต็มใจ และสนใจในสิ่งที่ตน กำลังกระทำอยู่ หรืองานที่ได้รับมอบหมายให้กระทำด้วยใจรัก

สรุปได้ว่า ฉันทะ หมายถึง ความพอใจรักใคร่เต็มใจใฝ่ใจในการทำงานอยู่เสมอ บุคคลเมื่อมีความพอใจในการทำงานจะเกิดความตั้งใจในการทำงานและเต็มใจที่จะอุทิศเวลาร่างกายและความคิดของตน เพื่อสนองความต้องการของหน่วยงาน นอกจากนี้ยังช่วยลดแนวโน้มปรากฏการณ์อันเกิดจากการเป็นปฏิปักษ์ต่องานด้วย ซึ่งถ้าหากปฏิบัติงานสามารถปลุกเร้าฉันทะให้เกิดขึ้นอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงามสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว บุคคลก็จะทุ่มเทชีวิตจิตใจให้แก่สิ่งนั้นต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด เกิดความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้นไม่หวังพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย จิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่นคงในการดำเนินสู่จุดหมาย สม่ำเสมอไม่ซ่านไม่สายไป ฉันทะสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมนั้นปธานสังขารความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน รวมทั้งการส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมาย

ตารางที่ ๒.๘ ตารางสรุปแนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมเรื่อง ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น)

^{๖๔} อภ.วิ.(ไทย)๓๕/๔๓๕/๓๔๔.

^{๖๕} พระสมุห์พงศธร ปภังโกโร (ทุมชะ). การประยุกต์ใช้หลักอรรถบาท ๔ การบริหารงานของเทศบาลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๖๔), หน้า ๙-๑๐

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	ความหมายหรือแนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ๒๕๕๐	ฉันทะ มีใจรัก คือพอใจจะหาสิ่งนั้น และทำด้วยใจรักต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจการงานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ๒๕๕๒	ฉันทะ ได้แก่ ความพอใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจฝึกฝนในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นบรรลุถึงจุดหมาย พุดง่าย ๆ ว่ารักงานและจุดหมายของงานพูดให้ลึกลงไปทางธรรมว่าความรัก ความใส่ใจปรารถนาต่อภาวะที่ดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำ หรือซึ่งจะเข้าถึงด้วยการกระทำนั้น อยากให้สิ่ง ๆ นั้นเข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่งดงาม ที่ประณีต ที่สมบูรณ์ที่สุดของมัน หรืออยากให้อาภาที่งดงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้นๆ เกิดมีจริงขึ้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น ความอยากที่เป็นฉันทะนี้เป็นคนละอย่างกันกับความอยากได้ในสิ่งนั้นๆ มาเสพสวยหรือเอามาเพื่อตัวตนในรูปใดรูปหนึ่ง
พระสมุห์พงษ์ธร ปภังกร (ทุมชะ), ๒๕๖๔	ฉันทะ คือ ความพอใจ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้น หรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ซึ่งจะแสดงออกมาด้วยการกระทำด้วยความพอใจ เต็มใจ และสนใจในสิ่งที่ตน กำลังกระทำอยู่ หรืองานที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานด้วยใจรัก

(๒) วิริยะ (เพียรเพื่อรักษาสິงนั้นไว้)

ในเรื่องวิริยะหรือความความต่อสิ่งนั้น ได้มีนักวิชาการอธิบายไว้ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ และปัญญาวัณนภิกขุ^{๖๖} ได้อธิบายว่า วิริยะต้องมีความเพียรมั่น คือ เมื่อมีกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญแล้ว ต่อไปก็มีความมั่น ในความเพียร ภาษาบาลีเรียกว่า วิริยะ พระพุทธภาษิตที่ว่า วิริเย ทุกุขมจเจติ คนที่จะพ้นทุกข์ได้เพราะความเพียร หรือว่าคาที่พระมหาชนก กล่าววว่า วายเมเถว ปุริโส ยาว อตถสสนิปปทา เกิดเป็นคนต้องทำเรื่อยไป จนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง

บุคคลผู้ที่มีความเพียรนั้นย่อมไม่กลัวต่ออุปสรรค ไม่กลัวต่อความลำบาก ไม่กลัวต่ออะไรทั้งสิ้น เมื่อเราจะไปแล้วก็ไปให้ตามจุดที่เราตั้งไว้ แต่ขอให้ตั้งจุดมุ่งหมายในทางที่ดีงามไม่ตั้งจุดมุ่งหมายที่เกิดความเดือดร้อนแก่ใคร และความเพียรนั้นต้องเพียรสม่ำเสมอ ไม่ใช่เพียรชั่วครั้งชั่วคราว ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตักเตือนว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอยังไม่ถึงจุดหมายที่เธอต้องการ อย่าละความเพียรเป็นอันขาด”

วิริยะต้องมีความเพียรมั่น คือ เมื่อมีกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญแล้ว ต่อไปก็มีความมั่นในความเพียร ภาษาบาลีเรียกว่า วิริยะ พุทธภาษิต ที่ว่า วิริเยน ทุกุขมจ เจติ คนที่จะพ้นทุกข์ได้เพราะความเพียร หรือว่าคาที่พระมหาชนก กล่าววว่า วายเมเถว ปุริโส ยาว อตถสสนิปปทา เกิดเป็นคนต้องทำเรื่อยไป จนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง บุคคลผู้มีความเพียรนั้นย่อมไม่กลัวต่ออุปสรรค ไม่กลัวต่อความลำบาก ไม่กลัวต่ออะไรทั้งสิ้น เมื่อเราจะไปแล้วก็ไปให้ถึงจุดที่เราตั้งไว้ แต่ขอให้ตั้งจุดมุ่งหมายในทางที่ดีงาม ไม่ตั้งจุดมุ่งหมายที่เกิดความเดือดร้อนแก่ใคร และความผิคนั้นต้องทนสม่ำเสมอไม่เพียรชั่วครั้งชั่วคราวดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตักเตือนว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอยังไม่ถึงจุดหมายที่เธอต้องการอย่าละความเพียรเป็นอันขาด”^{๖๗}

ในหนังสือทศบารมีทศพิธราชธรรมได้อธิบายคำว่า วิริยะ ในความหมายว่า ความเพียรที่เรียกว่า วิริยะ แปลว่า ความเพียร อันจัดเป็นพระบารมี ข้อหนึ่งของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงบำเพ็ญเป็นลำดับ คำว่า วิริยะ หรือความเพียรตามศัพท์ แปลว่า ความเป็นวิริยะ คือ คนกล้าหาญความว่า กล้าทั้งในทางไม่ทำ ทั้งทางที่ทำ จึงยังเป็นคากกลางๆ ซึ่งพุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า วิริยะ คือความเพียรที่กล้าบากบั่น มีความหมายเป็นความกล้าหาญ ความเข้มแข็ง ความพยายาม ความไม่ยอมหยุด ความไม่

^{๖๖} พุทธทาสภิกขุ. สุตตฺถตา. (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๘), หน้า ๙๐

^{๖๗} สมเด็จพระญาณสังวร. ทศบารมี ทศพิธราชธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๗.

ถอยหลัง และความก้าวไปข้างหน้า ความหมายมากมายเหล่านี้ล้วนเป็นชื่อของความเพียร ซึ่งสามารถใช้แทนกันได้ รวมไปถึงคำว่า พระราชา หรือกษัตริย์ ก็มีความหมายเดียวกันดังประโยคที่ว่า เกิดเป็นบุรุษต้องเพียรไปจนกว่าจะพบความสำเร็จ การทำงานด้วยวิริยะเป็นธรรมอย่างหนึ่ง วิริยะ ชนิดที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “วิริเยน ทุกขมจเจติ” (คนล่วงทุกข์เสียได้ด้วยความเพียร หรือ วิริยะ) ส่วนที่เป็นข้าศึกหรือเป็นปฏิปักษ์ของความเพียร คือ ความเกียจคร้านตามคำว่า โภสขุขความนอนจม เมื่อกำจัดความเกียจคร้านได้แล้วจึงจะมีความเพียรขึ้นได้ ความเพียรจะหายไปเมื่อ ความเกียจคร้านเกิดขึ้นมาก ลักษณะของความทรงตัวอยู่อย่างเข้มแข็งของความเพียรเรียกว่า ธาตุ กำหนดเป็น ๓ วาระ คือ เริ่มต้น (อารมภธาตุ) ดำเนิน (นิกกมธาตุ) ก้าวไปข้างหน้า (ปริกกมธาตุ) ส่วนเหตุของความเกียจคร้านที่ควรมีหลายอย่าง เช่น ความติดสุข ความสุขสบาย ความกลัวลำบากตรากตรำ ความมั่งง่าย ความผัดวันประกันพรุ่ง เป็นต้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๖๘} ได้อธิบายเกี่ยวกับวิริยะ ว่า วิริยะ ความพากเพียรคือขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทนเอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอย ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ^{๖๙}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายเกี่ยวกับ วิริยะไว้ ดังนี้ วิริยะ ความเพียร^{๖๙} ได้แก่ ความอาจหาญแกล้วกล้าบากบั่น ก้าวไปใจสู้ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่สิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้วแม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลู่ถึง ได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจให้เวลายาวเท่านั้นปี เท่านั้นเดือน เขาก็ไม่ท้อถอย กับเห็นเป็นสิ่งที่ ทำหายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จส่วนผู้ที่ขาดความเพียรอยากบรรลุความสำเร็จเหมือนกัน แต่พอได้ยินว่าต้องใช้เวลาเป็นปีก็หมดแรงถอยหลัง คนที่มีความเพียรเท่ากับมีแรงหนุน เวลาทำงานหรือ ปฏิบัติธรรมก็ตามจิตใจจะแน่วแน่มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้เรียกว่าวิริยะสมาธิ พร้อมทั้งมีประธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน

^{๖๘} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๕.

^{๖๙} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) อธิบายว่า วิริยะ คือ ความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญแก้อุปสรรค บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยิวว่าจุดหมายนั้นจะรู้ถึงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านี้ปีเท่านี้เดือน เขาก็ไม่ย่อท้อ ถอยกลับ เห็นเป็นสิ่งท้าทายเขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ ส่วนผู้ขาดความเพียร อยากบรรลุความสำเร็จเหมือนกัน แต่พอได้ยิวว่าต้องใช้เวลาเป็นปีก็หมดแรงถอย ถ้าอยู่ระหว่างปฏิบัติก็ฟุ้งซ่านจิตใจจนวาย ปฏิบัติได้ผลยาก คนที่มีความเพียรเท่ากับมีแรงหนุนเวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตามจิตใจจะแน่วแน่ มั่นคงพุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้ เรียกว่า วิริยะสมาธิ พร้อมทั้งมีประธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน^{๗๐}

พระสมุห์พงศธร ปภังโกโร (ทุมชะ)^{๗๑} อธิบายว่า วิริยะ คือ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทนเอาธุระ ไม่ท้อถอย ซึ่งแสดงออกมาด้วยความเพียร พยายามในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรู้สึกไม่ท้อถอย

จากที่กล่าวแล้วจึงสรุปได้ว่า วิริยะ (ความเพียร ขยัน อดทนเอาธุระ บากบั่น เอาธุระ) หมายถึง การที่บุคคลมีความเข้มแข็งอดทนมุมานะที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ ไม่ย่อท้อ ไม่เลิกละ มีกำลังใจในการทำงาน ทำงานได้อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง จนกว่างานนั้นจะประสบความสำเร็จ มีความอาจหาญ แก้อุปสรรค กล้า ใจสู้ ไม่หวั่นไหวไม่ย่อท้อ ต่ออุปสรรคและความยากลำบากต่างๆในการทำงานและพัฒนางานให้ดีขึ้น และเจริญขึ้นมองความยากลำบากและอุปสรรคในการทำงาน เป็นสิ่งท้าทายความสามารถของตนเสมอเพื่อเอาชนะและเพื่อให้งานสำเร็จให้ได้

ตารางที่ ๒.๙ ตารางสรุปหลักพุทธธรรมเรื่องวิริยะ (เพียรเพื่อรักษาสิ่งนั้นไว้)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	ความหมายหรือแนวคิดหลัก
พุทธทาสภิกขุ และปัญญานันท	วิริยะต้องมีความเพียรมั่น คือ เมื่อมีกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญแล้ว

^{๗๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๘๔๔.

^{๗๑} พระสมุห์พงศธร ปภังโกโร (ทุมชะ). การประยุกต์ใช้หลักอรรถาธิบาย ๔ การบริหารงานของเทศบาลนคร อําเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๖๔), หน้า ๙-๑๐

ภิกขุ, ๒๕๓๘	ต่อไปก็มีความมั่น ในความเพียร ภาษาบาลีเรียกว่า วิริยะ พระพุทธภาษิตที่ว่า วิริเย ทุกขมจเจติ คนที่จะพ้นทุกข์ได้เพราะความเพียร หรือว่าคำที่พระมหาชนก กล่าวว่า วายเมเถว ปุริโส ยาว อตถสสนิปปทา เกิดเป็นคนต้องทำเรื่อยไป จนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง
สมเด็จพระญาณสังวร, ๒๕๕๕	วิริยะต้องมีความเพียรมั่น คือ เมื่อมีกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญแล้วต่อไปก็มีความมั่นในความเพียร ภาษาบาลีเรียกว่า วิริยะ พุทธภาษิต ที่ว่า วิริเยน ทุกขมจ เจติ คนที่จะพ้นทุกข์ได้เพราะความเพียร หรือว่าคำที่พระมหาชนก กล่าวว่า วายเมเถว ปุริโส ยาว อตถสสนิปปทา เกิดเป็นคนต้องทำเรื่อยไป จนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง บุคคลผู้มีความเพียรนั้นย่อมไม่กลัวต่ออุปสรรค ไม่กลัวต่อความลำบาก ไม่กลัวต่ออะไรทั้งสิ้น เมื่อเราจะไปแล้วก็ไปให้ถึงจุดที่เราตั้งไว้ แต่ขอให้ตั้งจุดมุ่งหมายในทางที่ดีงาม ไม่ตั้งจุดมุ่งหมายที่เกิดความเดือดร้อนแก่ใคร และความผิคนั้นต้องทนสม่าเสมอไม่เพียรชั่วครั้งชั่วคราวดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตักเตือนว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอยังไม่ถึงจุดหมายที่เธอต้องการอย่าละความเพียรเป็นอันขาด”
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ๒๕๕๐	วิริยะ ความพากเพียรคือขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทนเอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดอ่ยก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) , ๒๕๔๒	วิริยะ ความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญแกลั้วกล้าบากบั่น ก้าวไปใจสู้ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้วแม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลู่ถึง ได้ยากนัก มีอุปสรรคมากหรืออาจให้เวลายาวเท่านั้นปี เท่านั้นเดือน เขาก็ไม่ทอดอ่ยก

	เห็นเป็นสิ่งที่ ทำทนายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จส่วนผู้ที่ขาดความเพียรอยากบรรลุความสำเร็จเหมือนกัน แต่พอได้ยินว่าต้องใช้เวลาเป็นปีก็หมดแรงถอยหลัง คนที่มีความเพียรเท่ากับมีแรงหนุน เวลาทำงานหรือ ปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้เรียกว่าวิริยะสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) , ๒๕๔๖	วิริยะ คือ ความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญแก้อั้วกล้าบากบั่นก้าวไป ใจสู้ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะรู้ถึงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านี้ปีเท่านี้เดือน เขาก็ไม่ย่อท้อ ถอยกลับ เห็นเป็นสิ่งที่ทำทนายเขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ ส่วนผู้ขาดความเพียร อยากบรรลุความสำเร็จเหมือนกัน แต่พอได้ยินว่าต้องใช้เวลาเป็นปีก็หมดแรงถอย ถ้าอยู่ระหว่างปฏิบัติก็ฟุ้งซ่านจิตใจวุ่นวาย ปฏิบัติได้ผลยาก คนที่มีความเพียรเท่ากับมีแรงหนุน เวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตามจิตใจจะแน่วแน่มั่นคงพุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้ เรียกว่าวิริยะสมาธิ พร้อมทั้งมีปธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน
พระสมุห์พงศธร ปภังกร (ทุมชะ), ๒๕๖๔	วิริยะ คือ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทนเอาธุระ ไม่ท้อถอย ซึ่งแสดงออกมาด้วยความเพียร พยายามในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรู้สึกไม่ท้อถอย

(๓) จิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น)

ในประเด็นนี้ก็เช่นเดียวกัน ได้มีนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาได้อธิบายเรื่องจิตตะไว้ ซึ่งมีรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ^{๗๒} ได้อธิบายว่า จิตตะ หมายถึง กำลังจิต กำลังสมาธิหรือคุณภาพของจิตคุณภาพ ส่วนที่พึงปรารถนาของจิตเรียกว่ากำลังจิต หรือกำลังสมาธิ ซึ่งเลยเพ่งเล็งไปแก่ส่วนที่อบรม ดีแล้ว คือจิตที่อบรมดีแล้ว เดินมาถูกทางแล้วจึงจะมีคุณสมบัติแล้วมีกำลังมหาศาลของมัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)^{๗๓} ได้อธิบายเกี่ยวกับ จิตตะว่า จิตตะ เอาจิตฝึกใฝ่ คือ ตั้งสติรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) อธิบายว่า จิตตะ คือ ความคิดจดจ่อหรือเอาใจใส่ฝึกใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยให้ห่างไปไหน ถ้าจิตจะเป็นอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่งผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่นๆ ใครจะพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องนั้นงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจะทำเรื่องนั้นงานนั้น ขลุ่ยจนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอนความมีใจจดจ่อเช่นนี้ ย่อมนำไปสู่สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่แนบสนิทในกิจที่ทำมีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกเป็น จิตตะสมาธิ พร้อมนั้นก็เกิดประธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย^{๗๔}

จากการอธิบายมาจึงสรุปได้ว่า จิตตะ (การเอาใจฝึกใฝ่ในสิ่งนั้น) หมายถึง ความคิดจดจ่อเอาใจใส่ ผูกใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่และการงานที่เข้าร่วมทั้งการศึกษาเล่าเรียน ที่ตนรับผิดชอบ มีความตั้งมั่น มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงาน ทำงานด้วยความไม่ประมาท ไม่ทอดธุระ ไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่รับผิดชอบ อย่างนี้เป็นลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบนี้เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลดีต่อระบบการ

^{๗๒} พุทธทาสภิกขุ, โภธิปักขิยธรรม, (กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๗๓} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๖

^{๗๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด ๒๕๔๖), หน้า ๘๔๔-๘๔๕

งาน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักสำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือการทำงานต้องมีความรับผิดชอบเพื่อเอาใจใส่ต่องานที่กำลังทำอยู่ พัฒนางานที่ตนเองรับผิดชอบให้มีความก้าวหน้า พร้อมกันนั้นจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ขาดตกบกพร่องในงานที่ตนรับผิดชอบอยู่

ตารางที่ ๒.๑๐ ตารางสรุปหลักพุทธธรรมเรื่อง จิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	ความหมายหรือแนวคิดหลัก
พุทธทาสภิกขุ, ๒๕๔๒	จิตตะ หมายถึง กำลังจิต กำลังสมาธิหรือคุณภาพของจิต คุณภาพส่วนที่พึงปรารถนาของจิตเรียกว่ากำลังจิต หรือกำลังสมาธิ ซึ่งเลยเพ่งเล็งไปแก่ส่วนที่อบรม ดีแล้ว คือจิตที่อบรมดีแล้ว เดินมาถูกทางแล้วจึงจะมีคุณสมบัติแล้วมีกำลังมหาศาลของมัน
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๕๐	จิตตะ เอาจิตฝักใฝ่ คือ ตั้งสติรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๔๖	จิตตะ คือ ความคิดจดจ่อหรือเอาใจใส่ฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยให้ห่างไปไหน ถ้าจิตจะเป็นอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่งผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รู้เรื่องอื่นๆ ใครจะพูดอะไรเรื่องอื่นๆไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องนั้นงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจะทำเรื่องนั้นงานนั้น ขลุกข่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมนวันลืมนคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจจดจ่อเช่นนี้ ย่อมนำไปให้สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่แนบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกเป็นจิตตะสมาธิ พร้อมนั้นก็เกิดประธานสังขาร คือความเพียร

สร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

(๔) วิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น)

ได้มีนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาได้อธิบายเรื่องวิมังสาหรือการพิจารณาใคร่ครวญต่อสิ่งนั้นไว้ ซึ่งมีรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๗๕} ได้อธิบายเกี่ยวกับ วิมังสา ว่า วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวนคือหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้อง เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัตถุประสงค์ วิถีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น เพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๗๖} ได้อธิบายเกี่ยวกับ วิมังสาไว้ดังนี้

วิมังสา ได้แก่ ความสอบสวนไตร่ตรอง การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบก็ยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องเป็นต้นในการเรียนและจิตที่ทำ รู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก บุคคลที่มีวิมังสาชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่น คิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุอะไรทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านี้ ถ้าองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างไร ถ้าเพิ่มองค์ประกอบนี้เข้าไปแทน จะเกิดผลอย่างไร ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้วไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมายเป็นเพราะอะไร จะแก้ไขจุดไหน ฯลฯ จะนำธรรมข้อนี้เข้าไปควรใช้วิธีอย่างไร ควรเน้นความหมายด้านใดเป็นต้น การคิดหาเหตุผลและสอบสวนทดลองอย่างนี้ ย่อมช่วยรวมจิตให้คอยกำหนดและติดตามเรื่องที่พิจารณาอย่างติดตัวตลอดเวลา เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่ๆ ดึงไปกับเรื่องที่พิจารณาไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวกและมีกำลัง เรียกว่าเป็นวิมังสาสมาธิซึ่งก็จะมีประธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย

^{๗๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕, หน้า ๓๖.

^{๗๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด ๒๕๔๖), หน้า ๓๖

จึงสรุปได้ว่า วิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น) หมายถึง การสอบสวนไตร่ตรอง พินิจพิเคราะห์ ใช้ปัญญาในการใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่ เสมอ รู้จักค้นคว้าทดลองคิดค้น หาทางพัฒนาแก้ไขปรับปรุงงานและวิธีการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ก้าวหน้า ยิ่งขึ้นอยู่เสมอ ทั้งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสมาชิกในองค์กรที่ทำงานนั้น ความจริงอิทธิบาททั้ง ๔ อย่างนี้ เกื้อหนุนกันและมักมาด้วยกัน เช่น เกิดฉันทะมีแต่รักแล้วก็ทำให้พากเพียร เมื่อพากเพียรก็เอาใจจดจ่ออยู่เสมอและเปิดช่องให้ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองแต่ที่ยกพิจารณาแต่ละข้ออย่างนี้ ก็ถือเอา ภาวะที่เด่นเป็นใหญ่เป็นตัวนำ เป็นตัวชักจูงข้ออื่น ๆ ในแต่ละกรณี อาทิ เมื่อผู้ปฏิบัติงานในองค์กร มีความรักความชอบและความพึงพอใจในภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบผู้ปฏิบัติงานก็จะปฏิบัติงานที่รับมอบหมายด้วยความรักความพอใจในงานนั้นอยากจะปฏิบัติงานนั้นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

ตารางที่ ๒.๑๑ ตารางสรุปหลักพุทธธรรมเรื่องวิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	ความหมายหรือแนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๕๐	วิมังสา ว่า วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน คือหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้อง เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น เพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๔๖	วิมังสา ได้แก่ ความสอบสวนไตร่ตรอง การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบก็ยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องเป็นต้นในการเรียนและจิตที่ทำ รู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก บุคคลที่มีวิมังสาชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่น คิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุ

	อะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านี้ ถ้าองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างนี้ ถ้าเพิ่มองค์ประกอบนี้เข้าไปแทน จะเกิดผลอย่างนี้ ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างนี้ คาดหมายเป็นเพราะอะไร จะแก้ไขจุดไหน ฯลฯ จะนำธรรมชาตินี้เข้าไปควรใช้วิธีอย่างไร ควรเน้นความหมายด้านใดเป็นต้น การคิดหาเหตุผลและสอบสวนทดลองอย่างนี้ ย่อมช่วยรวมจิตใจให้คอยกำหนดและติดตามเรื่องที่พิจารณาอย่างติดตัวตลอดเวลา เป็นเหตุให้จิตแน่นๆ ดึงไปกับเรื่องที่พิจารณาไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวกและมีกำลัง เรียกว่าเป็นวิมิงสาสมาธิซึ่งก็จะมีประธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย

๒.๑.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครองท้องถิ่น

สำหรับงานวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอวิชัยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ในครั้งนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) พัฒนาการขององค์กรปกครองท้องถิ่นไทย

พัฒนาการของการปกครองท้องถิ่นของไทย เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่การปฏิรูประบบราชการ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ กล่าวคือ ได้มีกฎหมายว่าด้วยการจัดกิจการท้องถิ่นฉบับแรก คือ พระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ร.ศ.116 โดยกำหนดให้ สุขาภิบาลกรุงเทพฯ มีหน้าที่ดำเนินการรักษาความสะอาด และป้องกันโรค ทำลายขยะมูลฝอย จัดสถานที่ถ่ายอุจจาระปัสสาวะ สำหรับราษฎรทั่วไป ห้ามการปลูกสร้าง หรือซ่อมแซมโรงเรือน ที่จะเกิดโรค รวมทั้งการขนย้ายสิ่งโสโครก ที่ทำความรำคาญให้กับราษฎรไปทั่ว เป็นต้น ต่อมาได้จัดตั้ง สุขาภิบาลท่าฉลอม เมืองสมุทรสาครขึ้น ในต่างจังหวัด เป็นแห่งแรก ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ ก็ได้ตราธรรมนูญการปกครองคณะนคราภิบาลดุสิตธานี พ.ศ.๒๔๖๑ เพื่อทดลองรูปแบบ

เมืองจำลอง "ดุสิตธานี" นับเป็นการปกครองในรูปแบบเทศบาลครั้งแรก อันเป็นรูปแบบการปกครองอย่างประเทศอังกฤษ โดยกำหนดให้เป็นนิติบุคคล แยกจากส่วนกลาง มีรายได้ของตนเอง ดูแลการคมนาคม การดับเพลิง สวนสาธารณะ โรงพยาบาล สุสาน โรงฆ่าสัตว์ ดูแลโรงเรียนราษฎร์ การรักษาความสะอาด และการป้องกันโรค ทำบริการสาธารณะที่มีกำไร เช่น ตั้งโรงรับจำนำ ตลาด รถราง เป็นต้น ออกใบอนุญาต และเก็บค่าธรรมเนียมสำหรับยานพาหนะ ร้านจำหน่ายสุรา โรงละคร โรงหนัง สถานเริงรมย์ และอื่นๆ^{๗๗}

ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศไทย ในปี พ.ศ.๒๔๗๕ จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ประเทศไทยได้จัดระเบียบการบริหารราชการ เป็นราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการ บริหารแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๔๗๖ โดยในส่วนของราชการส่วนท้องถิ่น ได้มีการจัดตั้ง เทศบาล ขึ้น ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.๒๔๗๖ (ปัจจุบันใช้ พรบ.เทศบาล พ.ศ.๒๔๙๖) แต่ต่อมาปรากฏว่า การดำเนินงานของเทศบาล ไม่ได้ผลเต็มที่ตามที่มุ่งหมายไว้ จึงไม่อาจขยายการตั้งเทศบาลออกไปทุกท้องถิ่นทั่วราชอาณาจักรได้ คงตั้งขึ้นได้เพียง ๑๒๐ แห่ง ก็ระงับการจัดตั้งเทศบาลขึ้นใหม่เป็นเวลานานหลายสิบปี และได้มีการตั้งสุขาภิบาลขึ้นแทนเทศบาลในท้องถิ่นที่ยังไม่มีฐานะเป็นเทศบาล ตามพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ.๒๔๙๕ จนกระทั่งถึงปี ๒๕๐๐ จึงได้มีการยกฐานะสุขาภิบาลบางแห่ง ขึ้นเป็นเทศบาลตำบล คือ เทศบาลตำบลกระบับ เทศบาลโคกสำโรง เทศบาลตำบลบัวใหญ่ เป็นต้น และกรณีที่มีการจัดตั้งจังหวัดใหม่ ก็ให้จัดตั้งเทศบาลเมืองขึ้น ในท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดตามบทบัญญัติมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.๒๔๙๖ อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งเทศบาลและสุขาภิบาลก็ยังไม่เป็นไปโดยทั่วถึง ส่วนใหญ่จึงคงอยู่ภายใต้การปกครองส่วนภูมิภาค ดังนั้นเพื่อแก้ไขความเหลื่อมล้ำในการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาล และสุขาภิบาลกับท้องถิ่นที่อยู่นอกเขตดังกล่าว จึงได้มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้น โดยตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ ส่วนจังหวัด พ.ศ.๒๕๔๘ ให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการส่วนจังหวัด ภายในเขตพื้นที่จังหวัดนอกเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาล^{๗๘}

^{๗๗} สัญญา เคนาภูมิ. การสำรวจความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบล ชุมเงิน อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร, (สถาบันวิจัยและพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, พ.ศ. ๒๕๖๒), หน้า ๓๒.

^{๗๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓

นับแต่นั้นมาการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงครอบคลุมทั่วทั้งราชอาณาจักรไทย กล่าวคือทุกพื้นที่ของประเทศไทย จะอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การปกครองท้องถิ่นไม่รูปแบบใดก็รูปแบบหนึ่ง ซึ่งต่อมาได้มีการประกาศใช้กฎหมายการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ได้แก่ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๑๘ และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ.๒๕๒๑ ทั้งนี้เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองขนาดใหญ่มีประชากรมากที่สุด ส่วนเมืองพัทยาเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีลักษณะพิเศษและใช้รูปแบบการบริหารโดยการจ้างผู้บริหาร แต่ปรากฏว่าไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก ปัจจุบันจึงมีแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงให้เป็นเทศบาลนคร และในปี พ.ศ.๒๕๓๗ ก็ได้มีการปรับปรุงการบริหารส่วนท้องถิ่นในส่วนพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ให้มีการบริหารส่วนตำบลขึ้น เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.๒๕๓๗ ปัจจุบันกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศจัดตั้งแล้วทั่วประเทศ ๖,๓๙๗ แห่ง ซึ่งนับว่าเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบใหม่ที่เล็ก และใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด^{๗๙}

อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.๒๕๔๐ โดยกำหนดให้มีพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วย แต่ให้อำนาจมีหน้าที่ดำเนินการในกิจการที่องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการไม่ได้ หรือต้องประสานงานร่วมกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลหลายแห่ง เป็นต้น

ดังนั้น ปัจจุบันประเทศไทยจึงมีรูปแบบการปกครองท้องถิ่น ทั้งหมด ๕ รูปแบบ คือ

๑. กรุงเทพมหานคร
๒. เมืองพัทยา
๓. เทศบาล (แยกเป็นเทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล)
๔. องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)
๕. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

๒) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กลไกการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน

๒.๑ ปรัชญา แนวคิดขององค์การปกครองท้องถิ่น โดยที่ "กฎหมายการปกครองท้องถิ่น" แสดงให้เห็นจุดมุ่งหมายสำคัญ ๒ ประการ คือ ต้องการให้การจัดทำบริการสาธารณะมีประสิทธิภาพ นั่นคือ จัดทำ

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖

บริการสาธารณะให้ทั่วถึง และตรงกับความต้องการของราษฎรในท้องถิ่น ตามความจำเป็นในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจุดมุ่งหมายนี้จะสำเร็จลงได้ก็ด้วยวิธีการให้ราษฎรในท้องถิ่นนั้นเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการด้วย และต้องการให้การปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันสอนการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตย โดยผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นจะต้องมาจากการเลือกตั้งของราษฎรในท้องถิ่นนั้น

กฎหมายการปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อจัดตั้งองค์การปกครองท้องถิ่น จึงมีวัตถุประสงค์กระจายอำนาจบริหารไปสู่ท้องถิ่นโดยกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับส่วนกลาง ในขอบเขตการกำกับดูแลนั้นคือจะไม่กำหนดให้ราชการส่วนกลางมีอำนาจบังคับบัญชาเหนือคณะผู้บริหารของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ แต่จะให้มีอำนาจในการกำกับดูแล เพื่อป้องกันมิให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของราชการส่วนท้องถิ่น และเพื่อเป็นหลักประกันแก่ราษฎรในท้องถิ่นว่าจะได้รับการบริการสาธารณะอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ กล่าวคือจะกำกับดูแลและตรวจสอบให้ราชการส่วนท้องถิ่นกระทำการโดยชอบด้วยกฎหมาย หากมีการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเกิดขึ้นก็จะมีอำนาจในการเพิกถอน หรือยับยั้งการกระทำนั้นได้ ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามที่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจแก่ราชการส่วนกลางให้กระทำได้อย่างชัดแจ้งด้วย

แม้ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ หมวด ๙ การปกครองส่วนท้องถิ่นมาตรา ๒๘๒ ยังบัญญัติไว้ว่า "ภายใต้บังคับมาตรา ๑ รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น" และมาตรา ๒๘๓ วรรค ๒ บัญญัติว่า "การกำกับดูแลองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำเท่าที่จำเป็นตามที่กฎหมายบัญญัติแต่ต้องเป็นไปเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือประโยชน์ของประเทศโดยรวม ทั้งนี้ จะกระทบถึงสาระสำคัญแห่งหลักการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือนอกเหนือจากที่กฎหมายบัญญัติไว้มิได้" ดังนั้น แนวคิดพื้นฐาน ของระบบการปกครองท้องถิ่น จึงพอสรุปได้ว่าเป็นระบบของการกระจายอำนาจทางการปกครองไปสู่ท้องถิ่น เพื่อจัดทำบริการสาธารณะ ได้อย่างทั่วถึง ตรงกับความต้องการของราษฎร และเหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่นโดยให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นกระบวนการให้การเรียนรู้ในระบบประชาธิปไตย แก่ประชาชนในระดับท้องถิ่นราชการส่วนกลางต้องไม่มีอำนาจเหนือคณะผู้บริหารส่วนท้องถิ่น แต่มีบทบาท

ในการกำกับดูแล และให้ความช่วยเหลือท้องถิ่นต้องมีอิสระในการตัดสินใจ กำหนดทิศทาง นโยบาย และการบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้ ในระดับหนึ่ง^{๔๐}

๒.๒ องค์กรปกครองท้องถิ่นรากฐานระบบประชาธิปไตย จากเจตนารมณ์ของกฎหมายการปกครองท้องถิ่นไทยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าองค์กรปกครองท้องถิ่นไทยหรือกล่าวในอีกนัยหนึ่ง ก็คือ "ราชการส่วนท้องถิ่น" จึงถูกจัดตั้งขึ้นบนพื้นฐานของแนวความคิดในการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่ต้องการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมและเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น จึงถือได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นและเป็นกลไกการปกครอง ที่จะ "บำบัดทุกข์บำรุงสุข" ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมาจากประชาชนดำเนินกิจการเพื่อประชาชน และโดยการกำกับดูแลของประชาชน องค์กรปกครองท้องถิ่นจึงเป็นกลไกของการมีส่วนร่วมในเชิงปกครองหรือในเชิงโครงสร้างของชุมชนท้องถิ่น

๒.๓ โครงสร้างการบริหารจัดการขององค์กรปกครองท้องถิ่น เมื่อกล่าวในเชิงโครงสร้างขององค์กรปกครองท้องถิ่นก็พบว่า ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๘๕ กำหนดให้ "องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีสภาท้องถิ่น หรือ ผู้บริหารท้องถิ่นสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้ง โดยตรงของประชาชน หรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น"ตดังนั้น องค์กรปกครองท้องถิ่นโดยทั่วไป จึงจะแบ่งโครงสร้างการบริหารจัดการออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๒.๓.๑ สภาท้องถิ่น มีบทบาทอำนาจหน้าที่ในการ ตราข้อกำหนดของท้องถิ่น ซึ่ง จะเป็นกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ ในระดับท้องถิ่นนั้น ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับการงบประมาณประจำปี ที่ฝ่ายบริหารเสนอ และเรื่องอื่นๆ ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 หรือพระราชบัญญัติอื่นๆ ที่กำหนดให้เป็นอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อเป็น กฎ/ระเบียบ/ข้อบังคับ ที่ให้ชุมชนในท้องถิ่นนั้น ได้ยึดถือปฏิบัติหรือเป็นกติกาของสังคม เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่น ได้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข

๒.๓.๒ คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการ กิจการต่างๆ ที่เป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และดำเนินการให้เกิดการบังคับ

^{๔๐} สัญญา เคนาภูมิ. การสำรวจความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบล ชุมเงิน อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร, (สถาบันวิจัยและพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, พ.ศ. ๒๕๖๒), หน้า ๓๖-๓๙.

ใช้ตามกฎหมายท้องถิ่น ที่สภาท้องถิ่นได้ตราขึ้น เพื่อให้เกิดการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข และคุ้มครองประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ นอกจากนั้น สภาท้องถิ่นยังมีบทบาทในการตรวจสอบการบริหารจัดการของคณะกรรมการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการพิจารณาอนุมัติงบประมาณแผนงาน โครงการ และการตั้งกระทู้ถาม กรณีที่สงสัย หรือให้ความเห็นข้อแนะนำ แก่คณะกรรมการบริหารฯ ได้

๒.๓.๓ การมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนในฐานะผู้เป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริง เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง ต่อการผลักดันให้กลไก (องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือราชการส่วนท้องถิ่น) ดำเนินภารกิจการพัฒนาท้องถิ่น ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ต่อการบริหารจัดการขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ซึ่งประชาชนในท้องถิ่น สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ ดังนี้คือ

(๑) การใช้สิทธิในการเลือกสรร หรือเลือกตั้งผู้แทนของตนเอง เข้าไปเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือเป็นกรรมการ ในคณะกรรมการบริหารขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นดังกล่าว เพื่อเป็นตัวแทนในการพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ และกำหนดทิศทางการพัฒนา ให้สอดคล้องกับความต้องการ ของตนเอง และชุมชน ทั้งนี้ หากผู้แทนข้างต้นไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ประชาชนในท้องถิ่นก็มีสิทธิที่จะไม่เลือกตั้ง ให้เป็นผู้แทนในสมัยต่อไปได้

(๒) การเสนอความต้องการ ต่อผู้แทนของตน เพื่อนำเข้าสู่การพิจารณากำหนดเป็นนโยบาย แผนงาน / โครงการ ในเรื่องต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน การตรวจสอบ การดำเนินงานของสภาฯ และคณะกรรมการบริหารองค์การปกครองท้องถิ่น ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ โดยการเฝ้ามอง และติดตามการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของตน แล้วเสนอความคิดเห็นต่อสาธารณะ โดยเสนอในนามของกลุ่ม / ชมรม หรือองค์กรชุมชนในท้องถิ่น โดยอาจผ่านสื่อของชุมชน เช่น หอกระจายข่าว สื่อมวลชนท้องถิ่น หรือโดยวิธีการตั้งข้อสังเกต โดยผ่านปากต่อปากของชุมชนเอง หรือผ่านผู้แทนของตนที่ได้เลือกไป รวมทั้งการร้องเรียนผ่านผู้บริหารของหน่วยงาน ที่กำกับดูแลองค์การปกครองท้องถิ่นนั้นก็ได้

(๓) การร้องเรียน หรือร้องทุกข์ ต่อองค์การปกครองท้องถิ่น ในกรณีที่ประชาชนได้รับความเดือดร้อน จากการประกอบกิจการใดๆ ในท้องถิ่นนั้น ซึ่งเป็นสิทธิที่ประชาชนสามารถร้องเรียนได้ และขณะเดียวกันเป็นหน้าที่ขององค์กร ปกครองท้องถิ่น ในฐานะเจ้าพนักงานฯ ที่ต้องดำเนินการแก้ไขเรื่องดังกล่าว ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

(๔) การให้ความร่วมมือ ในการปฏิบัติตามข้อกำหนดของท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็น "กติกากฎ" หรือ "หลักปฏิบัติ" ที่สภาท้องถิ่นได้ตราขึ้น เพื่อให้ใช้บังคับในเขตท้องถิ่นนั้นๆ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์

ในการรักษาความสะอาด และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง แล้วแต่กรณี รวมทั้งต้องให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม เรื่องต่างๆ ขององค์กรปกครองท้องถิ่นด้วย

จากบทบาทและสิทธิหน้าที่ของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองท้องถิ่นดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่า ประชาชนเป็นองค์ประกอบ หรือปัจจัยที่สำคัญที่จะให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเป็นองค์ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับประชาชนได้เป็นที่พึงและเป็นหัวหอกของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นสมดังเจตนารมณ์ของการปกครองท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจสู่ประชาชนอย่างแท้จริง การปกครองท้องถิ่นที่เป็น "ประชาธิปไตย" และที่ประชาชนมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในท้องถิ่นนั้น

อย่างไรก็ตาม องค์กรปกครองท้องถิ่นจะเข้มแข็งได้อย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับประชาชนได้อย่างยั่งยืน ประชาชนในท้องถิ่นจำเป็นต้องมีการดำเนินงานในลักษณะ "ประชาสังคม" กล่าวคือ มีการรวมตัวของชุมชนเป็นองค์กร หรือ ชมรม หรือ กลุ่มต่างๆ อย่างหลากหลาย ตามความต้องการของชุมชนเพื่อให้ทุกส่วนของชุมชนได้มีส่วนร่วม ทั้งในการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การดำเนินการ และติดตามกำกับ การโดยองค์กรปกครองท้องถิ่นจะเป็นองค์ภาคีหนึ่งที่สำคัญและมีบทบาทร่วมกับองค์กรต่างๆ ของชุมชนนั้นในการดำเนินการพัฒนา^{๔๑}

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีนักวิชาการที่ได้กล่าวถึงเรื่ององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้อีกหลายท่าน พอสรุปไว้ดังต่อไปนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ ก็ยังได้บัญญัติเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ใน ส่วนของแนวนโยบายแห่งรัฐ ที่ว่า "รัฐพึงส่งเสริมท้องถิ่น ให้มีสิทธิปกครองตนเองได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ" และการปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีสาระสำคัญเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ ซึ่งคงบัญญัติในทำนองเดียวกันจนกระทั่งถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ การปกครองส่วนท้องถิ่นคือ หน่วยงานปกครองที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดรูปแบบหนึ่ง โดยปกติการปกครองส่วนท้องถิ่นจะเปิดโอกาสให้ประชาชนในเขตท้องถิ่นนั้น ๆ เลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่เป็นผู้บริหารท้องถิ่นหรือเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นเพื่อเลือกผู้บริหารท้องถิ่นอีกทีหนึ่ง (เรียกว่าการเลือกตั้งโดยตรงหรือโดยอ้อมตามลำดับ) องค์กรปกครองส่วน

^{๔๑} โกวิท วัฒนงาม. การปกครองท้องถิ่นไทย. (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน. จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๖-๑๒.

ท้องถิ่นจะมีอำนาจอิสระ (autonomy) ในการบริหารจากรัฐได้ในระดับหนึ่งตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนด^{๘๒}

การปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองหน่วยย่อยของประเทศนอกเหนือจากรัฐบาลกลางเป็นรูปแบบของการกระจายอำนาจที่เปิดโอกาสให้ประชาชนกลุ่มย่อยในแต่ละท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำของตนให้เข้ามาทำหน้าที่บริหารจัดการสนองความต้องการ พร้อมทั้งแก้ปัญหาของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ อย่างรวดเร็ว ตรงความต้องการและด้วยความทั่วถึง ขณะเดียวกันก็จะเห็นผลตอบรับในทันที ด้วยจุดเด่นของการปกครองท้องถิ่น คือ ประชาชนในท้องถิ่นมีอิสระสามารถเลือกผู้นำของตนเองได้โดยตรง ผู้นำที่มาจากคนในท้องถิ่นที่ประชาชนรู้จัก เข้าถึงได้ และยังรู้ปัญหาของประชาชนด้วย

นอกจากนี้ ประชาชนยังสามารถติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้นำและคณะทำงานได้อย่างใกล้ชิดสามารถรู้ได้เร็วถึงประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งถ้าไม่สนองตามที่ต้องการ ประชาชนสามารถท้วงติงให้ปรับปรุงได้ มิฉะนั้น อาจไม่เลือกให้เข้ามาทำหน้าที่อีก ตามหลักการของประชาธิปไตยแล้ว ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในนโยบายรัฐที่มีผลกระทบต่อประชาชน การปกครองท้องถิ่น คือ ตัวอย่างที่ชัดเจนในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย ทั้งการรู้จักภูมิหลังของผู้นำกับคณะทำงาน และการติดตามดูผลงานว่าเป็นไปตามนโยบายหรือไม่ ตลอดจนการร้องเรียนทักท้วงเมื่อมีปัญหา รวมทั้ง การตัดสินใจจะสนับสนุนให้กลับเข้าทำหน้าที่ต่อหรือไม่ ซึ่งเมื่อเทียบกับการเลือกผู้แทนราษฎรไปเลือกรัฐบาลมาบริหารประเทศแล้วนับว่าเป็นเรื่องที่ใกล้ชิดกว่ามาก มีความซับซ้อนและติดตามตรวจสอบได้ยาก การปกครองท้องถิ่นจึงเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ใกล้มือของประชาชนที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีส่วนร่วมได้ อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งยังเป็นบทเรียนรู้แก่ประชาชนที่จะเข้าถึงการเมืองการปกครองในระดับชาติต่อไป หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การปกครองระดับชาติจะก้าวหน้ามีคุณภาพเช่นไร ย่อมขึ้นอยู่กับฐานคุณภาพของการปกครองท้องถิ่นที่หนุนส่งขึ้นมาฐานการปกครองท้องถิ่นที่มั่นคง ย่อมค่าจุนหนุนเนื่องให้การเมืองระดับชาติมีความเข้มแข็งก้าวหน้าและยั่งยืน สามารถนำพาประชาชนและประเทศชาติให้มีความมั่นใจผาสุกและมั่นคงได้

จากคำกล่าวข้างต้น สามารถดูตัวอย่างจริงเทียบเคียงได้จากการปกครองท้องถิ่นของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นต้น อาทิ เพื่อทราบถึงประวัติความเป็นมา หลักการสำคัญ รูปแบบวิธี

^{๘๒} กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. การปกครองท้องถิ่น. ออนไลน์. แหล่งที่มา

<https://www.google.com/search?q=gws-wiz-serp> [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗]

บริหารจัดการ ตลอดจนบริการต่างๆ และวิธีเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค ทั้งนี้เพื่อเป็นตัวอย่าง หรือ บทเรียนรู้แก่สังคมไทย ที่ได้มีการกระจายอำนาจมานานแล้วกว่า ๘๐ ปี ในรูปแบบต่างๆ ของการบริหาร จัดการการปกครองท้องถิ่น เช่น ที่เก่าแก่ที่สุด คือ เทศบาล และรองลงมา คือ องค์การบริหารท้องถิ่นแบบ อื่นๆ ด้วย แต่ก็ยังไม่มีความสำเร็จก้าวหน้าเท่าที่ควร เพราะภาพรวมของการปกครองของไทย ก็ยังเน้น ความสำคัญอยู่ที่ส่วนกลางมากกว่า^{๘๓}

จากที่อธิบายมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง รูปแบบของการกระจาย อำนาจที่เปิดโอกาสให้ประชาชนกลุ่มย่อยในแต่ละท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการเลือกผู้นำของตนให้เข้ามาทำ หน้าที่บริหารจัดการสนองความต้องการ พร้อมทั้งแก้ปัญหาของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ อย่างรวดเร็ว ตรงความต้องการและด้วยความทั่วถึง โดยมีนักการเมืองในท้องถิ่นเข้ามาทำหน้าที่ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติ บัญญัติ องค์การปกครองท้องถิ่นในปัจจุบันมีอยู่ ๕ รูปแบบ ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

พระมหานิรุต ญาณวุฑฒโฒ และ พระมหากษัตริย์ อภิชาตโร อธิบายว่า นักการเมืองท้องถิ่น คือ บุคคลที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้ตัดสินใจเลือกเข้าเป็นตัวแทนของท้องถิ่นในการทำงานประสานกับ หน่วยงานของรัฐบาลกับประชาชนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น มีชื่อเรียกแตกต่างกันตาม รูปแบบขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ นายก อบจ. นายก อบต. นายกเทศมนตรี ผู้ว่าราชการกรม. นายกเมืองพัทยา^{๘๔}

ณัฐพล ใจจริง. กล่าวว่า การเมืองท้องถิ่นมีสองมิติเช่นเดียวกับการเมืองระดับชาติ คือมิติของ การเมืองภาคตัวแทนและการเมืองภาคพลเมืองกล่าวคือ การเมืองท้องถิ่นในมิติของภาคตัวแทน คือ การเมืองที่ประชาชนเลือกนักการเมืองท้องถิ่นเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเองในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นั้นคือ ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ส่วนมิติภาคพลเมือง เป็นการเมืองที่เกิดขึ้นจากประชาชน

^{๘๓} นากาจิ จิระนันท์ประวัติ. การปกครองท้องถิ่น-ประชาธิปไตยใกล้มือประชาชน. ออนไลน์. แหล่งที่มา chrome-extension://efaindbmnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_d_l_link.php?nid=1340 [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗]

^{๘๔} พระมหานิรุต ญาณวุฑฒโฒ และ พระมหากษัตริย์ อภิชาตโร. นักการเมืองท้องถิ่นในระบบราชการ. วารสาร สหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๕), หน้า ๑๗๗-๑๙๔.

หรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การลงชื่อเพื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น การเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง^{๘๕}

สำหรับนักการเมืองท้องถิ่นในคำนิยามของงานวิจัยฉบับนี้ หมายความว่า บุคคลที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้ตัดสินใจอาสาสมัครเลือกตั้งเข้าเป็นตัวแทนของท้องถิ่นในการทำงานประสานกับหน่วยงานของรัฐบาลกับประชาชนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ประกอบด้วยผู้บริหารท้องถิ่น ละสมาชิกสภาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไรก็ตาม อาทิ นายก อบจ. นายก อบต. นายกเทศมนตรี ผู้ว่าราชการกรม. นายกเมืองพัทยา สมาชิกสภา อบจ. สมาชิกสภาเทศบาล, สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร, สมาชิกสภา อบต. เป็นต้น สำหรับในงานวิจัยฉบับนี้หมายถึง นักการเมืองท้องถิ่นที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ เทศบาล ๕ เทศบาล และ ๘ องค์การบริหารส่วนตำบล ที่ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล, สมาชิกสภา อบต. รวมถึงสมาชิกสภา อบจ. (เขตอำเภอธวัชบุรี จำนวนทั้งสิ้น ๒๑๙ คน

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักธรรมอิทธิบาท ๔

หลักอิทธิบาทธรรมที่ผู้วิจัยนำมาเสนอในงานวิจัยฉบับนี้มีความประสงค์ที่จะอธิบายถึงคำนิยามตลอดถึงความสำคัญอันจะนำไปใช้ในการที่ผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยใช้เป็นองค์ประกอบหลักในการสร้างความคุณลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรมสำหรับตนเองให้เกิดความสำเร็จให้จงได้ ซึ่งในหลักอิทธิบาทธรรมที่นำมาวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยจำนำเสนอตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของอิทธิบาท ๔

คำว่า อิทธิบาท มีความหมายว่า อิทธิ แปลว่า “ความสำเร็จ” บาท แปลว่า “ทางหรือสิ่งที่ช่วยนำทาง” เมื่อนำมารวมกันเป็นอิทธิบาท แปลว่า ทางแห่งความสำเร็จ วิธีการที่คนจะพึงใช้ในการสร้างความสำเร็จให้ชีวิตนั้น ในทางพระพุทธศาสนามีคุณธรรมอยู่ข้อหนึ่งเรียกว่า อิทธิบาท ๔ ซึ่งมีองค์ประกอบอยู่ ๔ ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

^{๘๕} ธีรพล ใจจริง. นักการเมืองท้องถิ่น. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=99>

คำว่า อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม ให้ลุถึงความสำเร็จ ตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้ เป็น ๔ คือ

๑) ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ ในการทำงานเราต้องสร้างความพอใจ สนใจในงาน จะทำให้งาน นั้นสำเร็จลุล่วงไปได้โดยง่าย

๒) วิริยะ แปลว่า ความเพียร ในการทำงานทุกอย่างต้องมีความลำบากและอุปสรรคบ้างไม่มากก็ น้อย

๓) จิตตะ แปลว่า ความเอาใจใส่ การตั้งใจแน่วแน่ในสิ่งที่ทำยอมทำให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปใน เวลารวดเร็ว

๔) วิมังสา แปลว่า การพิจารณาสอบสวน เป็นการใช้เหตุผลพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำให้ละเอียด ถัดกัน

ความหมายของอิทธิบาท ๔ นั้นมีผู้ให้ความหมายไว้มาก ผู้วิจัยได้รวบรวมและขอเสนอ รายละเอียดดังต่อไปนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๘๖} กล่าวว่า อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์หรือ ความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือแปลง่ายๆ ว่า ทางแห่งความสำเร็จ มี ๔ อย่าง คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความสอบสวน ไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่า มีใจรัก พากเพียรทำเอาจิตฝึกใฝ่ใช้ปัญญาสอบสวน

อิทธิบาท มาจากคำ ๒ คำ คือ อิทธิ หมายถึง ความสำเร็จ ความสัมฤทธิ์การบรรลุผล และบาท หมายถึง วิถีทาง เป็นรากฐานที่นำไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้น อิทธิบาท หมายถึง วิถีทางที่จะนำไปสู่ ความสำเร็จ เป็นหลักในการสร้างความสำเร็จให้แก่ตนเอง เป็นหลักธรรมที่นำมาใช้ในการประกอบกิจ ซึ่ง จะนำไปสู่ความสำเร็จ โดยความหมายของความสำเร็จนั้น ควรเป็นความสำเร็จในทางที่ดี ทางสร้างสรรค์ มากกว่าความชั่วคราวทำลาย หลักธรรมนี้เรียกอีกอย่างว่า ธรรมสามัคคี เป็นหลักธรรมที่การปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง

^{๘๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๘๔๒-๘๔๖.

โยงกัน ผู้กระทำจะต้องร่วมกันกระทำทั้ง ๔ ข้อ ถึงจะไปถึงความสำเร็จที่หวังไว้จะทำเพียงข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้

อิทธิ แปลว่า ความยิ่งใหญ่ บาท แปลว่า ทางเดิน อิทธิบาท จึงแปลว่า ทางเดินที่จะนำไปสู่ความยิ่งใหญ่นั่นเอง ถ้าเราปรารถนาจะประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการงานก็ดี การศึกษาก็ดี หรือกิจการงานใดๆ ก็ตาม เราต้องใช้อิทธิบาท ๔

จากความหมายของอิทธิบาท ๔ ที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ หมายถึงคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน เป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในชีวิตประจำวันเป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความเอาใจจดจ่อ) และวิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง)

๑) ฉันทะ (Aspiration)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)^{๘๗} ได้ให้ความหมายของฉันทะว่า หมายถึง ความพอใจ ใฝ่รักใฝ่หา ความรู้ ใฝ่สร้างสรรค์ ความชอบใจ ความยินดี มีความพอใจในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ หรือให้บรรลุเป้าหมาย กล่าวคือ รักงานและรักจุดหมายของงานด้วย เป็นความอยากและความต้องการอย่างหนึ่ง ซึ่งความอยากของฉันทะ จะทำให้เกิดความสุข ความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่ง

หรืองานนั้นบรรลุความสำเร็จ ดังนั้นหากการทำงานมีจุดเริ่มต้นของการทำงานเกิดขึ้นที่ใจ เมื่อใจรักงานก็อยากจะทำเต็มที่ที่จะทำงานนั้น ก็มีความต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด ให้สำเร็จผลที่ดีที่สุด สิ่งนั้น โดยจะไม่พะวงกับสิ่งล่อใจหรือผลตอบแทนอื่นๆ จิตใจจะแน่วแน่ในการทำงาน ฉันทะจึงไม่เป็นเพียงแค่ว่ารักในงานที่ทำเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงการอยากทำให้ดีด้วย นั่นคือ เมื่อจะทำอะไรแล้วจะต้องทำให้ดีที่สุด ให้เรียบร้อยสมบูรณ์ ฉันทะจะเกิดการงานอย่างสม่ำเสมอ งานก็จะสำเร็จได้ดี ด้วยและมีความสมบูรณ์ในงานฉันทะ คือความพอใจ ความเต็มใจในการทำงานซึ่งเป็น จุดเริ่มต้นของการทำงาน เมื่อใจรักแล้วก็อยากจะทำเต็มที่ที่จะทำงานนั้น งานก็ย่อมสำเร็จ ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ถ้าไม่มีฉันทะแล้ว ก็ไปไม่รอด ไม่ว่าจะทำอะไร คนเจริญก้าวหน้าก็ต้องมีใจรักทุ่มเทศึกษาค้นคว้าเรื่องนั้นโดยเฉพาะทุ่มเท

^{๘๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมะกับการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘๓

ความรัก ทุ่มเหตความสามารถลงไปในเรื่องนั้น ก็ก้าวหน้าเป็นไปด้วยดี ฉันทะ คือ ความรักจะเกิดขึ้นได้ ต่อเมื่อเราเล็งเห็นผลของงานว่าถ้าทำงานนี้แล้วจะได้อะไร ฉันทะ คือ ความพึงพอใจหรือต้องการที่จะทำ หรือใส่ใจในสิ่งที่ทำนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆขึ้นไปจากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ฉันทะ คือ ความพอใจ รักใคร่ชอบบเต็มใจใส่ใจในการทำงานอยู่เสมอ และทุ่มเทความสามารถ ทุ่มเหตชีวิตจิตใจ เพื่อทำงานนั้นให้สำเร็จและให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป มีความปรารถนาที่จะทำงานนั้นให้ดีที่สุด โดยไม่พะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย

๒) วิริยะ (Exertion)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)^{๘๘} กล่าวว่า หมายถึง ความเพียร ความบากบั่น ความพยายามทำหน้าที่ย่างไม่ท้อถอย มีใจสู้โดยไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก ในการทำงานแม้ว่างานจะถูกใจ แต่ถ้าไม่ขยันฝึกฝนจนชำนาญหรือมีความเพียรพยายาม งานย่อมไม่เกิดผลสำเร็จขึ้นได้ต้องมีความกล้าที่จะทำงานนั้น ต้องมีจิตใจที่แน่วแน่ มั่นคง มุ่งตรงต่อจุดหมาย ในการสร้างเสริมวิริยะจะต้องสร้างที่ฐานรากของจิตใจ คือ ต้องจุดจิตสำนึกในการฝึกฝน โดยมองเห็นว่างานเป็นสิ่งที่ท้าทายใจสู้เมื่อทำแล้วก็จะไม่ท้อถอย วิริยะจึงมีความจำเป็นยิ่งสำหรับงานทุกอย่างรวมทั้งงานบริหาร การศึกษาความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญ แก่กล้า บากบั่นก้าวไป ใจสู้ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดแก่เขาแล้วแม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะบรรลุถึงได้ยากนักมีอุปสรรคมากมาย หรืออาจใช้เวลายาวนาน ก็ไม่ท้อถอยกลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่จะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ คนที่มีความเพียรเท่ากับมีแรงหนุนเวลาทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตาม จิตใจจะแน่วแน่ มั่นคง มุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิเกิดขึ้นได้เรียกว่าเป็นวิริยะสมาธิวิริยะ คือ ความเพียร หรือขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย

๓) จิตตะ (Thoughtfulness)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)^{๘๙} จิตตะ หมายถึง จิตใจที่จดจ่อ เอาใจใส่ ตั้งใจ แน่วแน่ในการทำงาน เอาใจฝึกฝนในสิ่งนั้น ไม่วางธุระ และเป็นความคิดไม่ฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ในการ

^{๘๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๗.

^{๘๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมะกับการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘๓

ทำงานจะต้องเอาใจใส่กับงานไม่ปล่อยปะละเลยงานของตน คอยตรวจตรางานอยู่เสมอ เป็นการอุทิศตนกับงานที่ทำในการสร้างเสริมจิตตะให้เกิดในตัวบุคคลนั้น จะต้องชี้ให้เห็นความสำคัญของงานที่ทว่า งานนั้นมีความสำคัญต่อชีวิต ต่อสังคม ต่อประเทศชาติ ต่อโลก จิตตะจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำงานนั้นสำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ด้วยการมุ่งมั่นในงานที่ทำนั้นจิตตะ ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ ฝ่าคิดเรื่องนั้น ใจ อยู่กับงานนั้นไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง หรืองานใด งานหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจรับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรในเรื่องอื่นๆไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะ สนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้นงานนั้น ขลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกายการ แต่งเนื้อแต่งตัว อะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ๆ บางทีไม่รู้ทาจนลืมวัน ลืมคืน ลืมกินลืม นอนความมีใจจดจ่อฝักใฝ่เช่นนี้ยอมทำให้สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่ แนบสนิทในกิจที่ทามีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่า จิตตะสมาธิ จิตตะ คือ ความคิดหรือตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยให้จิตใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไปจากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น อาจสรุปได้ว่า จิตตะ คือความคิดจดจ่อ เอาใจใส่ผูกใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่และงานที่ทำ มีความตั้งมั่น มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงานที่ทำงานด้วยความไม่ประมาท ไม่ทอดธุระ ไม่ปล่อยปะละเลยในงานที่ทำ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน เลื่อนลอยไปจากงาน บางทีอาจทำงานขลุกง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืนจนไม่เอาใจใส่หรือไม่สนใจสิ่งอื่น สนใจที่จะรับรู้แค่เพียงเรื่องเกี่ยวกับงานที่กำลังทำเท่านั้น

๔) วิมังสา (Investigation)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๙๐} กล่าวว่า วิมังสาการสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบหาข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องในกิจที่ทำเป็นต้น รู้จักทดลองคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง คนที่มีวิมังสาชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลองการคิดหาเหตุผลและชอบทดลองอย่างนี้ย่อมช่วยรวมจิตให้คอยกำหนดและติดตามเรื่องที่พิจารณาอย่างติดแจตลอดเวลา เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดิ่งไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่านไม่วอกแวก และมีกำลัง เรียกว่าเป็นวิมังสาสมาธิวิมังสาคือความไตร่ตรองหรือทดลอง ได้แก่หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำ มีการวางแผนวัดผลคิดค้น วิธีแก้ไขปรับปรุงงานวิมังสา

^{๙๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมะกับการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๓), หน้า ๘๔๕.

หมายความว่า การหาเหตุผลในเรื่องนั้นว่ามีอุปสรรคขัดข้องเราก็ต้องค้นหาเหตุผล จะปรับปรุงงานอย่างไร ให้งานก้าวหน้าไปกว่านี้ ให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นไปกว่านี้ให้รวดเร็วกว่านี้การค้นหาว่าเป็นเหตุให้เกิดปัญหา เกิดความก้าวหน้าในหลักวิชาที่จะใช้บริหารงานต่อไป การค้นคว้าจะได้ความรู้และทำให้งานก้าวหน้า สุดยอดของวิธีทำงานให้สำเร็จอยู่ในอิทธิบาทข้อสุดท้ายนี้ คือวิมังสา แปลว่า การพินิจพิเคราะห์หมายความว่า การทำงานด้วยปัญญา ด้วยสมอง ไม่ใช่สักแต่จะทำคนเราแม้รักงานแค่ไหน บากบั่นปานใด หรือเอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลาแต่ถ้าขาดการใช้ปัญญาพิจารณางานด้วยแล้ว ผลที่สุดงานก็คงค้างจนได้ ต้องทำกันใหม่ซ้ำไป คนที่ทำงานด้วยปัญญานั้นต้องทำให้ถูกกาล ไม่ทำก่อนหรือหลังเวลา ทำให้ถูกลักษณะของงานพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) วิมังสา หมายถึง⁵⁵ การไตร่ตรอง การสอบสวน เป็นการหมั่น ใช้ปัญญาและสติ ในการไตร่ตรองพิจารณาและเหตุผลในสิ่งนั้นๆ ริเริ่มใช้วิธีการใหม่ๆ ตรวจสอบความบกพร่องของงาน หาวิธีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อช่วยให้งานนั้นง่ายขึ้น การใช้ปัญญาจะเป็นกุญแจสำคัญ ที่จะนำความสำเร็จมาสู่งานการใช้อิทธิบาท ๔ ที่เป็นฐาน ในส่วนที่เกี่ยวกับวิมังสาไว้ว่า วิมังสา หมายความว่าไตร่ตรองค้นหาหาเหตุผลในเรื่องนั้น ให้มันรู้ชัดตามสภาพที่เป็นจริง อะไรก็ตามที่มันเกิดขึ้นแล้วต้องเอามาพิจารณาแยกแยะ วิเคราะห์วิจัยออกไปว่าสิ่งนั้นคืออะไร มันมาจากอะไร เพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็น อะไรถูกต้องตามสภาพที่มันเป็นอยู่จริงๆ วิมังสา คือความใคร่ครวญ การใช้เหตุผล ใช้สติใช้ปัญญา รู้จักคิด รู้จักอ่าน ว่าสิ่งที่ทำไปนั้น ถูกหรือผิดอย่างไร ถ้าสิ่งที่ทำไปได้ผลดีก็ควรจะทำให้มากขึ้น ถ้าสิ่งไหนผิดก็ควรที่จะแก้ไข มันก็จะนำไปสู่ผลหรือความสำเร็จนั่นเองการตรึกตรองหาเหตุผลในงานนั้นๆ เป็นลักษณะการใช้ปัญญาหาเหตุผล ปัญญา คือความรู้ทั่ว รู้แจ้ง ปัญญาเกิดจากการฟัง การคิด การสั่งสอน อบรม เมื่อมีปัญหาแล้วก็นำมาพินิจพิจารณาหาเหตุผล คือ พิจารณาทางก้าวหน้า มิฉะนั้นจะเป็นคนล่าหลังเขา เมื่อบริหารจะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ในด้านการบริหาร อาจจะมาจากการฟัง การศึกษาดูงาน การเข้าอบรมในสถานที่และโอกาสต่างๆ หรืออาจมาจากการสังเกตแล้วนำมาพิจารณาปรับปรุง แก้ไข ประยุกต์ให้เหมาะสมกับองค์การหรือหน่วยงานของตน ผู้บริหารจะต้องเป็นคนหูไว ตาไว ทันสมัย ทันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ข่าวสารหรือที่เรียกว่า IT (Information technology) นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้บริหารแทนกำลังคนซึ่งขาดแคลนจากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น

สรุปได้ว่า วิมังสา คือ การสอบสวน ไตร่ตรอง พินิจพิเคราะห์ ใช้ปัญญาในการใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่เสมอ รู้จักค้นคว้าทดลองคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง

งานและวิธีการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ก้าวหน้ายิ่งขึ้นอยู่เสมอ องค์ประกอบทั้ง ๔ ของอิทธิบาท เป็นสิ่งที่เกี่ยวพันกัน บุคคลที่จะสามารถบรรลุถึงความสำเร็จของงานได้ จะต้องมีการครบในคุณลักษณะทั้ง ๔ ประการจะขาดในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ได้เป็นหลักธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องต่อกัน หรือกล่าวถึงอิทธิบาท ๔ ได้สั้นๆ ว่า “มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝึกฝนและใช้ปัญญาสอบสวน” แต่หากจะให้ความหมายที่ลึกซึ้งของอิทธิบาท ๔ กล่าวเป็นหลักปฏิบัติได้ว่า “อยากทำมันให้ดีที่สุด มีอะไรต้องทำมันให้สำเร็จ ทำงานอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ และใช้ปัญญาจัดการ นำงานสู่จุดหมาย”

๒.๒.๒ ความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ มีความสำคัญเนื่องจากเป็นธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเพิ่มพูนความสำเร็จเพื่อให้ชำนาญในเรื่องความสำเร็จ เพื่อพลิกแพลงให้เกิดความสำเร็จ^{๙๑} พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท ๔ ประการนี้ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อน่ายอย่างที่สุดเพื่อคลายกำหนดเพื่อดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้อย่างยิ่ง เพื่อตรัสรู้ และเพื่อนิพพาน^{๙๒} อิทธิบาท ๔ จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์

ในพระสุตตันตปิฎก ระบุว่า “เพราะเจริญอิทธิบาท ๔ ประการนั้นแล สาวกของเราเป็นอันมาก จึงได้บรรลุที่สุดแห่งอภิญญาและอภิญญาบารมีอยู่^{๙๓} อิทธิบาท ๔ ประการนี้แลที่บุคคลเจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อถึงฝั่งโน้นจากฝั่งนี้^{๙๔} ดังนั้น การน้อมนำหลักธรรมไปปฏิบัติก็ได้รับผลจากการปฏิบัติ นั้น จึงควรให้ต่อเนื่อง เพราะคำสอนนั้นส่งผลให้กับผู้ปฏิบัติโดยไม่จำกัดบุคคลไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ผู้ใดนำไปปฏิบัติก็ได้รับผลของการปฏิบัตินั้นตามสมควร หลักอิทธิบาท ๔ ประการจึงถือว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติธรรม การทำงาน การศึกษาเล่าเรียนเหล่านี้ เป็นต้น จะสำเร็จประโยชน์ได้นั้นล้วนแล้วแต่นำหลักธรรม คือ อิทธิบาท ๔ ประการนี้ไปปฏิบัติทั้งสิ้น และมีรรถาธิบายเพิ่มเติมในหลักธรรมที่สำคัญคือ อิทธิบาท ๔ ประการ ดังนี้พระธรรมปิฎก

^{๙๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๘๗/๒๑๙.

^{๙๒} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘๑๖/๓๗๙.

^{๙๓} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๔๗/๒๙๒.

^{๙๔} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘๑๓/๓๗๗.

ให้ความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔ ว่า^{๔๕} อิทธิบาท ๔ นี้ มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และเป็นปัจจัยสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความพอใจอย่างเดียวก็นำไปสู่ความสำเร็จของการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องมีความพอใจแล้วพยายามขวนขวายหาความรู้บ่อยๆ โดยไม่เลิกกลางคัน มีความเพียร พิจารณาหาข้อบกพร่องในการเรียน แล้วปฏิบัติสิ่งที่เกื้อกูลต่อการเรียน ลด ละเลิก สิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อการเรียน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนของตนพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต)^{๔๖} กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ นอกจากจะเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในงานที่ทำแล้ว อิทธิบาทยังเป็นอายุวัฒนธรรมคือธรรมเป็นเหตุให้คนมีอายุยืนยาวอีกด้วย ดังที่มีพุทธดำรัสรับรองไว้ในมหาปริณิพพานสูตรว่า “ยสฺสกุสฺสจฺจ อานนทจฺจตฺตารโ อธิธิปาทา” เป็นต้น แปลความว่า “อานนท อิทธิบาท ๔ บุคคลใดเจริญ ทำให้มากทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นพื้นฐานตั้งไว้อบรม เริ่มไว้ดีแล้ว บุคคลนั้นเมื่อปรารถนาก็พึงดำรงชีวิตอยู่ตลอดกับหรือเกินกว่ากับ” พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า การเจริญอิทธิบาททำให้คนมีชีวิตอยู่ตลอดอายุกับหมายถึงมีชีวิตอยู่ได้จนครบเกณฑ์อายุขัยประมาณได้ ๑๐๐ ปีหรือมากกว่านั้นจากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า ความสำเร็จของอิทธิบาท ๔ ว่ามีความสำคัญต่อการเรียนการศึกษา และการทำงานเป็นอย่างมาก เพราะถ้าขาดอิทธิบาท ๔ จะทำให้บุคคลที่นำไปปฏิบัตินั้นเกิดสร้างความพอใจในหน้าที่การงานของตน พร้อมทั้งมีความขยันหมั่นเพียรเอาใจใส่ในหน้าที่ของตนและกลับมาทบทวนไตร่ตรองหาข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น แล้วจึงนำข้อผิดพลาดนั้นไปแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นไป

๓) องค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔

ในความหมายทางพระพุทธศาสนานั้นได้กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบและหลักการของอิทธิบาทที่เป็นแก่นแท้ในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงความสำเร็จไว้ ๔ ประการ คือ ฉันทะวิริยะะ จิตตะ และวิมังสา ไว้ดังนี้

^{๔๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔๓.

^{๔๖} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), **“อิทธิบาทกถา” พุทธจักร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐.

ฉันทะ หมายถึง สร้างความพอใจในกุศล^{๙๗} คือ ความประสงค์จะทำยิ่งขึ้น ความพึงพอใจความใคร่เพื่อจะทำ ความฉลาด ความพอใจในธรรม ฉันทสมาธิ หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะ

วิริยะ หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ สัมมาวายามะ

จิตตะ หมายถึง มโน มานัส มโนวิญญูณธาตุที่สมกัน และประธานสังขาร หมายถึง ความเพียรที่มุ่งมั่น (ประธาน) ปรารถนาความเพียร ประคองจิต ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้าความพยายาม ความอดุทธาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยะผละสัมมาวายามะ

วิมังสา หมายถึง ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิสมาธิหมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิตภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สัมมาสมาธิ (สภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียว) นอกจากนี้ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงอิทธิบาท ซึ่งได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาที่ปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก ว่า^{๙๘}

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทะสมาธิและประธานสังขาร

๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยะสมาธิและประธานสังขาร

๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและประธานสังขาร

๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและประธานสังขาร

สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขออธิบายเพิ่มเติมโดยนำเอาโอวาทธรรมของนักปราชญ์หรือผู้รู้ที่ได้ อธิบายขยายความไว้เกี่ยวกับเรื่องอิทธิบาทธรรม ซึ่งขอนำเสนอเพิ่มเติมไว้ดังนี้

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)^{๙๙} ได้อธิบายเกี่ยวกับ ฉันทะว่า ฉันทะ มีใจรัก คือพอใจจะหาสิ่งนั้น และทำด้วยใจรักต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจการงานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอ ให้เสร็จๆ

^{๙๗} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๘๙/๒๐๓.

^{๙๘} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), “อิทธิบาทกถา” พุทธจักร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๗๕.

^{๙๙} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์รวม เล่ม ๓ ภาคครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทน์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๕.

หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไรพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้อธิบายเกี่ยวกับ ฉันทะไว้ดังนี้ ฉันทะ ได้แก่^{๑๐๐} ความพอใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจฝึกฝนในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นบรรลุถึงจุดหมาย พุดง่าย ๆ ว่ารักงานและจุดหมายของงานพุดให้ลึกลงไปในทางธรรมว่าความรัก ความใส่ใจปรารถนาต่อภาวะที่ดั่งงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำ หรือซึ่งจะเข้าถึงด้วยการกระทำนั้น อยากให้สิ่ง ๆ นั้นเข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่ดั่งงาม ที่ประณีต ที่สมบูรณ์ที่สุดของมัน หรืออยากให้ภาวะที่ดั่งงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้นๆ เกิดมีจริงขึ้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดั่งงามนั้น ความอยากที่เป็นฉันทะนี้เป็นคนละอย่างกันกับความอยากได้ในสิ่งนั้น ๆ มาเสพเสวยหรือเอามาเพื่อตัวตนในรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าตัณหา ความอยากของฉันทะนั้นให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งนั้นๆ งานนั้นๆบรรลุความสำเร็จเข้าถึงความสมบูรณ์ อยู่ในภาวะอันดั่งงามของมันหรือพุดแยกออกไปว่า ขณะเมื่อสิ่งนั้นกำลังเดินทางไปสู่จุดหมายที่เกิดปิติเป็นความอímเอิบใจครั้น สิ่งหรืองานที่ทำบรรลุจุดหมายก็ได้รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจ ที่พร้อมไปด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต ส่วนความอยากของตัณหาให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อได้สิ่งนั้นมาเสพเสวยรสอร่อย หรือปรนเปรอความยิ่งใหญ่พองขยายของตัวตนเป็นความฉ่ำชื่นใจที่เศร้าหมองหมกหมักตัวกิดกั้นกักตนไว้ในความคับแคบ และมักติดตามมาด้วยความหวงแหนห่วงกังวลเศร้าเสียดาย และหวั่นกลัว หวาดระแวงฉันทะ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นบรรลุถึงจุดหมาย พุดง่าย ๆ ว่า รักงานและจุดหมายของงาน พุดให้ลึกลงไปในทางธรรมว่า ความรัก ความใส่ใจปรารถนาต่อภาวะดั่งงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำหรือซึ่งจะเข้าถึงด้วยการกระทำนั้น อยากให้สิ่งนั้น ๆ เข้าถึงหรือดำรงในภาวะที่ดั่งงาม ที่ประณีตที่สมบูรณ์ที่สุดของมัน หรืออยากให้ภาวะที่ดั่งงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้นเกิดมีเป็นจริงขึ้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดั่งงามนั้น ความอยากที่เป็นฉันทะนี้เป็นคนละอย่างกันกับความอยากได้ในสิ่งนั้นๆ ให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งนั้นๆ งานนั้นๆบรรลุความสำเร็จเข้าถึงความสมบูรณ์ อยู่ในภาวะอันดั่งงามของมัน หรือพุดแยกออกไปว่า ขณะเมื่อทาสีงนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินทางไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติความอímเอิบใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำบรรลุเป้าหมาย ก็

^{๑๐๐} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๕๔.

ได้รับความสุขนั้นเป็นความฉ่ำชื่นใจ ที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานใจออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขตส่วนความอยากของตัณหาให้เกิดความสุขความชื่นชม เมื่อได้สิ่งนั้นมาให้ตนเสพเสวยรสอร่อยหรือพลเรือความยิ่งใหญ่พอขยายของตัวตน เป็นความฉ่ำชื่นใจที่เศร้าหมองมาก มักตัวกีดกันกักตุนไว้ในความคับแคบ และมักติดตามมาด้วยความหวงแหน ห่วง กังวล เศร้า เสียตายและหวั่นกลัวหาตราแวง ถ้าสามารถปลุกเร้าฉันทะให้เกิดขึ้นอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงาม ความสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว บุคคลก็จะทุ่มเทชีวิตจิตใจอุทิศให้แก่สิ่งนั้น เมื่อรักแท้ก็มอบใจให้อาจถึงขนาดยอมสละชีวิตเพื่อสิ่งนั้นได้ ซึ่งเจ้า ขุนนาง เศรษฐี พราหมณ์ คนหนุ่มสาวมากมายในสมัยพุทธกาลยอมสละวัง ทรัพย์สมบัติ และโลกามิสมมากมายออกบวชได้ ก็เพราะเกิดฉันทะในธรรม เมื่อได้สดับซาบซึ้งในคำสอนของพระพุทธเจ้า แม้คนทั้งหลายที่ทำงานด้วยใจรักก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีฉันทะนำแล้วก็ต้องทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด ให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้น ไม่หวั่นพะวงสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลายจิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่นคงในการดำเนินจดหมาย เดินเรียบสม่าเสมอไม่ซ่านไม่ส่ายฉันทะสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมนั้นประธานสังฆารคือความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย^{๑๐๑}

สรุปได้ว่า ฉันทะ ความพอใจ รักใคร่ เต็มใจ ใฝ่ใจในการทำงานอยู่เสมอ บุคคลเมื่อมีความพอใจในการทำงานจะเกิดความตั้งใจในการทำงานและเต็มใจที่จะอุทิศเวลาร่างกายและความคิดของตนเพื่อสนองความต้องการของหน่วยงาน นอกจากนี้ยังช่วยลดแนวโน้มปรากฏการณ์อันเกิดจากการเป็นปฏิปักษ์ต่องานด้วย ซึ่งถ้าหากปฏิบัติงานสามารถปลุกเร้าฉันทะให้เกิดขึ้นอย่างแรงกล้า เกิดความรักในคุณค่าความดีงามสมบูรณ์ของสิ่งนั้นหรือจุดหมายนั้นอย่างเต็มที่แล้ว บุคคลก็จะทุ่มเทชีวิตจิตใจให้แก่สิ่งนั้นต้องการทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด เกิดความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จผลอย่างดีที่สุดของสิ่งนั้นของงานนั้นไม่หวั่นพะวงกับสิ่งล่อเร้าหรือผลตอบแทนทั้งหลาย จิตใจก็มุ่งมั่นแน่วแน่นคงในการดำเนินสู่จุดหมาย สม่าเสมอไม่ซ่านไม่ส่ายไป ฉันทะสมาธิจึงเกิดขึ้นโดยนัยนี้ และพร้อมนั้นประธานสังฆารความเพียรสร้างสรรค์ก็ย่อมเกิดควบคู่มาด้วย สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงานรวมทั้งการส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมาย

วิริยะ เพียรเพื่อรักษาสิ่งนั้นไว้

^{๑๐๑} อภิ.วิ.(ไทย)๓๕/๔๓๕/๓๔๔.

พุทธทาสภิกขุ และปัญญาวัณนทภิกขุ^{๑๐๒} ได้อธิบายว่า วิริยะต้องมีความเพียรมั่น คือ เมื่อมีกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญแล้ว ต่อไปก็มีความมั่น ในความเพียร ภาษาบาลีเรียกว่า วิริยะ พระพุทธภิกษิตที่ว่า วิริยะ ทุกขมจเจติ คนที่จะพ้นทุกข์ได้เพราะความเพียร หรือว่าคาที่พระมหาชนก กล่าววว่า วายเมเถว ปุริโส ยาว อตถสสนิปปทา เกิดเป็นคนต้องทาเรื่อยไป จนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง

บุคคลผู้ที่มีความเพียรนั้นย่อมไม่กลัวต่ออุปสรรค ไม่กลัวต่อความลำบาก ไม่กลัวต่ออะไรทั้งสิ้น เมื่อเราจะไปแล้วก็ไปให้ตามจุดที่เราตั้งไว้ แต่ขอให้ตั้งจุดมุ่งหมายในทางที่ตรงไม่ตั้งจุดมุ่งหมายที่เกิดความเดือดร้อนแก่ใคร และความเพียรนั้นต้องเพียรสม่ำเสมอ ไม่ใช่เพียรชั่วครั้งชั่วคราว ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตักเตือนว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอยังไม่ถึงจุดหมายที่เธอต้องการ อย่าละความเพียรเป็นอันขาด”

วิริยะต้องมีความเพียรมั่น คือ เมื่อมีกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญแล้ว ต่อไปก็มีความมั่นในความเพียร ภาษาบาลีเรียกว่า วิริยะ พระพุทธภิกษิต ที่ว่า วิริเยน ทุกขมจ เจติ คนที่จะพ้นทุกข์ได้เพราะความเพียร หรือว่า คาที่พระมหาชนก กล่าววว่า วายเมเถว ปุริโส ยาว อตถสสนิปปทา เกิดเป็นคนต้องทำเรื่อยไป จนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง บุคคลผู้มีความเพียรนั้นย่อมไม่กลัวต่ออุปสรรค ไม่กลัวต่อความลำบาก ไม่กลัวต่ออะไรทั้งสิ้น เมื่อเราจะไปแล้วก็ไปให้ถึงจุดที่เราตั้งไว้ แต่ขอให้ตั้งจุดมุ่งหมายในทางที่ตรง ไม่ตั้งจุดมุ่งหมายที่เกิดความเดือดร้อนแก่ใคร และความเพียรนั้นต้องทนสม่ำเสมอไม่เพียรชั่วครั้งชั่วคราวดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตักเตือนว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอยังไม่ถึงจุดหมายที่เธอต้องการอย่าละความเพียรเป็นอันขาด”^{๑๐๓}

ในหนังสือทศบารมีทศพิธราชธรรมได้อธิบายคำว่า วิริยะ ในความหมายว่า ความเพียรที่เรียกว่า วิริยะ แปลว่า ความเพียร อันจัดเป็นพระบารมี ข้อหนึ่งของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงบำเพ็ญเป็นลำดับ คำว่า วิริยะ หรือความเพียรตามศัพท์ แปลว่า ความเป็นวิริยะ คือ คนกล้าหาญความว่า กล้าทั้งในทางไม่ทำ ทั้งทางที่ทำ จึงยังเป็นคากกลางๆ ซึ่งพุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า วิริยะ คือความเพียรที่กล้าบากบั่น มีความหมายเป็นความกล้าหาญ ความเข้มแข็ง ความพยายาม ความไม่ยอมหยุด ความไม่

^{๑๐๒} พุทธทาสภิกขุ. สุนฺญตา. (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๘), หน้า ๙๐

^{๑๐๓} สมเด็จพระญาณสังวร. ทศบารมี ทศพิธราชธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๗.

ถอยหลัง และความก้าวไปข้างหน้า ความหมายมากมายเหล่านี้ล้วนเป็นชื่อของความเพียร ซึ่งสามารถใช้แทนกันได้ รวมไปถึงคำว่า พระราชา หรือกษัตริย์ ก็มีความหมายเดียวกันดังประโยคที่ว่า เกิดเป็นบุรุษต้องเพียรไปจนกว่าจะพบความสำเร็จ การทำงานด้วยวิริยะเป็นธรรมอย่างหนึ่ง วิริยะ ชนิดที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “วิริเยน ทุกขมจเจติ” (คนล่วงทุกข์เสียได้ด้วยความเพียร หรือ วิริยะ) ส่วนที่เป็นข้าศึกหรือเป็นปฏิปักษ์ของความเพียร คือ ความเกียจคร้านตามคำว่า โภสขชความนอนจม เมื่อกำจัดความเกียจคร้านได้แล้วจึงจะมีความเพียรขึ้นได้ ความเพียรจะหายไปเมื่อ ความเกียจคร้านเกิดขึ้นมาก ลักษณะของความทรงตัวอยู่อย่างเข้มแข็งของความเพียรเรียกว่า ธาตุ กำหนดเป็น ๓ วาระ คือ เริ่มต้น (อารมภธาตุ) ดำเนิน (นิกกมธาตุ) ก้าวไปข้างหน้า (ปริกกมธาตุ) ส่วนเหตุของความเกียจคร้านที่ควรมีหลายอย่าง เช่น ความติดสุข ความสุขสบาย ความกลัวลำบากตรากตรำ ความมั่งง่าย ความผัดวันประกันพรุ่ง เป็นต้น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)^{๑๐๔} ได้อธิบายเกี่ยวกับวิริยะ ว่า วิริยะ ความพากเพียรคือขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทนเอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอย ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ^{๗๒}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้อธิบายเกี่ยวกับ วิริยะไว้ ดังนี้ วิริยะ ความเพียร^{๑๐๕} ได้แก่ ความอาจหาญแก้อ้วลลำบาก บั่น ก้าวไปใจสู้ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้วแม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลู่ถึง ได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจให้เวลายาวเท่านั้นปี เท่านั้นเดือน เขาก็ไม่ท้อถอย กับเห็นเป็นสิ่งที่ ทำทนายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จส่วนผู้ที่ขาดความเพียรอยากบรรลุความสำเร็จเหมือนกัน แต่พอได้ยินว่าต้องใช้เวลาเป็นปีก็หมดแรงถอยหลัง คนที่มีความเพียรเท่ากับมีแรงหนุน เวลาทำงานหรือ ปฏิบัติธรรมก็ตามจิตใจจะแน่วแน่มั่นคง พุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้เรียกว่าวิริยะสมาธิ พร้อมทั้งมีประธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกันวิริยะ คือ ความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญแก้อ้วลลำบาก บั่น ก้าวไป ใจสู้ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะรู้ถึงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านั้นปีเท่านั้นเดือน เขาก็ไม่ย่อท้อ ถอยกลับ เห็นเป็นสิ่งที่ทำทนายเขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้

^{๑๐๔} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๕.

^{๑๐๕} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔๓.

สำเร็จ ส่วนผู้ขาดความเพียร อยากรบรรลุความสำเร็จเหมือนกัน แต่พอได้ยืนว่าต้องใช้เวลาเป็นปีก็หมดแรง
ถอย ถ้าอยู่ระหว่างปฏิบัติก็ฟุ้งซ่านจิตใจวุ่นวาย ปฏิบัติได้ผลยาก คนที่มีความเพียรเท่ากับมีแรงหนุน เวลา
ทำงานหรือปฏิบัติธรรมก็ตามจิตใจจะแน่วแน่ มั่นคงพุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้ เรียกว่า วิริยะ
สมาธิ พร้อมทั้งมีประธานสังขาร คือ ความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน^{๑๐๖}

จากที่กล่าวแล้ว วิริยะ ความเพียร ขยัน อุตสาหะ บากบั่น เอาธุระ มีความเข้มแข็งอดทน มุมานะ
ที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ ไม่ย่อท้อ ไม่เลิกละ มีกำลังใจในการทำงาน ทำงานได้อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง
จนกว่างานนั้นจะประสบความสำเร็จ มีความอาจหาญ แก่กล้า ใจสู้ ไม่หวั่นไหวไม่ย่อท้อ ต่ออุปสรรค
และความยากลำบากต่างๆในการทำงานและพัฒนางานให้ดีขึ้นและเจริญขึ้นมองความยากลำบากและ
อุปสรรคในการทำงาน เป็นสิ่งท้าทายความสามารถของตนเสมอเพื่อเอาชนะและเพื่อให้งานสำเร็จให้ได้

จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น

พุทธทาสภิกขุ^{๑๐๗} ได้อธิบายว่า จิตตะ หมายถึง กำลังจิต กำลังสมาธิหรือคุณภาพของจิตคุณภาพ
ส่วนที่พึงปรารถนาของจิตเรียกว่ากำลังจิต หรือกำลังสมาธิ ซึ่งเลยเพ่งเล็งไปแก่ส่วนที่อบรม ดีแล้ว คือจิต
ที่อบรมดีแล้ว เดินมาถูกทางแล้วจึงจะมีคุณสมบัติแล้วมีกำลังมหาศาลของมัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)^{๑๐๘} ได้อธิบายเกี่ยวกับ จิตตะว่า จิตตะ เอาจิตฝักใฝ่ คือ ตั้ง
สติรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้น
บ่อยๆ เสมอๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ

ความคิดจดจ่อหรือเอาใจใส่ฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้นไม่
ปล่อยให้ห่างไปไหน ถ้าจิตจะเป็นอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่งผู้นั้นจะไม่
สนใจไม่รู้เรื่องอื่นๆ ใครจะพูดอะไรเรื่องอื่นๆไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องนั้นงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที
บางทีจะทำเรื่องนั้นงานนั้น ขลุ่ยง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรเกิดขึ้น
ก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอนความมีใจจดจ่อเช่นนี้ ย่อม

^{๑๐๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก
จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๘๔๔.

^{๑๐๗} พุทธทาสภิกขุ, โปธิปักขิยธรรม, (กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๑๐๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค
ครั้งที่ ๑๕, หน้า ๓๖

นำไปสู่สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่แบบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกเป็น จิตตะสมาธิ พร้อมนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย^{๑๐๙}

สรุปได้ว่า จิตตะ คือความคิดจดจ่อเอาใจใส่ ผูกใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่และการทำงานที่ทำรวมทั้ง การศึกษาเล่าเรียน ที่ตนรับผิดชอบ มีความตั้งมั่น มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงาน ทำงานด้วยความไม่ประมาท ไม่ทอดธุระ ไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่รับผิดชอบ อย่างนี้เป็นลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบนี้เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลดีต่อระบบการงาน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักสำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือการทำงานต้องมีความรับผิดชอบเพื่อเอาใจใส่ต่องานที่กำลังทำอยู่ พัฒนางานที่ตนเองรับผิดชอบให้มีความก้าวหน้า พร้อมกันนั้นจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอดเวลา เพื่อไม่ให้ขาดตกบกพร่องในงานที่ตนรับผิดชอบอยู่

วิมังสา การพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลในสิ่งนั้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๑๑๐} ได้อธิบายเกี่ยวกับ วิมังสา ว่า วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน คือหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้อง เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัตถุประสงค์ วิเคราะห์ปรับปรุง เป็นต้น เพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๑๑๑} ได้อธิบายเกี่ยวกับ วิมังสาไว้ดังนี้

วิมังสา ได้แก่ ความสอบสวนไตร่ตรอง การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นไตร่ตรองตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้นในการเรียนและจิตที่ทำ รู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก บุคคลที่มีวิมังสาชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่น คิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านี้ ถ้าองค์ประกอบนี้ออกเสีย

^{๑๐๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด ๒๕๔๖), หน้า ๘๔๔-๘๔๕

^{๑๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕, หน้า ๓๖.

^{๑๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕, หน้า ๓๖

จะเป็นอย่างนี้ ถ้าเพิ่มองค์ประกอบนี้เข้าไปแทน จะเกิดผลอย่างนี้ ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมายเป็นเพราะอะไร จะแก้ไขจุดไหน ฯลฯ จะนำธรรมชาติเข้าไปควรวินิจฉัยอย่างไร ควรเน้นความหมายด้านใดเป็นต้น การคิดหาเหตุผลและสอบสวนทดลองอย่างนี้ ย่อมช่วยรวมจิตใจให้คอยกำหนดและติดตามเรื่องที่พิจารณาอย่างติดตัวตลอดเวลา เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่ๆ ดิ่งไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวกและมีกำลัง เรียกว่าเป็นวิมังสาสมาธิซึ่งก็จะมีประธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์ เกิดมาด้วย

จึงสรุปได้ว่า วิมังสา เป็นการสอบสวนไตร่ตรอง พินิจพิเคราะห์ ใช้ปัญญาในการใคร่ครวญตรวจตรารหาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่เสมอ รู้จักค้นคว้าทดลองคิดค้น หาทางพัฒนาแก้ไขปรับปรุงงานและวิธีการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ก้าวหน้ายิ่งขึ้นอยู่เสมอ ทั้งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสมาชิกในองค์กรที่ทำงานนั้น ความจริงอิทธิบาททั้ง ๔ อย่างนี้ เกื้อหนุนกันและมักมาด้วยกัน เช่น เกิดฉันทะมีแต่รักแล้วก็ทำให้พากเพียร เมื่อพากเพียรก็เอาใจจดจ่ออยู่เสมอและเปิดช่องให้ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองแต่ที่ยกพิจารณาแต่ละข้ออย่างนี้ ก็ถือเอาภาวะที่เด่นเป็นใหญ่เป็นตัวนำ เป็นตัวชักจูงข้ออื่น ๆ ในแต่ละกรณี⁸⁰ อาทิ เมื่อผู้ปฏิบัติงานในองค์กร มีความรักความชอบและความพึงพอใจในภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบผู้ปฏิบัติงานก็จะปฏิบัติงานที่รับมอบหมายด้วยความรักความพอใจในงานนั้นนอยางจะปฏิบัติงานนั้นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

ด้วยเหตุนี้ผู้ปฏิบัติงานจึงปฏิบัติงานด้วยจิตใจที่แน่วแน่อยู่กับงานนั้น ประกอบกับมีความรู้สึกว่าจะเมื่อพบปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติงานจะต้องพยายามขวนขวายดำเนินการให้สำเร็จลุล่วง ผ่าฟันอุปสรรคปัญหาที่พบให้ได้ จึงมีความรู้สึกว่าการปฏิบัติงานนั้นเป็นการท้าทายต่อศักยภาพของตนเอง มีวิริยะเป็นแรงเร้านำไปสู่การเอาใจใส่จดจ่อต่อภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบเพื่อเกิดสมาธิในการปฏิบัติงานอันเป็นการมีจิตตะ คือการเอาใจฝักใฝ่ต่อการปฏิบัติงาน ตลอดทั้งเมื่อปฏิบัติงานไปได้ระยะหนึ่ง จึงมีการตรวจสอบใคร่ครวญด้วยปัญญาหาเหตุผลของการปฏิบัติงานนั้นเพื่อหาข้อบกพร่องหรือจุดเด่นจุดด้อย อันจะนำไปสู่การปรับปรุง พัฒนาเสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การทำงานไม่ว่าจะเป็นงานแบบใด คนที่จะทำงานนั้นต้องประกอบอยู่ด้วยธรรม มีฉันทะวิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งธรรมเหล่านั้นมันจะต้องมีและมีได้แม้ไม่รู้สึกรู้สีกตัว คนที่เขาทำงานด้วยความพอใจ ความขยัน

ชั้นแข็ง ความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอ นี้เขาเรียกว่ามีอิทธิบาท ๔ ประการนั้นโดยไม่รู้สีกตัว ซึ่งคุณธรรม ทั้ง ๔ ประการนี้ ถ้าผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติได้ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ผู้นั้นจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม ย่อมที่จะ ประสบผลสำเร็จดังประสงค์ทุกประการในการปฏิบัติงานรวมทั้งการศึกษาเล่าเรียน ตลอดทั้งสร้างการ พัฒนาให้เกิดผลสำเร็จให้กับองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อิทธิบาทธรรม หมายถึง หลักธรรมนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ฉันทะ ความพอใจ มีใจรักในงานที่ทำ ด้วยใจรัก วิริยะ ความพากเพียร อดทน ต่อความลำบากยากเย็น ไม่ว่าจะเป็นอาชีพใดๆ ก็ตามขอให้ทำ อย่างสุจริต จิตตะ เอาจิต ผักเฝ้ ฝ่ายใจรัก ด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามอาชีพนั้นๆ ให้บรรลุผล สำเร็จ วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวนในงานที่ทำ ตีตรอง หาเหตุผลและปรับปรุงแก้ไขเพื่อจะให้ประสบ ผลสำเร็จให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปจากผลการศึกษาหลักการและแนวคิดในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จตามหลัก อิทธิบาท ทุกๆ คน ถ้านำหลักอิทธิบาทไปใช้ จะประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็ นการทำงานราชการ การทำงานค้าขาย การทำงานอุตสาหกรรม การทำงานเกษตร และการประกอบอาชีพ อื่นๆ ถ้ามีความตั้งใจทำ ก็มีความสุข ในการทำงาน ยินดีในสิ่งที่ตนได้กระทำในงานนั้นด้วยความเต็มใจทำ ตั้งใจทำ พอใจในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จยิ่งๆ ขึ้นไป จากที่นำเสนอรายละเอียดข้างต้นผู้วิจัยจึง สรุปแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาทธรรมไว้ดังที่นำเสนอในตารางที่ ๒.๑๒

ตารางที่ ๒.๑๒ ตารางสรุปแนวคิดเกี่ยวกับหลักอิทธิบาทธรรม

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	ความหมายหรือแนวคิดหลัก
พุทธทาสภิกขุ	อิทธิบาท แยกเป็น “อิทธิ” แปลว่า ความสำเร็จ “บาท” แปลว่า ฐาน เจริญอง ดังนั้น อิทธิบาท จึงแปลว่า รากฐาน แห่งความสำเร็จ มี ๔ อย่าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)	หลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่ง ความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ ๔ ประการ ที่ใน ปัจจุบันแม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างว่า คืออะไร แต่ถ้าหากได้

ย้อนรำลึกกันบ้างว่ามีอะไร และคืออะไรจะเห็นได้ว่า
 หลักธรรมอายุ ๒ พันกว่าปีนี้ ไม่มีคราวใดที่จะเรียกว่า
 ล้ำสมัย ได้แก่ ๑. ฉันทะ (การเห็นคุณค่า ความรัก ความ
 พอใจ) คือ มีใจรัก พอใจจะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรัก
 ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจการหรืองานที่ทำ
 มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จ ๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัล
 หรือผลกำไร ๒. วิริยะ สู้งาน (ความเพียร เห็นเป็นความทำ
 ทาย ใจสู้ ขยัน) คือ พากเพียรทำ ขยัน มั่นประกอบ มั่น
 กระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่
 ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอย ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ ๓. จิต
 ตะใสใจงาน (ความอุทิศตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง) คือ เอา
 จิตฝึกฝน ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่
 ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้น
 บ่อยๆเสมอๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ ๔.
 วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา (ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจ
 ตรา ปรับปรุงแก้ไข) ท้ายปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญา
 พิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่ง
 หย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้องในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง
 วางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้นเพื่อจัดการ
 และดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)

อิทธิบาท คือ ทางที่จะไปสู่ความสำเร็จ ๔ ประการ คือ ๑)
 ฉันทะ ความพอใจ ๒) วิริยะ ความเพียร ๓) จิตตะ ความเอา
 ใจใส่และ ๔) วิมังสา ไตร่ตรองค้นคว้าในสิ่งนั้นๆ ถ้าเรารักสิ่ง

นั้น เอาใจใส่สิ่งนั้น มันก็ก้าวหน้า การคิดการทำก็ก้าวหน้า
ต่อไป เพราะเรารักสิ่งนั้น ถ้าไม่รักมันก็ไปไม่ได้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)

๑) ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ
และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นๆ
ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุ พุดง่าย ๆ ว่ารัก
งานและรักจุดหมายของงาน พุดให้ลึกลงไปในทางธรรมว่า
ความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยม
สมบูรณ์

๒) วิริยะ แปลว่า ความอาจหาญ แก้วกล้า บากบั่น ก้าวไป
ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก
เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้น
แก่เขาแล้ว

๓) จิตตะ แปลว่า ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่
ความมีจิตผูกพัน ตรวจสอบเฝ้าคิดเรื่องนั้นอยู่กับงานนั้น ไม่
ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าติดต๊อบเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่อง
ใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่
รับรู้เรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจ

๔) วิมังสา แปลว่า ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้
ปัญญาพิจารณามั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และ
ตรวจสอบข้อจริงหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้อง เป็น
ต้น

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) องค์ประกอบและหลักการของอิทธิบาทที่เป็นแก่นแท้ในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงความสำเร็จไว้ ๔ ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ไว้ดังนี้

ฉันทะ หมายถึง สร้างความพอใจในกุศล คือ ความประสงค์จะทำยิ่งขึ้น ความพึงพอใจความใคร่เพื่อจะทำ ความฉลาด ความพอใจในธรรม ฉันทสมาธิ หมายถึง สมาธิที่เกิดจากฉันทะ

วิริยะ หมายถึง การปรารถนาคความเพียรทางใจ สัมมาวายามะ

จิตตะ หมายถึง มโน มานัส มโนวิญญูณธาตุที่สมกัน และ ปธานสังขาร หมายถึง ความเพียรที่มุ่งมั่น (ปธาน) ปรารถนาคความเพียร ประคองจิต ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความตั้งหน้าความพยายาม ความอุตสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความก้าวไปอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้ง ธุระ ความประคับประคองธุระไว้ด้วยดี วิริยะ วิริยินทรีย์ วิริยะผละสัมมาวายามะ

วิมังสา หมายถึง ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความไม่หลง ความวิจยธรรม สัมมาทิฏฐิสมาธิหมายถึง ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่แห่งจิต ความไม่ส่ายไปแห่งจิต ความไม่ฟุ้งซ่านแห่งจิตภาวะที่จิตไม่ส่ายไป ความสงบ สัมมาสมาธิ (สภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียว) นอกจากนี้ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงอิทธิบาท ซึ่งได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนา

ที่ปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก ว่า ๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร
๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริย
สมาธิและปธานสังขาร ๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เจริญอิทธิบาท
ที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร ๔. ภิกษุในธรรม
วินัยนี้เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธาน
สังขาร

๒.๓ บริบทพื้นที่การวิจัย

ธวัชบุรีเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดร้อยเอ็ด และเป็นสถานที่ตั้งของท่าอากาศยานร้อยเอ็ด ตั้งอยู่
ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๑๓ กิโลเมตร ในอดีตมีพื้นที่ขนาดใหญ่ ปัจจุบันพื้นที่อำเภอธวัชบุรีถูกแบ่ง
ออกไปตั้งเป็น อำเภอเชียงขวัญ อำเภอทุ่งเขาหลวง และบางส่วนของอำเภอโพหนอง

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอธวัชบุรีตั้งอยู่ทางตอนกลางของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง
ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเชียงขวัญ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเสลภูมิและอำเภอทุ่งเขาหลวง

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภออาจสามารถ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเมืองร้อยเอ็ด

ประวัติความเป็นมา

อำเภอธวัชบุรี เป็นอำเภอเก่าแก่ของจังหวัดร้อยเอ็ด สมัยก่อนมีพื้นที่อำเภอ ๒ อำเภอ คือ อำเภอ
ดินแดง และอำเภออุไทยร้อยเอ็ด ซึ่งที่ตั้งของเมืองธวัชบุรีนั้น เดิมอยู่ที่บ้านธวัชดินแดง ตำบลดินแดง
อำเภอธวัชบุรี (ตำบลธงธานีในปัจจุบัน) ในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ อำเภออุไทยร้อยเอ็ด ได้เปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอ
แสวงบาดาล โดยยกชื่อมาจากตำบลหมู่มั่น อำเภอสหสขันธ์ ส่วนอำเภอธวัชบุรี ได้เปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอดิน

แดง ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ก่อนที่ต่อมาทางกระทรวงมหาดไทยจะประกาศยุบอำเภอดินแดง รวมเข้ากับ อำเภอแขวงบาดาล และโอนพื้นที่ตำบลในอำเภอดินแดง ๑ ตำบล ไปรวมกับพื้นที่ตำบลที่แบ่งจาก อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และ อำเภอกลมลาไสย อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมจัดตั้งเป็นอำเภอ โพนทอง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๘๒ สมัยนายวาสนา วงศ์สุวรรณ มาเป็นนายอำเภอแขวงบาดาล ได้เปลี่ยน ชื่ออำเภอแขวงบาดาล ให้เป็นชื่ออำเภอธวัชบุรี[2] โดยถือนิมิตมงคลจากอำเภอธวัชบุรีเก่าที่ได้สูญชื่อไปได้ ๒๒ ปี ส่วนบ้านดินแดงนั้นก็เปลี่ยนนามใหม่ให้ชื่อว่า “บ้านธวัชบุรี” ตามชื่อเดิมจนถึงปัจจุบัน

การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอธวัชบุรี

ท้องที่อำเภอธวัชบุรีประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๑๓ แห่ง ประกอบไปด้วย

๑. เทศบาลตำบลบ้านนิเวศน์ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลนิเวศน์ (สุขาภิบาลบ้านนิเวศน์ เดิม)

๒. เทศบาลตำบลธงธานี ครอบคลุมพื้นที่ตำบลธงธานีทั้งตำบล และบางส่วนของตำบลบึงนคร

๓. เทศบาลตำบลอู่เม้า ครอบคลุมพื้นที่ตำบลอู่เม้าทั้งตำบล

๔. เทศบาลตำบลนิเวศน์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลนิเวศน์ (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลบ้านนิเวศน์)

๕. เทศบาลตำบลมะอี ครอบคลุมพื้นที่ตำบลมะอีทั้งตำบล

๖. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองไผ่ทั้งตำบล

๗. องค์การบริหารส่วนตำบลธวัชบุรี ครอบคลุมพื้นที่ตำบลธวัชบุรีทั้งตำบล

๘. องค์การบริหารส่วนตำบลเขวาสินรินทร์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเขวาสินรินทร์ทั้งตำบล

๙. องค์การบริหารส่วนตำบลไพศาล ครอบคลุมพื้นที่ตำบลไพศาลทั้งตำบล

๑๐. องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองน้อย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเมืองน้อยทั้งตำบล

๑๑. องค์การบริหารส่วนตำบลบึงนคร ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบึงนคร (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลธงธานี)

๑๒. องค์การบริหารส่วนตำบลราชธานี ครอบคลุมพื้นที่ตำบลราชธานีทั้งตำบล

๑๓. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองพอกทั้งตำบล

๒.๔ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อนิสา กอมะ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติตนด้านจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยด้านจรรยาบรรณต่อสังคมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ส่วนระดับความต้องการในการ พัฒนาตนเองด้านจริยธรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยความต้องการพัฒนาด้านจรรยาบรรณ ต่อสังคม ต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และต่อผู้รับบริการมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด สำหรับแนวทางการส่งเสริม จริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาตนเอง ให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ด้านจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษา ควรปฏิบัติตามจรรยาบรรณที่คุรุสภากำหนดอย่างต่อเนื่อง ด้านจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ผู้บริหาร สถานศึกษาควรปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านจรรยาบรรณ ต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำกับให้ครูมีคุณธรรม จริยธรรม และด้าน จรรยาบรรณต่อสังคม ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา^{๑๑๒}

เสาวรีย์ แสงจันทร์ ศึกษาเรื่องการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ๓๒ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓๒ โดยรวมและรายด้านมีจรรยาบรรณในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ด้านจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง และด้านจรรยาบรรณต่อสังคม และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาด้านจรรยาบรรณต่อตนเองว่าผู้บริหารควรปฏิบัติตนมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทั้งด้านทักษะและความคิด การวางแผนต่างๆ ตลอดจนเทคโนโลยีต่างๆ ด้านจรรยาบรรณ ต่อวิชาชีพผู้บริหารควรปฏิบัติตามกฎระเบียบ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในโรงเรียน ตลอดจนนักเรียนทั้งในและนอกเวลา ด้านจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการผู้บริหารควรมี การส่งเสริม ผลักดันให้นักเรียนปฏิบัติตนเป็นคนดีและให้ห่างไกลยาเสพติด ด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูให้มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เช่น สนับสนุนให้

^{๑๑๒} อนิสา กอมะ. แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต ๒, (หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, พ.ศ.๒๕๖๕)

ครูเรียนต่อระดับที่สูงขึ้น หรืออบรมในหลักสูตรใหม่ๆ ที่ทันต่อสถานการณ์ และด้านจรรยาบรรณต่อสังคม ผู้บริหารควรสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และผู้บริหารควรสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนที่ตนอาศัยให้มีความสามัคคีในชุมชน^{๑๑๓}

ยุวดี สุดสายเนตร ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานบุคคลตามแบบแผน พฤติกรรมตาม จรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต ๓ พบว่า

๑. ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่งควรจัดหาข้อมูลสารสนเทศและ สำนวจความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาความต้องการอัตรากำลังคน เพื่อ วางแผนอัตรากำลังให้เหมาะสมกับภาระงานและใช้หลักคุณธรรมในการพิจารณาผลงาน จัดให้มีการ เผยแพร่ผลงานของบุคลากรที่มีผลงานดีเด่นให้สาธารณชนรับรู้

๒. ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ควรจัดประชุมคณะกรรมการการศึกษาเพื่อจัดกรอบอัตรากำลัง พร้อมทั้งส่งเสริมให้ใช้หลักคุณธรรมในการดำเนินการสอบคัดเลือกมีการประชาสัมพันธ์ประกาศการสอบคัดเลือก แจ้งหลักเกณฑ์ วิธีการอย่างเป็นทางการให้สาธารณชนรับทราบอย่างทั่วถึง

๓. ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการควรส่งเสริมการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม พัฒนาเศรษฐกิจ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมให้ศิษย์เกิดการเรียนรู้ สามารถดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้มีการดำเนินงานเพื่อปกป้องสิทธิเด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส นำการพัฒนาตนเองของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตามหลักสูตรการพัฒนาและนำไปขยายผลเพื่อให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในทางวิชาการหรือ วิชาชีพแก่ชุมชน

๔. ด้านวินัยและการรักษาวินัยควรเปิดช่องทางให้คำปรึกษาปัญหาแก่บุคลากรได้บังคับ บัญชา เพื่อป้องกันการกระทำผิดวินัย ส่งเสริมให้มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาวินัยเพื่อให้เกิดความ ตระหนักและนำไปปฏิบัติได้ถูกต้องใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ช่วยกันสอดส่องดูแล ความประพฤติของครูผู้ช่วยครูและบุคลากรทางการศึกษาอื่นในสถานศึกษา^{๑๑๔}

^{๑๑๓} เสาวรีย์ แสงจันทร์. การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๓๒. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๖๒)

^{๑๑๔} ยุวดี สุดสายเนตร. (๒๕๖๒). แนวทางการบริหารงานบุคคลตามแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต ๓. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๖๒)

สุรีย์พร จิตรกิตติโชติ ศึกษาเรื่องจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหาร กับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต ๒ พบว่า

๑. จรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงค่า มัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบ วิชาชีพ จรรยาบรรณต่อสังคม จรรยาบรรณต่อตนเอง และจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

๒. การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ วินัยและการรักษาวินัย การวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง การออกจาก ราชการ การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง และการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ

๓. จรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ มีความสัมพันธ์เชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑^{๑๑๕}

พระมหาชานนท์ ชัยมงคล ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษารุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผลการวิเคราะห์สภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ตามลำดับดังนี้ ด้านการมีวินัยและรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความกตัญญูกตเวทิต์ ด้านความประหยัด และด้านความเมตตา ๒. แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก มีดังนี้ ๑) ด้านการมีวินัยและรับผิดชอบ ส่งเสริมให้นักเรียนแต่งกายให้ถูกต้องตามกฎระเบียบของโรงเรียน, ๒) ด้านความซื่อสัตย์สุจริตควรส่งเสริมให้นักเรียนเมื่อเก็บสิ่งของผู้อื่นได้แล้วนำไปมอบให้ครูเพื่อส่งคืนเจ้าของ, ๓) ด้านความเมตตาควรส่งเสริมให้นักเรียนใหม่มีความเมตตาและรู้จักช่วยเหลือผู้ปกครองทำงานบ้านเมื่อว่างจากการเรียน, ๔) ด้านความประหยัด ควรส่งเสริมนักเรียนในเรื่องความ ประหยัด เช่น ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ให้

^{๑๑๕} สุรีย์พร จิตรกิตติโชติ. จรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารกับการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๒)

หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์, ๕) นความกตัญญูทเวที ควรส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความเคารพต่อผู้มีพระคุณและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของท่าน^{๑๑๖}

ทิพย์ หาสาสน์ศรี ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือ ๑) ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน, ๒) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน, ๓) ด้านกิจกรรมของโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และ ๔) ด้านการกำหนดระเบียบปฏิบัติและควบคุมการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง, ๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยภาพรวมและรายด้าน ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนด้านกิจกรรมของโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และ ด้านการกำหนดระเบียบปฏิบัติและควบคุมการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕^{๑๑๗}

กัญญารัตน์ ภักดี การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของครูโรงเรียนกีฬาเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัย พบว่า ๑) สภาพปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน พบว่านักเรียนส่วนหนึ่งยังไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของโรงเรียน นักเรียนมีพฤติกรรมไม่สนใจในการเรียนและกิจกรรมทางวิชาการ ไม่ส่งงานที่ครูผู้สอนมอบหมายตาม ระยะเวลา และ นักเรียนมีพฤติกรรมชอบหยิบของใช้ส่วนตัวเพื่อนในหอพักโดยไม่ได้รับอนุญาต ๒) การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของครู โรงเรียนดำเนินการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยการกำหนดบทลงโทษในการไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของโรงเรียน การจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม การปรับเปลี่ยน วิธีการสอน การกำหนดมาตรการการใช้ไฟฟ้า การสอดแทรกความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ

^{๑๑๖} พระมหาชานนท์ ชัยมงคล. การศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลวัดปรีดา นายก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษารุงเทพมหานคร, **ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๖๑.

^{๑๑๗} ทิพย์ หาสาสน์ศรี. **การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง.** (ทุนอุดหนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓)

ความซื่อสัตย์ในการจัดการกิจกรรม การเรียนการสอน และการจัดการกิจกรรมกลุ่มผสมผสานความดี ๓) การติดตามและประเมินผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของครู พบว่า หลังจากการดำเนินงานในวงรอบที่ ๑ และวงรอบที่ ๒ นักเรียนมีพฤติกรรมที่ พัฒนาขึ้น^{๑๑๘}

พระสมุห์ประสิทธิ์ ปสิทธิโก (แสนดวง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ผลการวิจัย พบว่า จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ ครั้งนี้ สรุปผลการวิจัยตาม วัตถุประสงค์ได้ดังนี้ ๑. การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา โดยภาพรวม และรายดานมีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากโดยดานที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือดานหลักความคัมคา รองลงมาคือดานหลักความโปร่งใส และดานหลักความรับผิดชอบตามลำดับ ส่วนดานที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือดานหลักนิติธรรม เมื่อพิจารณา เปรียบรายดานปรากฏดังนี้ ดานการส่งเสริมดานความพอเพียง ดานการส่งเสริมดานความซื่อสัตย์ ดาน การส่งเสริมดานอุดมการณ์คุณธรรมและจริยธรรม ดานหลักความรับผิดชอบ ๒. ผลการเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่โดยภาพรวม^{๑๑๙}

พัชรี ปิยภัณฑ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ๑. กระบวนการจัดการกิจกรรมของรูปแบบที่พัฒนามี ๖ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) ชั้นรับรู้ (Perception) ๒) ชั้นอภิปราย (Discussion) ๓) ชั้นศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Sharing) ๔) ชั้นสะท้อนคิด (Reflective Thinking) ๕) ชั้นสรุป (Conclusion) และ ๖) ชั้นประยุกต์ใช้ (Application) ๒. ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ พบว่า ๒.๑ นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง มีคะแนนเฉลี่ยความรู้ เจตคติ ทางคุณธรรมจริยธรรม เหตุผลเชิงคุณธรรมจริยธรรม และพฤติกรรมทางคุณธรรมจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความมีวินัยและความประหยัด หลังการจัดการกิจกรรมสูงกว่า

^{๑๑๘} กัญญารัตน์ ภักดี. การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของครูโรงเรียนกีฬาเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี, (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๖๐)

^{๑๑๙} พระสมุห์ประสิทธิ์ ปสิทธิโก (แสนดวง). (๒๕๖๐). การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต ๒, (หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๖๐)

ก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ๒.๒ ความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก^{๑๒๐}

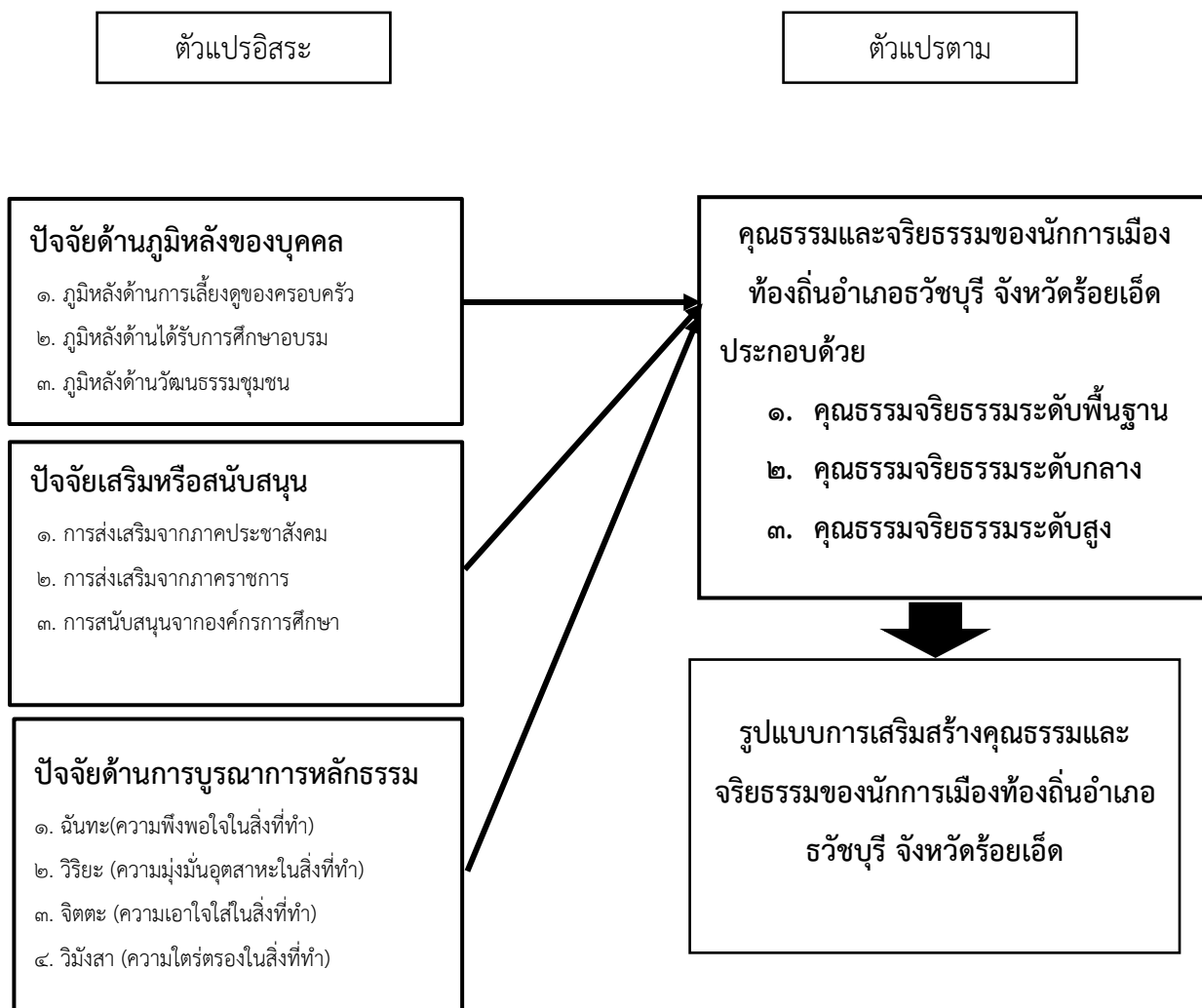
คุณสนันท์ ผ่องพันธุ์งาม ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม จรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารโรงเรียนจิตรลดาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา เอกชน พบว่าครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารโรงเรียน จิตรลดา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงว่าผู้บริหารโรงเรียนรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจแก่ศิษย์ และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางกาย วาจา และจิตใจไม่กระทำตน เป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ และผู้รับบริการ ให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่ง หน้าที่โดยมิชอบ ส่งเสริมให้มีการดำเนินงานเพื่อปกป้องสิทธิเด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้รับบริการเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง^{๑๒๑}

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักรบเมืองทองถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของ สุขชีพ ปัญญาคุณภาพ (๒๕๔๐ : ๑๘๐) พร้อมด้วย สุภาพร สุขสวัสดิ์ (๒๕๕๒), ดวงพร อุทัยสุริ (๒๕๔๘), นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ (๒๕๕๑) พระบำรุง ปัญญาพล (โพธิ์ศรี) (๒๕๕๔) และ พระมหาชานนท์ ชัยมงคล, (๒๕๖๑) จึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

^{๑๒๐} พชรีย์ ปิยะภรณ์. การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖, (รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๖๑)

^{๑๒๑} คุณสนันท์ ผ่องพันธุ์งาม. (๒๕๖๐). ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารโรงเรียนจิตรลดา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๐)

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด” เป็นการศึกษาวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) กล่าวคือ การใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) กล่าวคือ โดยใช้ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ รูป/คน เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร (Population) ได้แก่ นักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๒๑๘ คน^๑

๒) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างคือนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๒๑๘ คน (เก็บจากทุกคน)

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

(๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม

(๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

(๓) ขอคำแนะนำจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการสร้างแบบสอบถาม

(๔) สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

(๕) นำเสนอร่างแบบสอบถามต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

(๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability)

(๗) นำเสนอคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบยืนยันอีกครั้งหนึ่ง

(๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริง และนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

(๙) รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

๒) ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับคุณลักษณะการมีคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกได้เป็น ๓ ตอน ดังต่อไปนี้

^๑ เทศบาลตำบลคูเมือง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด. ๒๕๖๗. (ไม่มีเลขหน้า)

ตอนที่ ๑ สอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ (๑) เพศ (๒) อายุ (๓) ระดับการศึกษา (๔) อาชีพหลัก (๕) รายได้ต่อเดือน (๖) บทบาทหน้าที่ในองค์กร และ (๖) ภูมิสำเนา เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ ๒ เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับคุณลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่ ๓ เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรม แบ่งออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ด้านการบูรณาการหลักธรรม

ส่วนที่ ๒ ด้านสภาพแวดล้อม

ส่วนที่ ๓ ด้านภูมิหลังของบุคคล

ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)^๒ โดยแบ่งระดับของการวัดออกเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

คะแนน ๕ = มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	มากที่สุด
คะแนน ๔ = มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	มาก
คะแนน ๓ = มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	ปานกลาง
คะแนน ๒ = มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	น้อย
คะแนน ๑ = มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

๓) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยการหาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิงานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

^๒ สุวริย์ ศิริโกการภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔๐.

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนองวิจัยเพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ได้แก่

(๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ วุฒิการศึกษา ร.บ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์) ตำแหน่ง คณะกรรมการบริหารหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

(๒) ดร.สนุก สิงห์มาต ร.บ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์) อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

(๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สอนมะไฟ วุฒิการศึกษา ป.ร.ด. (พุทธศาสนา) ตำแหน่ง กรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

(๔) รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมยไธสง วุฒิการศึกษา ป.ร.ด. (บริหารการศึกษา) ตำแหน่ง ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติ

(๕) อาจารย์ ดร.สุวิมล สมไชย วุฒิการศึกษา ป.ร.ด. (บริหารการศึกษา) ตำแหน่งประธาน คณะกรรมการบริหารหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาภาษาไทย) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม และวัตถุประสงค์ (Item Objective Congruence Index: IOC) โดยใช้สูตรดังต่อไปนี้

$$\text{สูตร IOC} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ IOC แทนดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

$\sum X$ แทนผลรวมของคะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ

N แทนจำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

- +๑ หมายถึง แน่ใจว่าข้อความสอดคล้องกับจุดประสงค์การวิจัย
- ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อความสอดคล้องกับจุดประสงค์การวิจัย
- ๑ หมายถึง แน่ใจว่าข้อความไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การวิจัย

เกณฑ์การแปลความหมาย ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ ซึ่งเครื่องมือการวิจัยฉบับนี้ได้ค่า IOC ระหว่าง ๐.๖๐-๑.๐๐ ซึ่งถือว่าเครื่องมือใช้ได้

การหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน ๓๐ ชุด แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามไปหาค่าเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)^๓ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์โดยใช้สูตรคำนวณได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๐๒

การนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนวิจัยและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่างจริงในการศึกษาวิจัยต่อไป

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑. คณะผู้วิจัยขอหนังสือรายงานตัววิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการประสานขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่การวิจัย

๒. คณะผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยคณะผู้วิจัยได้ใช้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างพร้อมด้วยผู้ช่วยวิจัย และก่อนสอบถามข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้ขออนุญาตจากเจ้าตัวก่อนพร้อมทั้งชี้แจงถึงจุดประสงค์ของการวิจัยให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับทราบ

^๓ สีน พันธุ์พิณีจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑

๓. ทำการสอบถามตามแบบสอบถามจนครบทุกประเด็นสมบูรณ์ครบทุกข้อจนได้แบบสอบถามครบถ้วนสมบูรณ์ จำนวน ๒๑๘ ฉบับ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปเป็นเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑) การวิเคราะห์เชิงสถิติพรรณนา (Descriptive Analysis) ดังนี้

๑. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check List) ทำการลงรหัสข้อมูลตามคุณลักษณะของข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

๒. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้อธิบายถึงข้อมูลแบบสอบถามที่เกี่ยวกับระดับการมีคุณธรรมจริยธรรม

จากนั้นทำการแบ่งช่วงระดับคะแนนด้วยวิธีการหาความกว้างของอันตรภาคชั้น ออกเป็น ๕ ช่วง เพื่อแปลความหมายจากผลคะแนนเฉลี่ย ดังนี้^๔

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนช่วงที่ต้องการ}}$$

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{๕-๑}{๕} \\ &= ๐.๘ \end{aligned}$$

จึงทำการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย ๔.๒๑-๕.๐๐ หมายถึง ระดับการมีคุณธรรมจริยธรรมมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย ๓.๔๑-๔.๒๐ หมายถึง ระดับการมีคุณธรรมจริยธรรมมาก

คะแนนเฉลี่ย ๒.๖๑-๓.๔๐ หมายถึง ระดับการมีคุณธรรมจริยธรรมปานกลาง

^๔ รังสรรค์ สิงห์เลิศ. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. ๒๕๕๑), หน้า ๓๓๕.

คะแนนเฉลี่ย ๑.๘๑-๒.๖๐ หมายถึง ระดับการมีคุณธรรมจริยธรรมน้อย

คะแนนเฉลี่ย ๑.๐๐-๑.๘๐ หมายถึง ระดับการมีคุณธรรมจริยธรรมน้อยที่สุด

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงอนุมาน

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาประมวลผลข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติคอมพิวเตอร์ สถิติสำเร็จรูปทางการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการมีคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการมีคุณธรรมจริยธรรม โดยกาหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเชิงเส้น (Multiple Regression Analysis)^๕

๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๒ รูป/คน แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑. นักวิชาการนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ๒. ตัวแทนพระสังฆาธิการ, ๓. ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๔. ตัวแทนจากผู้บริหารองค์กร (คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง)

๑. นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์หรือพุทธศาสนา จำนวน ๓ ท่าน คือ

(๑)

(๒)

(๓)

๒. ตัวแทนพระสังฆาธิการ จำนวน ๓ ท่าน คือ

(๑)

(๒)

(๓)

^๕ สำราญ มีแจ้ง. สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัย : ทฤษฎีและปฏิบัติ . (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย., ๒๕๕๗), หน้า ๓๑

๓. ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน ๓ ท่าน คือ

(๑)

(๒)

(๓)

๔. ตัวแทนจากผู้บริหารองค์กรในพื้นที่ จำนวน ๓ ท่าน คือ

(๑)

(๒)

(๓)

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

๑) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

๑. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้

๓. ขอคำแนะนำคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๔. สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) เพื่อนำมาวิเคราะห์

๒) ลักษณะของเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างการมีคุณธรรมจริยธรรมของ

นักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์
๒. ทำการนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) สัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้
๓. ข้อมูลทุติยภูมิ ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยวิธีการ ดังนี้

๑. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
๒. นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
๓. วิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
๔. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

๓.๓.๕ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) โดยแสดงเป็นจำนวน และค่าร้อยละ (Percentage)

๓.๓.๕.๒ วิเคราะห์ปัจจัยและคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลผลตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

๓.๓.๕.๓ วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อคุณลักษณะการมีคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อคุณธรรมและจริยธรรมของ

นักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)^๖

๓.๓.๕.๔ การวิเคราะห์ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นแบบสัมภาษณ์ (Opened end) เป็นข้อความที่ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นโดยการเขียนเป็นบันทึกเสียงข้อความมา ข้อมูลนี้ถือว่าเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจัดกลุ่มประเด็นสำคัญ แล้ว Coding ถ้อยคำสำคัญ จากนั้นสรุปเรียบเรียงถ้อยคำใหม่ โดยการอธิบายขยายความ เพื่อให้เกิดความชัดเจน รายละเอียดได้เรียงลำดับจากความสำคัญมากไปหาน้อย

---

^๖ สำราญ มีแจ้ง. สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัย : ทฤษฎีและปฏิบัติ. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๓๑.

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง“รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด” ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๑๘ ชุด มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ถึงปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๔.๔ ผลการวิเคราะห์สร้างรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๔.๕ ผลการวิเคราะห์การประเมินรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๔.๖ องค์ความรู้ใหม่

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าสถิติ

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

S.E. แทน ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error)

χ^2 แทน ดัชนีตรวจสอบความกลมกลืนประเภทค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square)

df แทน องศาอิสระ (Degree of Freedom)

TE แทน อิทธิพลรวม (Total Effect)

IE แทน อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect)

DE แทน อิทธิพลทางตรง (Direct Effect)

t แทน ค่าสถิติทดสอบ

n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

p แทน ค่าความน่าจะเป็นทางสถิติ

R^๒ แทน ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (Coefficient of Determination)

CFI แทน ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index)

RMSEA แทน ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของประมาณค่า
(Root Mean Squared Error of Approximation)

๒. สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปร

๒.๑ ตัวแปรอิสระหรือตัวพยากรณ์

X๑ แทน ภูมิหลังด้านการเลี้ยงดูของครอบครัว

X๒ แทน ภูมิหลังด้านได้รับการศึกษาอบรม

X๓ แทน ภูมิหลังด้านวัฒนธรรมชุมชน

X๔ แทน การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม

X๕ แทน การส่งเสริมจากภาครัฐราชการ

X๖ แทน การสนับสนุนจากองค์กรการศึกษา

X๗ แทน ฉันทะ(ความพึงพอใจในสิ่งที่ทำ)

X๘ แทน วิริยะ (ความมุ่งมั่นอุทิศสาคะในสิ่งที่ทำ)

X๙ แทน จิตตะ (ความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ)

X๑๐ แทน วิมังสา (ความไตร่ตรองในสิ่งที่ทำ)

๒.๒ ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

Y แทน คุณธรรมและจริยธรรมของนักรการเมืองท้องถิ่นอำเภอหวัชบุรี

Y๑ แทน คุณธรรมจริยธรรมระดับพื้นฐาน

Y๒ แทน คุณธรรมจริยธรรมระดับกลาง

Y๓ แทน คุณธรรมจริยธรรมระดับสูง

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย
รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักรการเมืองท้องถิ่นอำเภอหวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
ได้ดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๒๖๔
คน จำแนกตาม เพศ, อายุ, การศึกษา, อาชีพ, รายได้, ภูมิลำเนา แสดงด้วยความถี่และร้อยละมี
รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

	ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	๑๒๗	๕๘.๒๖
	หญิง	๙๑	๔๑.๗๔
	รวม	๒๑๘	๑๐๐.๐๐
อายุ	อายุไม่เกิน ๒๕-๓๕ ปี	๙๒	๔๒.๒๐
	๓๕-๔๕ ปี	๙๙	๔๕.๔๑
	๔๕-๕๕ ปี	๒๐	๙.๑๗
	มากกว่า ๕๕ ปีขึ้นไป	๗	๓.๒๒
	รวม	๒๑๘	๑๐๐.๐๐
การศึกษา	ระดับประถมศึกษา	๑๖	๗.๓๔
	มัธยมศึกษา ปวช/ปวสหรือเทียบเท่า	๙๒	๔๒.๒๐
	ระดับปริญญาตรี	๘๖	๓๙.๔๔
	สูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไป	๒๔	๑๑.๐๒
	รวม	๒๑๘	๑๐๐.๐๐
อาชีพ	อาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	๔๕	๒๐.๖๔
	อาชีพค้าขาย	๗๙	๓๖.๒๔
	อาชีพเกษตรกรรม	๗๐	๓๒.๑๑
	อาชีพรับจ้างทั่วไป	๒๔	๑๑.๐๑
	รวม	๒๑๘	๑๐๐.๐๐
รายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๖๔	๒๙.๓๖
	๑๐,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท	๙๕	๔๓.๕๘
	มากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๕๙	๒๗.๐๖
	รวม	๒๑๘	๑๐๐.๐๐
ภูมิลำเนา	มีภูมิลำเนาในเขตอำเภอธวัชบุรี	๑๘๒	๘๓.๔๙
	มีภูมิลำเนาในอำเภออื่นของจังหวัดร้อยเอ็ด	๓๐	๑๓.๗๖
	มีภูมิลำเนานอกเขตจังหวัดร้อยเอ็ด	๖	๒.๗๕
	รวม	๒๑๘	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักรการเมืองท้องถิ่นอำเภอวังขุบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด” จำแนกได้ดังนี้

เพศ จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน ๑๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๒๖ ส่วนเพศหญิงมีจำนวน ๙๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๗๔ ตามลำดับ

อายุ จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๔๑ รองลงมา มีอายุไม่เกิน ๓๐ ปี จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๒๐ และสุดท้ายมีอายุ ๔๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๑๗ และ อายุมากกว่า ๕๕ ปีขึ้นไป จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๒๑ ตามลำดับ

ระดับการศึกษา จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยม/ปวชหรือเทียบเท่า จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๒๐ รองลงมา มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๔๔ ต่อมา มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๐๒ สุดท้ายผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๓๔ ตามลำดับ

อาชีพ จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย จำนวน ๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๒๔ รองลงมา มีอาชีพเกษตรกรรม จำนวน ๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๑๑ ต่อมา มีอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๖๔ และสุดท้ายอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๐๑ ตามลำดับ

รายได้ต่อเดือน จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ ๑,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๕๘ รองลงมา มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท ขึ้นไป จำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๓๖ และสุดท้ายมีรายได้ตั้งแต่ ๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป จำนวน ๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๐๖ ตามลำดับ

ภูมิลำเนา จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาในเขตอำเภอวังขุบุรี จำนวน ๑๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๔๙ รองลงมา มีภูมิลำเนาในอำเภออื่นของจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๗๖ และสุดท้ายมีภูมิลำเนานอกเขตจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๗๕ ตามลำดับ

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมและรายด้าน

การมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรมระดับพื้นฐาน	๓.๘๗	๐.๙๑	มาก
๒ ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรมระดับกลาง	๓.๔๙	๐.๕๑	มาก
๓ ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรมระดับสูง	๓.๔๓	๐.๘๔	มาก
โดยรวม	๓.๖๓	๐.๖๑	มาก

ตารางที่ ๔.๒ พบว่าความคิดเห็นที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๓$ S.D. = ๐.๖๑)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ดอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับดังนี้ ลำดับที่ ๑ ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรมระดับพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๗$ S.D. = ๐.๙๑) รองลงมา คือ ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรมระดับกลาง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๔๙$ S.D. = ๐.๕๑) และลำดับที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรมระดับสูง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๔๓$ S.D. = ๐.๘๔) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอวังขุบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านคุณธรรมจริยธรรมระดับพื้นฐาน โดยรวมและรายข้อ

ด้านคุณธรรมจริยธรรมระดับพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ ท่านคิดว่าที่ผ่านมาท่านสามารถปฏิบัติตนด้วยการไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายสัตว์โลกอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ	๓.๗๙	๐.๗๓	มาก
๒ ท่านคิดว่าที่ผ่านมาท่านเป็นผู้ที่ไม่ลักทรัพย์ทั้งปวงอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ	๓.๖๔	๐.๖๒	มาก
๓ ท่านคิดว่าที่ผ่านมาท่านเป็นผู้ที่เว้นจากการประพฤตินอกใจในกามอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ	๔.๒๖	๐.๕๒	มากที่สุด
๔ ท่านคิดว่าที่ผ่านมาท่านเป็นผู้ที่เว้นจากการพูดเท็จอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ	๔.๑๗	๐.๒๑	มาก
๕ ท่านคิดว่าที่ผ่านมาท่านเป็นผู้ที่เว้นจากการดื่มสุรายาเมาอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ	๓.๔๗	๐.๐๕	มาก
โดยรวม	๓.๘๗	๐.๔๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่าความคิดเห็นของระดับคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอวังขุบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านคุณธรรมจริยธรรมระดับพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๗$, S.D. = ๐.๔๓)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักศึกษาวิทยาลัยผู้สูงอายุเทศบาลตำบลคูเมือง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านคุณลักษณะที่แสดงออกกับเพื่อนร่วมงาน อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๑ ข้อและอยู่ในระดับมาก จำนวน ๔ ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือ ข้อที่ ๓ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าที่ผ่านมาท่านเป็นผู้ที่เว้นจากการประพฤตินอกใจในกามอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ” ($\bar{X} = ๔.๒๖$ S.D. = ๐.๕๒) รองลงมาคือ ข้อที่ ๔ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าที่ผ่านมาท่านเป็นผู้ที่เว้นจากการพูดเท็จอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ” ($\bar{X} = ๔.๑๗$ S.D. = ๐.๒๑) ต่อมาคือข้อที่ ๑ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าที่ผ่านมาท่านสามารถปฏิบัติตนด้วยการไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายสัตว์โลกอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ” ($\bar{X} = ๓.๗๙$ S.D. = ๐.๗๓) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อที่ ๕ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าที่ผ่านมาท่านเป็นผู้ที่เว้นจากการดื่มสุรายาเมาอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ” ($\bar{X} = ๓.๔๗$ S.D. = ๐.๐๕) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอรัษฎาบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด คุณธรรมจริยธรรมระดับกลาง โดยรวมและรายข้อ

คุณธรรมจริยธรรมระดับกลาง	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ ท่านคิดว่าที่ผ่านมามีท่านเป็นผู้ที่มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนร่วมโลกอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ	๓.๒๙	๑.๑๐	มาก
๒ ท่านคิดว่าที่ผ่านมามีท่านเป็นผู้ที่เว้นจากการลักทรัพย์แต่เป็นผู้ให้อยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ	๓.๗๑	๑.๐๕	มาก
๓ ท่านคิดว่าที่ผ่านมามีท่านเป็นผู้ที่เว้นประพฤติผิดในกามและเป็นผู้ยึดมั่นในการมีครอบครัวเดียวอย่างสม่ำเสมอ	๓.๖๔	๑.๐๔	มาก
๔ ท่านคิดว่าที่ผ่านมามีท่านเป็นผู้ที่พูดจาไพเราะไม่พูดส่อเสียดอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ	๓.๔๓	๑.๐๔	มาก
๕ ท่านคิดว่าที่ผ่านมามีท่านเป็นผู้ที่เว้นจากการคิดปองร้ายต่อผู้อื่นหรือผิดทำนองครองธรรมอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ	๓.๓๗	๐.๖๗	มาก
โดยรวม	๓.๔๙	๐.๙๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่าพบว่าคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอรัษฎาบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด คุณธรรมจริยธรรมระดับกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๔๙$ S.D. = ๐.๙๘)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า คุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอรัษฎาบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด คุณธรรมจริยธรรมระดับกลาง อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือ ข้อที่ ๒ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าที่ผ่านมามีท่านเป็นผู้ที่เว้นจากการลักทรัพย์แต่เป็นผู้ให้อยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ” ($\bar{X} = ๓.๗๑$ S.D. = ๑.๐๕) รองลงมาคือ ข้อที่ ๓ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าที่ผ่านมามีท่านเป็นผู้ที่เว้นประพฤติผิดในกามและเป็นผู้ยึดมั่นในการมีครอบครัวเดียวอย่างสม่ำเสมอ” ($\bar{X} = ๓.๖๔$ S.D. = ๑.๐๔) ต่อมาคือข้อที่ ๔ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าที่ผ่านมามีท่านเป็นผู้ที่พูดจาไพเราะไม่พูดส่อเสียดอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ” ($\bar{X} = ๓.๔๓$ S.D. = ๑.๐๔) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อที่ ๑ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าที่ผ่านมามีท่านเป็นผู้ที่มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนร่วมโลกอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ” ($\bar{X} = ๓.๒๙$ S.D. = ๑.๑๐) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมือง
ท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านคุณธรรมจริยธรรมระดับสูง โดยรวมและรายด้าน

ด้านคุณธรรมจริยธรรมระดับสูง	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ ท่านเป็นผู้ที่มีความเห็นชอบ เช่น การคิดดี ดำริชอบ ไม่คิดกระทำผิดต่างๆ อยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ	๓.๒๒	๐.๙๔	มาก
๒ ท่านเป็นผู้ที่มีการกระทำชอบ เช่น ไม่เบียดเบียนชีวิต ไม่ลักทรัพย์ ไม่ผิดในกามอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ	๓.๔๗	๐.๙๓	มาก
๓ ท่านเป็นผู้ที่มีการเจรจาชอบ เช่น ไม่พูดโกหก เพื่อเจ้า ส่อเสียด ให้ร้ายผู้อื่นอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ	๓.๔๕	๐.๘๑	มาก
๔ ท่านเป็นผู้ที่มีการหาเลี้ยงชีพชอบ เช่น มีอาชีพสุจริต ไม่ผิดกฎหมาย หรือสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นอยู่ เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ	๓.๖๑	๐.๗๖	มาก
๕ ท่านเป็นผู้ที่มีความเพียรชอบ เช่น การพึงระวังไม่ให้มี บาปเกิดขึ้นกับตน หรือการเพียรที่จะรักษาความดีอยู่ เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ	๓.๓๙	๐.๗๕	มาก
โดยรวม	๓.๔๓	๐.๘๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่าความคิดเห็นของนักการเมืองต่อคุณธรรมและจริยธรรมของ
นักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านคุณธรรมจริยธรรมระดับสูง โดยภาพรวมอยู่
ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๔๓$ S.D. = ๐.๘๔)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักการเมืองท้องถิ่นคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมือง
ท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านคุณธรรมจริยธรรมระดับสูง อยู่ในระดับมากทุกข้อ
เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือ ข้อที่ ๔ ที่ถามว่า “ท่านเป็นผู้ที่มีการหาเลี้ยง
ชีพชอบ เช่น มีอาชีพสุจริต ไม่ผิดกฎหมาย หรือสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นอยู่เป็นประจำอย่าง
สม่ำเสมอ” ($\bar{X} = ๓.๖๑$ S.D. = ๐.๗๖) รองลงมาคือ ข้อที่ ๒ ที่ถามว่า “ท่านเป็นผู้ที่มีการกระทำชอบ
เช่น ไม่เบียดเบียนชีวิต ไม่ลักทรัพย์ ไม่ผิดในกามอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ” ($\bar{X} = ๓.๔๗$ S.D. =
๐.๙๓) ต่อมาคือข้อที่ ๓ ที่ถามว่า “ท่านเป็นผู้ที่มีการเจรจาชอบ เช่น ไม่พูดโกหก เพื่อเจ้า ส่อเสียด
ให้ร้ายผู้อื่นอยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ” ($\bar{X} = ๓.๔๕$ S.D. = ๐.๘๑) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

คือข้อที่ ๑ ที่ถามว่า “ท่านเป็นผู้ที่มีความเห็นชอบ เช่น การคิดดี ดำริชอบ ไม่คิดกระทำผิดต่างๆ อยู่เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ” ($\bar{X} = 3.22$ S.D. = 0.94) ตามลำดับ

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๖ ถึง ๔.๑๖

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยภูมิหลังด้านครอบครัว โดยรวมและรายข้อ

	เกี่ยวกับปัจจัยภูมิหลังด้านครอบครัว	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	ท่านคิดว่าพื้นฐานทางด้านครอบครัวที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อการดำเนินชีวิตที่ต่างกัน	3.73	0.34	มาก
๒	ท่านคิดว่าครอบครัวสามารถฝังคุณธรรมจริยธรรมใน การดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมของคนใน ครอบครัวได้ดี	4.09	0.99	มาก
๓	ท่านคิดว่าครอบครัวมีบทบาทต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับคนครอบครัวจนสามารถต่อยอดสู่การ ดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้ดี	4.39	0.60	มากที่สุด
๔	ท่านคิดว่าครอบครัวมีบทบาทต่อการสร้างความเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ให้กับคนครอบครัวจนสามารถต่อยอด สู่การดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้ดี	4.17	0.69	มาก
๕	ท่านคิดคุณธรรมจริยธรรมในระดับครอบครัวสามารถ ส่งผลต่อยอดสู่การมีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงาน ได้	3.59	0.56	มาก
โดยรวม		3.99	0.65	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านปัจจัยภูมิหลังทางครอบครัว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$ S.D. = 0.65)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ปัจจัยภูมิหลังทางครอบครัว อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๑ ข้อ และอยู่ในระดับมาก จำนวน ๔ ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือ ข้อที่ ๓ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าครอบครัวมีบทบาทต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนครอบครัวจนสามารถต่อยอดสู่การดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้ดี” ($\bar{X} = 4.37$ S.D. = 0.60) รองลงมาคือ ข้อที่ ๔ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าครอบครัวมีบทบาทต่อการสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้กับคนครอบครัวจนสามารถต่อยอดสู่การดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้ดี” ($\bar{X} = 4.17$ S.D. = 0.65) ต่อมาคือข้อที่ ๒ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าครอบครัวสามารถฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมของคนในครอบครัวได้ดี” ($\bar{X} = 4.05$ S.D. = 0.55) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อที่ ๕ ที่ถามว่า “ท่านคิดคุณธรรมจริยธรรมในระดับครอบครัวสามารถส่งผลต่อยอดสู่การมีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานได้” ($\bar{X} = 3.55$ S.D. = 0.56) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยภูมิหลังด้านการได้รับการศึกษา โดยรวมละรายข้อ

ปัจจัยภูมิหลังด้านการได้รับการศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ ท่านคิดว่าพื้นฐานทางด้านการศึกษาอบรมที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อการดำเนินชีวิตที่ต่างกัน	๔.๑๘	๐.๕๑	มาก
๒ ท่านคิดว่าการศึกษาอบรมสามารถฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมของคนในครอบครัวได้ดี	๓.๙๓	๐.๒๕	มาก
๓ ท่านคิดว่าการศึกษาอบรมมีบทบาทต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การทำงานที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้ดี	๔.๒๖	๐.๔๘	มากที่สุด
๔ ท่านคิดว่าการศึกษาอบรมมีบทบาทต่อการสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้กับคนในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้ดี	๔.๕๓	๐.๓๒	มากที่สุด
๕ ท่านคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากการศึกษาอบรมสามารถส่งผลต่อยอดสู่การมีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานได้	๔.๒๙	๐.๒๑	มากที่สุด
โดยรวม	๔.๒๔	๐.๓๕	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยภูมิหลังด้านการได้รับการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๔$ S.D. = ๐.๓๕)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ปัจจัยภูมิหลังด้านการได้รับการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๓ ข้อ และอยู่ในระดับมาก จำนวน ๒ ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือ ข้อที่ ๔ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าการศึกษาอบรมมีบทบาทต่อการสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้กับคนในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้ดี” ($\bar{X} = ๔.๕๓$ S.D. = ๐.๓๒) รองลงมาคือ ข้อที่ ๕ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากการศึกษาอบรมสามารถส่งผลต่อ

ยอดสู่การมีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานได้” ($\bar{X} = 4.29$ S.D. = 0.21) ต่อมาคือข้อที่ ๓ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าการศึกษาอบรมมีบทบาทต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การทำงานที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้ดี” ($\bar{X} = 4.26$ S.D. = 0.48) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อที่ ๒ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าการศึกษาอบรมสามารถฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมของคนในครอบครัวได้ดี” ($\bar{X} = 3.93$ S.D. = 0.25) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด **เกี่ยวกับปัจจัยภูมิหลังด้านวัฒนธรรมชุมชน โดยรวม** ละเอียดข้อ

	ปัจจัยภูมิหลังด้านวัฒนธรรมชุมชน	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	ท่านคิดว่าพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมชุมชนที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อการดำเนินชีวิตที่ต่างกัน	๓.๘๖	๐.๗๓	มาก
๒	ท่านคิดว่าวัฒนธรรมชุมชนจะสามารถฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมของคนในครอบครัวได้ดี	๔.๔๖	๐.๖๒	มากที่สุด
๓	ท่านคิดว่าวัฒนธรรมชุมชนมีบทบาทต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การทำงานที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้ดี	๔.๒๖	๐.๕๗	มากที่สุด
๔	ท่านคิดว่าวัฒนธรรมชุมชนมีบทบาทต่อการสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้กับคนในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้ดี	๓.๙๕	๐.๗๙	มาก
๕	ท่านคิดคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากภูมิหลังด้านวัฒนธรรมชุมชนของแต่ละคนสามารถส่งผลต่อยอดสู่การมีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานได้	๓.๕๖	๐.๖๕	มาก
โดยรวม		๔.๑๙	๐.๖๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอวังน้อย จังหวัดร้อยเอ็ด **เกี่ยวกับปัจจัยภูมิหลังด้านวัฒนธรรมชุมชน** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๙$ S.D. = ๐.๖๗)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอวังน้อย จังหวัดร้อยเอ็ด **เกี่ยวกับปัจจัยภูมิหลังด้านวัฒนธรรมชุมชน** อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๒ ข้อ และอยู่ในระดับมาก จำนวน ๓ ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือ ข้อที่ ๒ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าวัฒนธรรมชุมชนจะสามารถฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมของคนในครอบครัวได้ดี” ($\bar{X} = ๔.๔๖$ S.D. = ๐.๖๒) รองลงมาคือ ข้อที่ ๓ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าวัฒนธรรมชุมชนมีบทบาทต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การทำงานที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้ดี” ($\bar{X} = ๔.๒๖$ S.D. = ๐.๕๗) ต่อมาคือข้อที่ ๔ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าวัฒนธรรมชุมชนมีบทบาทต่อการสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้กับคนในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้ดี” ($\bar{X} = ๓.๙๕$ S.D. = ๐.๗๙) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อที่ ๕ ที่ถามว่า “ท่านคิดคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากภูมิหลังด้านวัฒนธรรมชุมชนของแต่ละคนสามารถส่งผลต่อยอดสู่การมีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานได้” ($\bar{X} = ๓.๕๖$ S.D. = ๐.๖๕) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยเสริมจากภาคประชาสังคมหรือชุมชน โดยรวมละรายข้อ

ปัจจัยเสริมจากภาคประชาสังคมหรือชุมชน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ ภาคประชาสังคมหรือชุมชนที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อการมีคุณธรรมจริยธรรมที่ต่างกัน	๔.๒๒	๐.๘๙	มากที่สุด
๒ การได้รับการส่งเสริมภาคประชาสังคมหรือชุมชนสามารถฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมของท่านได้เป็นอย่างดี	๓.๓๓	๑.๓๕	มาก
๓ การได้รับการส่งเสริมภาคประชาสังคมหรือชุมชนมีบทบาทต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การทำงานที่มีคุณธรรมจริยธรรมของท่านได้ดี	๔.๑๔	๐.๕๐	มาก
๔ ท่านคิดว่าการได้รับการส่งเสริมภาคประชาสังคมหรือชุมชนมีบทบาทต่อการสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้กับคนในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้ดี	๔.๔๖	๐.๖๒	มากที่สุด
๕ ท่านคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากการได้รับการส่งเสริมภาคประชาสังคมหรือชุมชนของแต่ละชุมชนสามารถส่งผลต่อยอดสู่การมีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานให้ท่านได้ดี	๓.๘๖	๐.๓๔	มาก
โดยรวม	๔.๐๐	๐.๗๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยเสริมจากภาคประชาสังคมหรือชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๐$ S.D. = ๐.๗๔)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยเสริมจากภาคประชาสังคมหรือชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๒ ข้อ และอยู่ในระดับมาก จำนวน ๓ ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือ ข้อที่ ๔ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าการได้รับการส่งเสริมภาคประชาสังคมหรือชุมชนมี

บทบาทต่อการสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้กับคนในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้ดี” ($\bar{X} = 4.46$ S.D. = 0.62) รองลงมาคือ ข้อที่ ๑ ที่ถามว่า “ภาคประชาสังคมหรือชุมชนที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อการมีคุณธรรมจริยธรรมที่ต่างกัน” ($\bar{X} = 4.22$ S.D. = 0.88) ต่อมาคือข้อที่ ๓ ที่ถามว่า “การได้รับการส่งเสริมภาคประชาสังคมหรือชุมชนมีบทบาทต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การทำงานที่มีคุณธรรมจริยธรรมของท่านได้ดี” ($\bar{X} = 4.14$ S.D. = 0.50) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อที่ ๒ ที่ถามว่า “การได้รับการส่งเสริมภาคประชาสังคมหรือชุมชนสามารถฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมของท่านได้เป็นอย่างดี” ($\bar{X} = 3.33$ S.D. = 0.85) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยเสริมจากภาครัฐหรือราชการ โดยรวมละเอียด

เกี่ยวกับปัจจัยเสริมจากภาครัฐหรือราชการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ ท่านคิดว่าหน่วยงานภาครัฐหรือราชการส่งผลต่อการมีคุณธรรมจริยธรรมแก่ท่านเป็นอย่างมาก	๔.๕๘	๐.๖๑	มากที่สุด
๒ การได้รับการส่งเสริมภาครัฐหรือราชการสามารถฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมของท่านได้เป็นอย่างดี	๔.๑๔	๑.๐๔	มาก
๓ การได้รับการส่งเสริมภาครัฐหรือราชการมีบทบาทต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับท่านและในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การทำงานที่มีคุณธรรมจริยธรรมของท่านได้เป็นอย่างดี	๔.๐๗	๑.๐๑	มาก
๔ การได้รับการส่งเสริมภาครัฐหรือราชการสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้กับท่านและในชุมชนได้เป็นอย่างดี	๓.๙๒	๐.๙๓	มาก
๕ ท่านคิดคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากการได้รับการส่งเสริมภาครัฐหรือราชการสามารถส่งผลต่อยอดสู่การมีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานให้ท่านได้ดี	๓.๔๓	๐.๘๖	มาก
โดยรวม	๔.๑๕	๐.๙๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยเสริมจากภาครัฐหรือราชการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๕$ S.D. = ๐.๙๖)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยเสริมจากภาครัฐหรือราชการ อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๑ ข้อ และอยู่ในระดับมาก จำนวน ๔ ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือ ข้อที่ ๑ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าหน่วยงานภาครัฐหรือราชการส่งผลต่อการมีคุณธรรมจริยธรรมแก่ท่านเป็นอย่างมาก” ($\bar{X} = ๔.๕๘$ S.D. = ๐.๖๑) รองลงมาคือ ข้อที่ ๒

ที่ถามว่า “การได้รับการส่งเสริมภาครัฐหรือราชการสามารถฝึกคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมของท่านได้เป็นอย่างดี” ($\bar{X} = 4.14$ S.D. = 0.04) ต่อมาคือข้อที่ 3 ที่ถามว่า “การได้รับการส่งเสริมภาครัฐหรือราชการมีบทบาทต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับท่านและในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การทำงานที่มีคุณธรรมจริยธรรมของท่านได้เป็นอย่างดี” ($\bar{X} = 4.07$ S.D. = 0.06) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อที่ 5 ที่ถามว่า “ท่านคิดคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากการได้รับการส่งเสริมภาครัฐหรือราชการสามารถส่งผลต่อยอดสู่การมีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานให้ท่านได้ดี” ($\bar{X} = 3.43$ S.D. = 0.86) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยเสริมจากองค์กรด้านการศึกษา โดยรวมละรายข้อ

	ปัจจัยเสริมจากองค์กรด้านการศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	ท่านคิดว่าหน่วยงานด้านสถานศึกษาส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ท่าน	๓.๗๑	๐.๙๖	มาก
๒	หน่วยงานด้านสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องสามารถฝึกคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมของท่านได้เป็นอย่างดี	๔.๑๔	๐.๙๔	มาก
๓	หน่วยงานด้านสถานศึกษามีบทบาทต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับท่านและในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การทำงานที่มีคุณธรรมจริยธรรมของท่านได้เป็นอย่างดี	๔.๑๔	๐.๗๓	มาก
๔	หน่วยงานด้านสถานศึกษาช่วยสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้กับท่านและในชุมชนได้เป็นอย่างดี	๔.๐๒	๐.๘๖	มาก
๕	ท่านคิดคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากการได้รับการส่งเสริมหน่วยงานด้านสถานศึกษาสามารถส่งผลต่อยอดสู่การมีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานให้ท่านได้ดี	๓.๔๕	๐.๘๕	มาก
โดยรวม		๓.๙๗	๐.๖๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยเสริมจากองค์กรด้านการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๙$, S.D. = ๐.๖๐)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยเสริมจากองค์กรด้านการศึกษา อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือ ข้อที่ ๓ ที่ถามว่า “หน่วยงานด้านสถานศึกษามีบทบาทต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับท่านและในชุมชนจนสามารถต่อยอดสู่การทำงานที่มีคุณธรรมจริยธรรมของท่านได้เป็นอย่างดี” ($\bar{X} = ๔.๑๔$ S.D. = ๐.๗๓) รองลงมาคือ ข้อที่ ๒ ที่ถามว่า “หน่วยงานด้านสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องสามารถฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรมของท่านได้เป็นอย่างดี” ($\bar{X} = ๔.๑๔$ S.D. = ๐.๙๔) ต่อมาคือข้อที่ ๔ ที่ถามว่า “หน่วยงานด้านสถานศึกษาช่วยสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้กับท่านและในชุมชนได้เป็นอย่างดี” ($\bar{X} = ๔.๐๒$ S.D. = ๐.๘๖) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อที่ ๑ ที่ถามว่า “ท่านคิดคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากการได้รับการส่งเสริมหน่วยงานด้านสถานศึกษาสามารถส่งผลต่อยอดสู่การมีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานให้ท่านได้ดี” ($\bar{X} = ๓.๔๕$ S.D. = ๐.๘๕) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยเกี่ยวกับฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น) โดยรวมละรายข้อ

ปัจจัยเกี่ยวกับฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ ท่านคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้น ย่อมมาจากผู้ที่มีความพอใจรักใคร่ที่จะปฏิบัติ	๔.๑๗	๐.๙๖	มาก
๒ ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้ใดต้องตั้งใจอุทิศทุ่มเทจิตใจที่จะปฏิบัติ	๔.๔๘	๐.๗๕	มากที่สุด
๓ ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้ใดต้องตั้งใจอุทิศทุ่มเทจิตใจที่จะปฏิบัติ	๔.๒๖	๐.๘๙	มากที่สุด
๔ ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้ใดต้องจิตใจมุ่งมั่นแน่วแน่มั่นคงในการดำเนินสู่จุดหมายที่จะปฏิบัติ	๔.๔๓	๐.๘๑	มากที่สุด
โดยรวม	๔.๓๔	๐.๘๕	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยเกี่ยวกับฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๓๓$, S.D. = ๐.๘๕)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยเกี่ยวกับฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น) อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๓ ข้อ และระดับมาก จำนวน ๑ ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือ ข้อที่ ๒ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้ใดต้องตั้งใจอุทิศทุ่มเทจิตใจที่จะปฏิบัติ” ($\bar{X} = ๔.๔๘$ S.D. = ๐.๗๕) รองลงมาคือ ข้อที่ ๔ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้ใดต้องจิตใจมุ่งมั่นแน่วแน่มั่นคงในการดำเนินสู่จุดหมายที่จะปฏิบัติ” ($\bar{X} = ๔.๔๓$ S.D. = ๐.๘๑) ต่อมาคือข้อที่ ๓ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นย่อมมาจากผู้ที่มีความพอใจรักใคร่ที่จะปฏิบัติ” ($\bar{X} = ๔.๒๖$ S.D. = ๐.๘๙) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อที่ ๑ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นย่อมมาจากผู้ที่มีความพอใจรักใคร่ที่จะปฏิบัติ” ($\bar{X} = ๔.๑๗$, S.D. = ๐.๙๖) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักรการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยด้านวิริยะ (ความเพียรขยันอดสาหัสบากบั่นเอาธุระ) โดยรวมละรายข้อ

ปัจจัยด้านวิริยะ (ความเพียรขยันอดสาหัสบากบั่นเอาธุระ)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ ท่านคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้น ย่อมมาจากผู้หนึ่งต้องมีความเข้มแข็งอดทนมุมานะที่จะทำงานให้	๔.๔๙	๐.๗๓	มากที่สุด
๒ ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้หนึ่งต้องไม่ย่อท้อ ไม่เลิกละ มีกำลังใจในการทำงานได้อย่างสม่ำเสมอต่อเนืองที่จะปฏิบัติ	๔.๔๓	๐.๖๑	มากที่สุด
๓ ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้หนึ่งต้องมีความอาจหาญ แก่กล้า ใจสู้ ไม่หวั่นไหวที่จะปฏิบัติ	๔.๖๗	๐.๕๙	มากที่สุด
๔ ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้หนึ่งต้องไม่หวั่นต่ออุปสรรคและความยากลำบากต่างๆที่จะปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จ	๔.๑๒	๐.๗๕	มาก
โดยรวม	๔.๕๓	๐.๖๙	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักรการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยด้านวิริยะ (ความเพียรขยันอดสาหัสบากบั่นเอาธุระ) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๓๖$ S.D. = ๐.๖๐)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักรการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยด้านวิริยะ (ความเพียรขยันอดสาหัสบากบั่นเอาธุระ) อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๓ ข้อ และระดับมาก จำนวน ๑ ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือ ข้อที่ ๓ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้หนึ่งต้องมีความอาจหาญ แก่กล้า ใจสู้ ไม่หวั่นไหวที่จะปฏิบัติ” ($\bar{X} = ๔.๖๗$ S.D. = ๐.๕๙) รองลงมาคือ ข้อที่ ๑ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นย่อมมาจากผู้หนึ่งต้องมีความเข้มแข็งอดทนมุมานะที่จะทำงานให้” ($\bar{X} = ๔.๔๙$ S.D. =

๐.๗๓) ต่อมาคือข้อที่ ๒ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้หนึ่ง ต้องไม่ย่อท้อ ไม่เลิกละ มีกำลังใจในการทำงานได้อย่างสม่ำเสมอเนื่องที่จะปฏิบัติ” ($\bar{X} = ๔.๔๓$ S.D. = ๐.๖๑) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อที่ ๔ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรม จริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้หนึ่งต้องไม่หวั่นต่ออุปสรรคและความยากลำบากต่างๆที่จะปฏิบัติจน เกิดผลสำเร็จ” ($\bar{X} = ๔.๑๒$ S.D. = ๐.๗๕) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการ เสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด **เกี่ยวกับ ปัจจัยด้านจิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น)** โดยรวมละรายข้อ

	ปัจจัยด้านจิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น)	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	ท่านคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้น ย่อมมาจากผู้หนึ่งมีความคิดจดจ่อเอาใจใส่ ผูกใจจดจ่อ อยู่กับหน้าที่	๓.๗๒	๐.๔๙	มาก
๒	ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับ ผู้ใดนั้นผู้หนึ่งต้องที่ตนรับผิดชอบ มีความตั้งมั่น มีสมาธิ มั่นคง	๓.๙๔	๐.๘๗	มาก
๓	ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับ ผู้ใดนั้นผู้หนึ่งต้องไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่ รับผิดชอบ	๔.๓๖	๐.๗๔	มากที่สุด
๔	ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับ ผู้ใดนั้นผู้หนึ่งต้องมีความรับผิดชอบต่อเอาใจใส่ต่องาน ที่กำลังทำ	๓.๙๕	๐.๗๖	มาก
โดยรวม		๓.๙๙	๐.๕๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและ จริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด **เกี่ยวกับปัจจัยด้านจิตตะ (การเอา ใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น)** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๙$ S.D. = ๐.๕๙)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและ จริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด **ปัจจัยด้านจิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่**

ในสิ่งนั้น) อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๑ ข้อ และระดับมาก จำนวน ๓ ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือ ข้อที่ ๓ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้ใดต้องไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่ได้รับผิดชอบ” ($\bar{X} = ๔.๓๖$ S.D. = ๐.๗๔) รองลงมาคือ ข้อที่ ๔ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้ใดต้องมีความรับผิดชอบเพื่อเอาใจใส่ต่องานที่กำลังทำ” ($\bar{X} = ๓.๙๕$ S.D. = ๐.๗๖) ต่อมาคือข้อที่ ๒ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้ใดต้องที่ตนรับผิดชอบ มีความตั้งใจมั่น มีสมาธิมั่นคง” ($\bar{X} = ๓.๙๔$ S.D. = ๐.๘๖) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อที่ ๑ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นยอมมาจากผู้ใดนั้นมีความคิดจذจ่อเอาใจใส่ ผูกใจจذจ่ออยู่กับหน้าที่” ($\bar{X} = ๓.๗๒$ S.D. = ๐.๕๙) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักรการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับปัจจัยด้านวิม้งสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น) โดยรวมละรายข้อ

ด้านวิม้งสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ ท่านคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นยอมมาจากผู้ใดนั้นต้องไต่ร่องพินิจพิเคราะห์ ใช้ปัญญาในการปฏิบัติ	๓.๔๓	๑.๐๑	มาก
๒ ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้ใดต้องการใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลอยู่เสมอ	๓.๒๑	๐.๙๕	ปานกลาง
๓ ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้ใดต้องตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่เสมอ	๓.๗๗	๑.๑๕	มาก
๔ ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้ใดต้องหาทางพัฒนาแก้ไขปรับปรุงงานและวิธีการทำงานให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ	๓.๗๓	๐.๙๔	มาก
โดยรวม	๓.๕๓	๐.๗๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด **เกี่ยวกับปัจจัยด้านวิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น)** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$ S.D. = 0.77)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด **เกี่ยวกับปัจจัยด้านวิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น)** อยู่ในระดับมาก จำนวน ๓ ข้อ และระดับปานกลาง จำนวน ๑ ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือ ข้อที่ ๓ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้ใดต้องตรวจสอบข้อบกพร่องในงานที่ทำอยู่เสมอ” ($\bar{X} = 3.77$ S.D. = 0.15) รองลงมาคือ ข้อ ๔ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้ใดต้องหาทางพัฒนาแก้ไขปรับปรุงงานและวิธีการทำงานให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ” ($\bar{X} = 3.73$ S.D. = 0.94) ต่อมาคือข้อที่ ๑ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นย่อมมาจากผู้ใดนั้นต้องไตร่ตรองพินิจพิจารณาให้ถี่ถ้วนในการปฏิบัติ” ($\bar{X} = 3.43$ S.D. = 0.01) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือข้อที่ ๒ ที่ถามว่า “ท่านคิดว่าการเกิดคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดขึ้นได้กับผู้ใดนั้นผู้ใดต้องการใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลอยู่เสมอ” ($\bar{X} = 3.21$ S.D. = 0.95) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักรการเมืองท้องถิ่นอำเภอรัษฎา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมละรายข้อ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลด้าน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ ปัจจัยด้านภูมิหลังทางครอบครัว	๓.๙๙	๐.๖๕	มาก
๒ ปัจจัยภูมิหลังด้านการได้รับการศึกษา	๔.๒๔	๐.๓๕	มากที่สุด
๓ ปัจจัยภูมิหลังด้านวัฒนธรรมชุมชน	๔.๑๙	๐.๖๗	มาก
๔ ปัจจัยเสริมจากภาคประชาสังคมหรือชุมชน	๔.๐๐	๐.๗๔	มาก
๕ ปัจจัยเสริมจากภาครัฐหรือราชการ	๔.๑๕	๐.๙๖	มาก
๖ ปัจจัยเสริมจากองค์กรด้านการศึกษา	๓.๙๗	๐.๖๐	มาก
๗ ปัจจัยเกี่ยวกับฉันทะ	๔.๓๔	๐.๘๕	มากที่สุด
๘ ปัจจัยด้านวิริยะ	๔.๕๓	๐.๖๙	มากที่สุด
๙ ปัจจัยด้านจิตตะ	๓.๙๙	๐.๕๙	มาก
๑๐ ปัจจัยด้านวิมังสา	๓.๕๓	๐.๗๗	มาก
โดยรวม	๔.๐๙	๐.๖๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักรการเมืองท้องถิ่นอำเภอรัษฎา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๐๙, S.D. = ๐.๖๙)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาวิทยาลัยผู้สูงอายุเทศบาลตำบลคูเมือง อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๓ ข้อ อยู่ในระดับมาก จำนวน ๗ ข้อ เมื่อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือ ปัจจัยหลักธรรมด้านวิริยะ ($\bar{X}$ = ๔.๕๓ S.D. = ๐.๖๙) รองลงมาคือ ปัจจัยหลักธรรมปัจจัยเกี่ยวกับด้านฉันทะ ($\bar{X}$ = ๔.๓๔, S.D. = ๐.๘๕) ลำดับที่ ๓ คือ ปัจจัยภูมิหลังด้านการได้รับการศึกษา ($\bar{X}$ = ๔.๒๔, S.D. = ๐.๓๕) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือปัจจัยหลักธรรมด้านวิมังสา ($\bar{X}$ = ๓.๕๓ S.D. = ๐.๗๗)

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของ นักการเมืองท้องถิ่นอำเภอรัวบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

๔.๔.๑ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวพยากรณ์กับตัวพยากรณ์ (Intercorrelation Coefficient) และระหว่างตัวพยากรณ์กับตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์ (Correlation Coefficient) พร้อมทั้งทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังที่แสดงไว้ใน ตารางที่ ๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๑๗ ตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวพยากรณ์ด้วยกันและระหว่างตัวพยากรณ์กับคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาวิทยาลัยผู้สูงอายุเทศบาลตำบลคูเมือง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด

ปัจจัย (ตัว พยากรณ์)	X	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉	X ₁₀	y
X ₁	.447**	1										
X ₂	.333**	.754**	1									
X ₃	.372**	.743**	.723**	1								
X ₄	.320**	.408**	.570**	.657**	1							
X ₅	.466**	.479**	.574**	.578**	.567**	1						
X ₆	.622**	.372**	.378**	.438**	.480**	.676**	1					
X ₇	.515**	.400**	.443**	.473**	.572**	.642**	.756**	1				
X ₈	.638**	.334**	.243**	.321**	.394**	.469**	.704**	.591**	1			
X ₉	.683**	.377**	.225**	.240**	.249**	.480**	.665**	.531**	.751**	1		
X ₁₀	.544**	.654**	.575**	.522**	.401**	.543**	.416**	.391**	.387**	.570**	1	
y	.639**	.299**	.218**	.323**	.309**	.539**	.759**	.649**	.757**	.761**	.391**	.446

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า ปัจจัยหรือตัวพยากรณ์มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาวิทยาลัยผู้สูงอายุเทศบาลตำบลคูเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑ จากค่าสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ การบูรณาการหลักฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น) (X_๗) ปัจจัยด้านภูมิหลังการได้รับการศึกษาอบรม (X_๖) การบูรณาการหลักจิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น) (X_๘) ปัจจัยด้านภูมิหลังเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน (X_๓) ปัจจัยด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากองค์กรด้านการศึกษา (X_๙) ปัจจัยด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากภาคประชาสังคม (X_๕) การบูรณาการหลักวิริยะ (ความเพียร ขยัน อดสาหัส บากบั่น เอาธุระ) (X_๘) ปัจจัยด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากภาครัฐหรือราชการ (X_๕) การบูรณาการหลักวิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น) (X_{๑๐}) และปัจจัยด้านภูมิหลังการเลี้ยงดูของครอบครัว (X_๑) ตามลำดับ

๔.๔.๒ ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างการแสดงออกทางการเมืองกับตัวพยากรณ์ พร้อมทั้งทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังผลที่แสดงในตารางที่ ๔.๑๘

ตารางที่ ๔.๑๘ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R²) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ค่าคงที่และการทดสอบนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์การพยากรณ์

แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F
Regression	๑๖๘.๑๙๓	๑๒	๑๔.๐๑๖	๙๘.๑๔๙**
Residual	๕๕.๒๖๕	๓๘๗	๐.๑๔๓	

R=๐.๘๖๙ SE.est=± ๐.๓๗๓
R^๒=๐.๗๗๓ a=๐.๒๐๖

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวพยากรณ์ทั้ง ๑๐ ปัจจัยกับคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาวิทยาลัยผู้สูงอายุเทศบาลตำบลคูเมือง มีค่าเท่ากับ ๐.๘๖๘ และค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ (R²) เท่ากับ ๐.๗๗๓ แสดงว่าชุดของตัวพยากรณ์ทั้ง ๑๐ ปัจจัย สามารถพยากรณ์คุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาวิทยาลัยผู้สูงอายุเทศบาลตำบลคูเมือง ได้ร้อยละ ๗๗.๓๐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ (มีความเชื่อมั่น ๙๙%)

๔.๔.๓ ผลการทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์การถดถอย (b) ของตัวพยากรณ์จากส่วนที่ ๒ แต่ละตัวว่าจะส่งผลต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักรการเมืองท้องถิ่นอำเภอห้วยซบุรี จังหวัดร้อยเอ็ดหรือไม่ ถ้าพบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยจะนำไปสร้างเป็นสมการพยากรณ์ (Multiple Regression Equation) และนำตัวพยากรณ์ ดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๙

ตารางที่ ๔.๑๙ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของคะแนนดิบ (b) สัมประสิทธิ์การถดถอยของคะแนนมาตรฐาน (β) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์แต่ละปัจจัยและการทดสอบนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์การถดถอย (t-test)

ปัจจัย (ตัวพยากรณ์)	b	β	$\beta\%$	อันดับที่	SE.b	t-test
X _๑	-.๑๖๔	.๑๖๘	๖.๗๓๐	๙	.๐๓๗	-๓.๒๐๘**
X _๒	-.๐๓๘	-.๐๓๕	๑.๘๖๗	๑๐	.๐๕๗	-.๗๓๗
X _๓	-.๒๐๐	-.๑๘๖	๙.๙๓๐	๔	.๐๕๔	-๓.๖๘๖**
X _๔	.๑๙๘	.๑๙๘	๑๐.๕๗๑	๓	.๐๕๕	๓.๖๓๒**
X _๕	-.๑๗๖	-.๑๓๐	๖.๙๔๐	๖	.๐๔๐	-๓.๓๘๗**
X _๖	-.๑๖๕	.๑๗๕	๖.๘๐๔	๘	.๐๔๗	-๓.๒๖๗**
X _๗	.๒๘๗	.๒๕๖	๑๓.๖๖	๒	.๐๕๕	๕.๑๙๒**
X _๘	.๑๗๓	.๑๒๘	๖.๘๓๒	๗	.๐๔๔	๓.๐๔๒**
X _๙	.๑๗๙	.๑๗๖	๙.๓๙๕	๕	.๐๕๓	๓.๓๗๘**
X _{๑๐}	.๓๓๔	.๓๔๙	๑๘.๖๓๓	๑	.๐๕๒	๖.๓๘๖**
รวม		๑.๘๗๓	๑๐๐			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของคะแนนดิบ (b) และสัมประสิทธิ์การถดถอยของคะแนนมาตรฐาน (β) จากการทดสอบนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์การถดถอย พบว่า ตัวพยากรณ์หรือปัจจัยพยากรณ์ ๙ ปัจจัย สามารถพยากรณ์การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอราชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยเรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้ การบูรณาการหลักวิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น) (X_{๑๐}) การบูรณาการหลักฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น) (X_๗) ปัจจัยด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากภาคประชาสังคม (X_๔) ปัจจัยด้านภูมิหลังเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน (X_๓) การบูรณาการหลักจิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น) (X_๙) ปัจจัยด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากภาครัฐหรือราชการ (X_๕) การบูรณาการหลักวิริยะ (ความเพียร ขยัน อุทิศสละ บากบั่น เอาธุระ) (X_๘) การสนับสนุนจากองค์กรการศึกษา (X_๖) และภูมิหลังด้านการเลี้ยงดูของครอบครัว (X_๑) ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน เท่ากับ .๓๔๙, .๒๕๖, .๑๙๘, -.๑๘๖, .๑๗๖, -.๑๓๐, .๑๒๘, .๑๗๕ และ .๑๖๘ ตามลำดับ สามารถสร้างสมการพยากรณ์ ได้ดังนี้

๑. สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{y} = 0.206 + .349 X_{10} + .256 X_7 + .198 X_4 + -.186 X_3 + .176 X_9 + .130 X_5 + .128 X_8 + .175 X_6 + .168 X_1$$

๒. สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .3449 Z_{10} + .256 Z_7 + .148 Z_4 - .146 Z_3 + .176 Z_2 + .155 Z_1 - .139 Z_5 + .175 Z_6 + .168 Z_8$$

๔.๕ ผลการศึกษารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

การวิจัยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้นำผลจากการวิจัยในระยะเวลาที่ผ่านมาข้างต้นแล้วนำไปเสนอเพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่กำหนดไว้โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๒ รูป/คน แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑. นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ ๒. ตัวแทนข้าราชการส่วนท้องถิ่น ๓. ตัวแทนผู้นำชุมชน ๔. ตัวแทนจากนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งได้สรุปผลการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

๔.๕.๑ ด้านคุณธรรมจริยธรรมระดับพื้นฐาน

การที่นักการเมืองท้องถิ่นคนหนึ่งที่มีภารกิจในการให้บริการพี่น้องประชาชนตามบทบาทหน้าที่ของตนนั้นสำคัญอย่างยิ่งคือต้องมีร่างกายที่เข้มแข็งบวกกับสภาพจิตที่เข้มแข็งเต็มด้วยคุณธรรมจริยธรรมในการต่อสู้ปัญหาที่กำลังเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์จากสังคมโดยทั่วไปว่า นักการเมืองท้องถิ่นคือองค์กรที่มีการทุจริตสูงสุดในบรรดาหน่วยงานอื่นๆของระบบราชการ ที่เกิดขึ้นเหล่านั้น อันจะเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำไปให้เกิดความสมดุลระหว่างร่างกายและจิตใจของนักการเมืองท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่ทำการวิจัยนั้นคือเขตอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเริ่มจากคุณธรรมระดับต้นหรือระดับพื้นฐาน แล้วค่อยปรับขึ้นไปสู่การมีคุณธรรมในระดับกลางและระดับสูงขึ้นไป ก่อนที่จะนำไปสู่การแสดงออกต่อหน้าบุคคลอื่นต่อไป^๑ ความสามารถในการสร้างคุณธรรมระดับพื้นฐานนั้นข้าพเจ้าเชื่อว่าวิถีชีวิตวิถีการดำเนินชีวิตวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล โดยที่ลักษณะของพฤติกรรมต่างๆ เช่น ปฏิบัติตามหลักเบญจศีล ๕ เบญจธรรม ๕ ได้แก่ การเว้นจากการเบียดเบียน ทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์ การมีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ การเว้นจากการลักทรัพย์ทั้งปวง การเว้นจากการประพฤตินอกใจ การเว้นจากการพูดเท็จ การพูดแต่สิ่งที่เป็นจริง สร้างสรรค์ และการเว้นจากการดื่มสุราการมีสติ สำรวมระวังกาย ใจและวาจา จะเป็นตัวบ่งบอกถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละแบบแต่ละคนหรือที่เรียกว่าไลฟ์สไตล์ของแต่ละคนนั้นสำคัญต่อการสร้างคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้สูงอายุได้^๒ ข้าพเจ้าเชื่อว่าคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมในระดับต้นจิตใจย่อมสามารถดูได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกมาด้วย เช่น ปฏิบัติตามหลักเบญจศีล ๕ เบญจธรรม

^๑ สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑, วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^๒ สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๖, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

๕ ได้แก่ การเว้นจากการเบียดเบียน ทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์ การมีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ การเว้นจากการลักทรัพย์ทั้งปวง การเว้นจากการประพฤติดีในกาม การเว้นจากการพูดเท็จ การพูดแต่สิ่งที่เป็นจริง สร้างสรรค์ และการเว้นจากการดื่มสุราการมีสติ สวรรมระวังกาย ใจและวาจา^๓ คุณธรรมจริยธรรมที่อยู่ภายใต้จิตใจของแต่ละคนมีไม่เท่ากันแน่นอนขึ้นอยู่กับ การอบรมสั่งสอนและฝึกฝนของคนคนนั้นแต่หากเขาได้แรงจูงใจที่ดี มีตัวอย่างที่ดีเขาย่อมสามารถสร้างคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานให้เกิดขึ้นในจิตใจของเขาได้เช่นกัน ปฏิบัติตามหลักเบญจศีล ๕ เบญจธรรม ๕ ได้แก่ การเว้นจากการเบียดเบียน ทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์ การมีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ การเว้นจากการลักทรัพย์ทั้งปวง การเว้นจากการประพฤติดีในกาม การเว้นจากการพูดเท็จ การพูดแต่สิ่งที่เป็นจริง สร้างสรรค์ และการเว้นจากการดื่มสุราการมีสติ สวรรมระวังกาย ใจและวาจา^๔ จิตที่เข้มแข็งประกอบกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำมาซึ่งคุณสมบัติการมีคุณธรรมจริยธรรม^๕ การอบรม การกล่อมเกลามาจากศาสนาทำให้ผู้สูงอายุมีคุณสมบัติด้านคุณลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรมได้ มีสภาพจิตใจที่เข้าใจธรรมชาติชีวิต โดยการใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสภาพจิตใจโดยรวมใจด้วยการปฏิบัติธรรม^๖ ข้าพเจ้าเชื่อและสนับสนุนว่าวิธีการดำเนินชีวิตของบุคคลโดยที่ลักษณะของพฤติกรรมต่างๆ ของแต่ละคนนั้นสำคัญต่อการสร้างคุณลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ^๗ สภาพจิตใจภายในเป็นเบื้องต้นของการสร้างคุณงามความดีของแต่ละบุคคล^๘ การใช้หลักธรรมะของพุทธศาสนาเข้าไปสอดแทรกในองค์ประกอบของการสร้างคุณลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลได้ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุหรือคนในวัยใดก็ตาม^๙ การใช้หลักธรรมะของพุทธศาสนาจะช่วยให้ผู้คนมีจิตใจที่ดี มีความเมตตา เอื้ออาทรต่อผู้อื่นได้ นอกจากนั้นแล้ว นักการเมืองท้องถิ่นจึงควรการเว้นจากการเบียดเบียน ทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์ การมีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ การเว้นจากการลักทรัพย์ทั้งปวง การเว้นจากการประพฤติดีในกาม การเว้นจากการพูดเท็จ การพูดแต่สิ่งที่เป็นจริง สร้างสรรค์ และการเว้นจากการดื่มสุราการมีสติ สวรรมระวังกาย ใจและวาจา^{๑๐}

๔.๕.๒ ด้านคุณธรรมจริยธรรมระดับกลาง

^๓ สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๗, วันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^๔ สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๓, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^๕ สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒, วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^๖ สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๗, วันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^๗ สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๘, วันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^๘ สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๔, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^๙ สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๔, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^{๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑, วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

การที่นักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวัชบุรีปฏิบัติตามหลักคุณธรรมบด ๑๐ ดังนี้ เว้นจากการฆ่าหรือทำร้ายเบียดเบียนชีวิตทั้งมนุษย์และสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดินในกาม เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดยุยงให้แตกร้าง เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเหลวไหล พูดเพื่อเจ้า ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นเอามาเป็นของตนเอง ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น หรือคิดให้ผู้อื่นถึงความพินาศ ไม่มีความเห็นผิดไปจากทำนองคลองธรรม มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง^{๑๑} นักการเมืองควรฝึกฝนตนเองให้เป็นคนจิตใจสงบนิ่งโอบอ้อมอารีมีมิตรไมตรีต่อเพื่อร่วมองค์กรอยู่ตลอดเวลา วันจากการฆ่าหรือทำร้ายเบียดเบียนชีวิตทั้งมนุษย์และสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดินในกาม เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดยุยงให้แตกร้าง เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเหลวไหล พูดเพื่อเจ้า ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นเอามาเป็นของตนเอง ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น^{๑๒} การที่นักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวัชบุรีปฏิบัติตามหลักคุณธรรมบด มีจิตใจที่โอบอ้อมอารีมีมิตรไมตรีต่อเพื่อร่วมองค์กรอยู่ตลอดเวลา ไม่มีความเห็นผิดไปจากทำนองคลองธรรม มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง^{๑๓} ข้าพเจ้ายังเชื่อในไลฟ์สไตล์ของแต่ละบุคคลที่จะแสดงตัวตนออกมาเมื่อเข้าหาหรือคบค้าสมาคมกับผู้คนรอบข้าง การที่นักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวัชบุรีปฏิบัติตามหลักคุณธรรมบด ๑๐ ดังนี้ เว้นจากการฆ่าหรือทำร้ายเบียดเบียนชีวิตทั้งมนุษย์และสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดินในกาม เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดยุยงให้แตกร้าง เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเหลวไหล พูดเพื่อเจ้า ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นเอามาเป็นของตนเอง ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น หรือคิดให้ผู้อื่นถึงความพินาศ ไม่มีความเห็นผิดไปจากทำนองคลองธรรม มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง^{๑๔} ข้าพเจ้าเชื่อว่านักการเมืองที่ดีควรมีคุณลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรมที่แสดงออกมาร่วมกันและเป็นที่ยอมรับร่วมกันก็จะมีความสุขผ่านพ้นปัญหาอุปสรรคไปได้ รวมทั้งนักการเมืองท้องถิ่นเองก็ควรฝึกฝนตนเองให้เป็นคนจิตใจสงบนิ่ง มีความโอบอ้อมอารีและมีมิตรไมตรีต่อเพื่อร่วมองค์กรและซื่อสัตย์ต่ออาชีพและประชาชน^{๑๕} ในขณะที่เข้ามาเป็นนักการเมืองซึ่งถือเป็นผู้มีจิตอาสาที่จะเข้ามารับรับใช้ประชาชนเป็นเบื้องต้นแล้ว ดังนั้นการแสดงออกถึงการมีคุณลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองด้านความซื่อสัตย์ เสียสละ และกล้าที่จะทุ่มเทกำลังความสามารถให้กับชาติบ้านเมืองและประชาชนซึ่งเป็นสิ่งดีงามและหมายถึงความพยายามที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของตัวนักการเมืองและคนในสังคมได้เป็นอย่างดี การปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด การเกรงกลัวต่อบาปตามหลักศาสนา ผู้นำองค์กรและการแสดงออกมาให้เพื่อนเห็นในลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี เช่น ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีจิตใจที่ดี การพู่จาที่ไพเราะ ความซื่อสัตย์

^{๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๕, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^{๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑, วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๔, วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^{๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๖, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๗, วันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

และการไม่ทุจริต เป็นต้น และสิ่งหนึ่งที่ทำให้ข้าพเจ้าสามารถมองข้ามเรื่องเลวร้ายและผ่านมาได้ นั่นเพราะยึดมั่นและเชื่อมั่นหลักธรรมมาใช้ในการสร้างพลังตนเองในทางบวกและพยายามมองข้ามสิ่งที่เป็นเรื่องไม่ดีออกไป มีความเสียสละไม่เห็นประโยชน์ตนมากกว่าส่วนรวม มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย หรือกิจกรรมที่ได้รับผิดชอบ^{๑๖} ข้าพเจ้าใช้ธรรมะ ความสงบนิ่งของจิตใจมากเป็นแนวทางในการฝึกให้จิตใจมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น^{๑๗} การเป็นคนในที่มองอะไรรอบข้างในด้านดีจะกระตุ้นเสริมให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดออกมาในด้านที่ดี อีกทั้งมีความเสียสละไม่เห็นประโยชน์ตนมากกว่าส่วนรวม^{๑๘} ความสามารถในการสื่อสารและสร้างพลังในทางบวกคือการมองโลกในแง่ดีเสมอ^{๑๙} นักการเมืองควรฝึกฝนตนเองให้เป็นคนจิตใจสงบนิ่ง โอบอ้อมอารี มีมิตรไมตรีต่อเพื่อร่วมองค์กรอยู่ตลอดเวลา^{๒๐}

๔.๕.๓ คุณลักษณะด้านการดำรงตนอย่างสม่ำเสมอ

การที่นักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอธวัชบุรีสามารถปฏิบัติตามด้วยอริยมรรค คือ ทางอันประเสริฐมี ๘ ประการ ได้แก่ ความเห็นชอบ หมายถึง มีปัญญาเห็นอริยสัจ ๔ ประการ ความดำริชอบ หมายถึง ดำริในการออกจากกาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การเจรจาชอบ หมายถึง ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้อ การกระทำชอบ หมายถึง ไม่ฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม การเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การประกอบอาชีพโดยชอบธรรม ถูกกฎหมาย ความเพียรชอบ หมายถึง การเพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น เพียรสร้างความดี เพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่ การตั้งสติชอบ หมายถึง ตั้งสติพิจารณาร่างกาย เวทนา ความรู้สึกสุข-ทุกข์ ให้รู้เท่าทันเห็นความเกิดดับ และการตั้งใจมั่นชอบ หมายถึง การทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิอย่างแน่วแน่^{๒๑} ข้าพเจ้ายังเชื่อว่าหากคนใช้มีธรรมะในการยึดเหนี่ยวจิตใจความมั่นคงของจิตย่อมแข็งแกร่งขึ้นตามลำดับของจิตท้ายที่สุดก็จะเพิ่มพูนการฝึกจิตก็จะออกมาดีให้เป็นคนที่มีคุณลักษณะที่มีคุณธรรมจริยธรรมที่มั่นคงไม่คลอนแคลนได้ดีขึ้น เช่นเดียวกันหากผู้ที่ร่วมองค์กรทั้งนักการเมือง ผู้นำองค์กร ตลอดทั้งประชาชน มีธรรมะคอยยึดเหนี่ยวจิตใจก็จะตั้งใจให้การรักษคุณลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรมของผู้นั้นอย่างดีล้วนจะส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขเช่นเดียวกันสามารถมีกำลังใจที่ก้าวข้ามปัญหาต่างๆ ได้^{๒๒} การที่นักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอธวัชบุรีสามารถปฏิบัติตามด้วยอริยมรรค คือ ทางอันประเสริฐมี ๘ ประการ ได้แก่ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ การเจรจาชอบ การกระทำชอบ การเลี้ยง

^{๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๘, วันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^{๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๙, วันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^{๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒, วันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^{๑๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๗, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^{๒๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๔, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^{๒๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๔, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^{๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๓, วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ซีพชอบ ความเพียรชอบ การตั้งสติชอบ และการตั้งใจมั่นชอบ^{๒๓} นักการเมืองที่ดีของสังคมจำเป็นจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรมประจำใจ เช่น ความเห็นชอบ หมายถึง มีปัญญาเห็นอริยสัจ ๔ ประการ ความดำริชอบ หมายถึง ดำริในการออกจากกาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การเจรจาชอบ หมายถึง ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ การกระทำชอบ หมายถึง ไม่ฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม การเลี้ยงซีพชอบ หมายถึง การประกอบอาชีพโดยชอบธรรม ถูกกฎหมาย ความเพียรชอบ หมายถึง การเพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น เพียรสร้างความดี เพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่ การตั้งสติชอบ หมายถึง ตั้งสติพิจารณาร่างกาย เวทนา ความรู้สึกสุข-ทุกข์ ให้รู้เท่าทันเห็นความเกิดดับ และการตั้งใจมั่นชอบ หมายถึง การทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิอย่างแน่วแน่^{๒๔} ข้าพเจ้าขอสนับสนุนการใช้หลักพุทธธรรมในการช่วยสร้างด้านคุณลักษณะด้านการดำรงตนอย่างสม่ำเสมอในจิตใจของผู้คนได้ เช่น ได้แก่ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ การเจรจาชอบ การกระทำชอบ การเลี้ยงซีพชอบ ความเพียรชอบ การตั้งสติชอบ และการตั้งใจมั่นชอบ^{๒๕}

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงขอสรุปเป็นตามร่างสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ ๔.๒๐

---

^{๒๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๒, วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^{๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๑, วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

^{๒๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ ๙, วันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๗.

ตารางที่ ๔.๒๐ สรุปผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรม
และจริยธรรมของนักรการเมืองท้องถิ่นอำเภอราชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่	ข้อมูลการสัมภาษณ์	ความถี่	คนที่
การสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ			
๑	การอบรมบ่มนิสัยที่เกิดขึ้นในวัยที่เหมาะสม	๓	๑, ๒, ๔,
๒	การได้รับการศึกษาอบรมถึงความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ การงาน		
๓	นักรการเมืองควรมีความเสียสละไม่เห็นประโยชน์ตน มากกว่าส่วนรวม	๒	๔, ๗
๔	การสร้างแบบนี้กรการเมืองที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่าง	๓	๑, ๓, ๔
๕	คุณธรรมจริยธรรมในจิตใจย่อมสามารถดูได้จากพฤติกรรม ที่แสดงออกมาด้วย เช่น การไม่คิดทุจริต การละอายต่อบาป	๒	๓, ๘
๖	นักรการเมืองมีสภาพจิตใจที่มีความเข้มแข็ง โดยมีกำลังใจที่ เข้มแข็งไม่ย่อท้อต่อสิ่งเร้าให้กระทำความผิด	๓	๑, ๒, ๓
การใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้าช่วยเสริม			
๑	การใช้หลักธรรมะของพุทธศาสนาจะช่วยให้ผู้คนมีจิตใจที่ดี มีความเมตตา เอื้ออาทรต่อผู้อื่น และการละอายต่อการทำ บาป	๓	๒, ๖, ๗
๒	มีความเสียสละไม่เห็นประโยชน์ตนมากกว่าส่วนรวม	๓	๑, ๒, ๘
๓	การเป็นคนหนึ่งที่มองอะไรรอบข้างในด้านดีจะกระตุ้นเสริมให้ กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดออกมาในด้านที่ดี	๒	๒, ๗
๔	นักรการเมืองท้องถิ่นควรฝึกฝนตนเองให้เป็นคนจิตใจสงบนิ่ง โอบอ้อมอารีมีมิตรไมตรีต่อเพื่อร่วมองค์กรอยู่ตลอดเวลา	๓	๑, ๔, ๗
๕	นักรการเมืองท้องถิ่นยึดมั่นและน้อมนำหลักธรรมมาใช้ใน การสร้างพลังตนเองในทางบวกและพยายามมองข้ามสิ่งที่เป็น เรื่องไม่ดีออกไป	๒	๘, ๙

บทสรุป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยพร้อมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วผู้วิจัยจึงสามารถสรุปผลการศึกษารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด แบ่งได้เป็น ๒ รูปแบบ ดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ ๑ การสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ ประกอบด้วย

๑. การอบรมบ่มนิสัยที่เกิดขึ้นในวัยที่เหมาะสม
๒. การได้รับการศึกษาอบรมถึงความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน
๓. นักการเมืองควรมีความเสียสละไม่เห็นประโยชน์ตนมากกว่าส่วนรวม
๔. การสร้างแบบนักการเมืองที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่าง
๕. คุณธรรมจริยธรรมในจิตใจย่อมสามารถดูได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกมาด้วย เช่น การไม่คิดทุจริต การละอายต่อบาป
๖. นักการเมืองมีสภาพจิตใจที่มีความเข้มแข็ง โดยมีกำลังใจที่เข้มแข็งไม่ย่อท้อต่อสิ่งเร้าให้กระทำความผิด

รูปแบบที่ ๒ การใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้าช่วยเสริม

๑. การใช้หลักธรรมะของพุทธศาสนาจะช่วยให้ผู้คนมีจิตใจที่ดี มีความเมตตา เอื้ออาทรต่อผู้อื่น และการละอายต่อการทำบาป
๒. มีความเสียสละไม่เห็นประโยชน์ตนมากกว่าส่วนรวม
๓. การเป็นคนที่ดีมองอะไรรอบข้างในด้านดีจะกระตุ้นเสริมให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดออกมาในด้านที่ดี
๔. นักการเมืองท้องถิ่นควรฝึกฝนตนเองให้เป็นคนจิตใจสงบนิ่งโอปปาติกะมีมิตรไมตรีต่อเพื่อร่วมองค์กรอยู่ตลอดเวลา
๕. นักการเมืองท้องถิ่นยึดมั่นและน้อมนำหลักธรรมมาใช้ในการสร้างพลังตนเองในทางบวก และพยายามมองข้ามสิ่งที่เป็นเรื่องไม่ดีออกไป

จากผลการวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยจึงขอเสนอไว้ดังนี้

๔.๖ องค์ความรู้

๔.๖.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด” สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้จากงานวิจัย ดังรายละเอียดสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. คุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย คุณธรรมจริยธรรม ๓ ระดับ คือ

(๑) คุณธรรมจริยธรรมระดับพื้นฐาน คือ การที่นักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอธวัชบุรี ปฏิบัติตามหลักเบญจศีล ๕ เบญจธรรม ๕ ได้แก่ การเว้นจากการเบียดเบียน ทำร้ายชีวิตสัตว์หรือมนุษย์ การมีความเมตตากรุณาต่อสัตว์ การเว้นจากการลักทรัพย์ทั้งปวง การเว้นจากการประพฤตินิโคต การเว้นจากการพูดเท็จ การพูดแต่สิ่งที่เป็นจริง สร้างสรรค์ และการเว้นจากการดื่มสุรา การมีสติ สำรวมระวังกาย ใจและวาจา

(๒) คุณธรรมจริยธรรมระดับกลาง คือ การที่นักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอธวัชบุรีปฏิบัติ ตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ดังนี้ เว้นจากการฆ่าหรือทำร้ายเบียดเบียนชีวิตทั้งมนุษย์และสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤตินิโคต เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดยุยงให้แตกร้าง เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเหลวไหล พูดเพื่อเจ้า ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นเอามาเป็นของตนเอง ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น หรือคิดให้ผู้อื่นถึงความพินาศ ไม่มีความเห็นผิดไปจากทำนองคลองธรรม มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง

(๓) คุณธรรมจริยธรรมระดับสูง คือ การที่นักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอธวัชบุรีสามารถ ปฏิบัติตามด้วยอริยมรรค คือ ทางอันประเสริฐมี ๘ ประการ ได้แก่ ความเห็นชอบ หมายถึง มีปัญญา เห็นอริยสัจ ๔ ประการ ความดำริชอบ หมายถึง ดำริในการออกจากกาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การ เจรจาชอบ หมายถึง ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้า การกระทำชอบ หมายถึง ไม่ฆ่าสัตว์ หรือมนุษย์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤตินิโคต การเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การประกอบอาชีพโดยชอบ ธรรม ถูกกฎหมาย ความเพียรชอบ หมายถึง การเพียรระวังไม่ให้อาบเกิดขึ้น เพียรสร้างความดี เพียร รักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่ การตั้งสติชอบ หมายถึง ตั้งสติพิจารณาร่างกาย เวทนา ความรู้สึก สุข-ทุกข์ ให้รู้เท่าทันเห็นความเกิดดับ และการตั้งใจมั่นชอบ หมายถึง การทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิ อย่างแน่วแน่

๒. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย ๙ ปัจจัย เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่

- (๑) การบูรณาการหลักวิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น) (X๑๐)
- (๒) การบูรณาการหลักฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น) (X๗)
- (๓) ปัจจัยด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากภาคประชาสังคม (X๔)
- (๔) ปัจจัยด้านภูมิหลังเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน (X๓)

- (๕) การบูรณาการหลักจิตตะ (การเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น) (X๙)
- (๖) ปัจจัยด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากภาครัฐหรือราชการ (X๕)
- (๗) การบูรณาการหลักวิริยะ (ความเพียร ขยัน อุตสาหะ บากบั่น เอาธุระ) (X๘)
- (๘) การสนับสนุนจากองค์กรการศึกษา (X๖)
- (๙) ภูมิหลังด้านการเลี้ยงดูของครอบครัว (X๑)

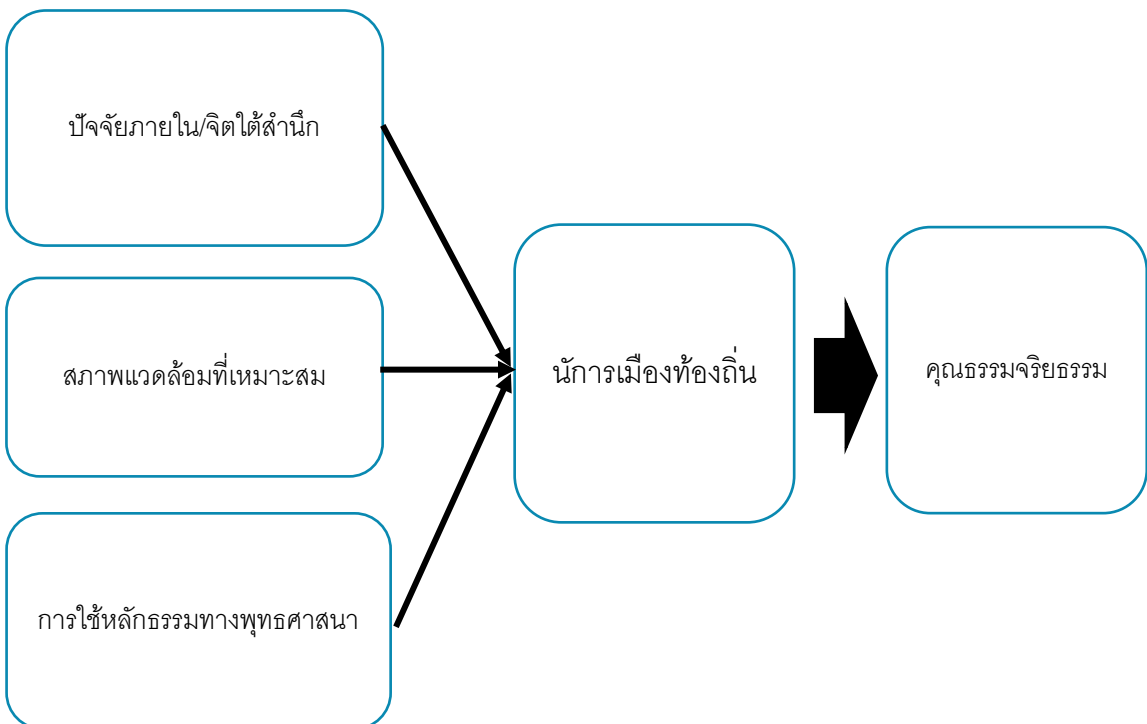
๓. รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย ๒ รูปแบบ ได้แก่

- รูปแบบที่ ๑ การสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ
- รูปแบบที่ ๒ การใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้าช่วยเสริม

๔.๖.๒. องค์ความรู้ที่สังเคราะห์ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด” สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่สังเคราะห์ได้จากการวิจัย ดังรายละเอียดสามารถสรุปได้ดังนี้

การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มาจากองค์ประกอบ ๓ ส่วนดังแสดงในแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑ แผนภาพองค์ความรู้ที่สังเคราะห์ได้จากงานวิจัย
ที่มา : ผู้วิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นอำเภอวังชัยบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด” สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่สังเคราะห์ได้จากงานวิจัยดังกล่าวละเอียดสามารถสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยภายใน/จิตใต้สำนึก

คือการที่นักการเมืองมีทัศนคติหรือมีความละเอียดอ่อนต่อการทำบาป ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวนักการเมืองอยู่ก่อนที่จะเข้าทำหน้าที่เป็นนักการเมือง อาจจะมาจากการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวสถานศึกษาหรือชุมชน ทำให้นักการเมืองท่านนั้นมีเจตคติที่ดีต่อการทำหน้าที่ที่เป็นคุณลักษณะการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองไว้คอยเตือนใจในการปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่คดโกง เป็นต้น

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

การที่สังคมสร้างวัฒนธรรมที่ดีไว้คอยประคับประคองการทำหน้าที่ของนักการเมืองให้มีความซื่อสัตย์สุจริต หมายความว่ารวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการทำหน้าที่ของนักการเมืองมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการทำหน้าที่และคอยส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักการเมืองท้องถิ่น ในที่นี้หมายความว่ารวมถึงการมีกฎหมายที่รัดกุมด้วยเช่นเดียวกัน

การใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา

การที่นักการเมืองท้องถิ่นแต่ละคนได้ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาคอยประคับประคองจิตใจตนเองให้มีสติในการทำหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักการเมืองคนอื่นๆ หรือนักการเมืองในรุ่นต่อไปได้ด้วย ซึ่งหลักธรรมที่จะสามารถนำมาเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้นักการเมืองท้องถิ่นใช้ในการปฏิบัติงานมีมากมายหลายหลักธรรม เช่น อิทธิบาทธรรม พรหมวิหารธรรม หิริโอตตปละธรรม สังคหวัตถุธรรม ทศพิธราชธรรม สปัจริยธรรม เป็นต้น